

ශ්‍රී ලංකාවේ පළාත් පාලන ආයතනයන්හි

ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය

දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව සහ

බොරලැස්ගමුව නගර සභාව ඇසුරින් අධ්‍යයනයක්

නිශාර ප්‍රනාන්දු මලික් ද සිල්වා

ප්‍රථම මුද්‍රණය - 2024 මාර්තු
මුද්‍රණාලය - කොළඹ විශ්වවිද්‍යාලය
මහාචාර්ය ස්ටැන්ලි විජේසුන්දර මාවත
කොළඹ 00700. ශ්‍රී ලංකාව.

ISBN: 978-624-5873-95-1

© 2024 නිශාර ප්‍රනාන්දු මලින් ද සිල්වා

සියලු හිමිකම් ඇවිරිණි.

කර්තෘගේ අවසරයකින් තොරව මෙම කෘතියේ කොටස් උපුටා ගැනීම,කවර මාධ්‍යකින් හෝ පළ කිරීම,විකාශනය කිරීම සපුරා තහනම්ය.

විශාචනය

මෙම කෘතියේ අන්තර්ගතය සහ එහි දක්වා ඇති අදහස් සහ ආකල්ප මෙම පර්යේෂණයට සහභාගිවූවන්ගේ වන අතර එම අදහස් සහ ආකල්ප සම්බන්ධයෙන් කර්තෘවරුන් වගකියනු නොලැබේ. මෙම කෘතිය සම්පාදනය කොට ඇත්තේ 2019 වසරේ සිට 2022 වසර දක්වා එකතු කරන ලද දත්ත පදනම් කොටගෙන බව කාරුණිකව සලකන්න.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Foreign Affairs FDFA
Swiss Agency for Development and Cooperation SDC
Education Network

UNIL | Université de Lausanne

Swiss Programme for Research
on Global Issues for Development

මෙම කෘතිය ස්විස්ටර්ලන්තයේ Swiss Agency for Development and Cooperation, the Swiss National Science Foundation, Swiss Programme for Research on Global issues for development යන ආයතන වල මූල්‍ය අනුග්‍රහය යටතේ සම්පාදනය කරන ලදී.

උපකාරානුස්මෘති

මෙම පර්යේෂණ ග්‍රන්ථය සම්පාදනය කිරීම සඳහා නන් අයුරින් සහයෝගය දැක්වූ විවිධ පාර්ශවකරුවන්ට කර්තව්‍යවරුන්ගේ කෘතඥතාව පළ කරමු. පළමුව නාගරික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය: ආසියාවේ පශ්චාත් අර්බුදකාරී තත්ත්වයන්ගෙන් උගත් පාඨමි ව්‍යාපෘතියේ (MSWM) ව්‍යාපෘති ප්‍රධානී ස්විස්ටර්ලන්ත ලුසාන් විශ්වවිද්‍යාලයේ සමාජ භූගෝල විද්‍යාව පිළිබඳ මහචාර්ය රෙනේ වර්නන් (René Véron), ජෝෂ්‍ය පර්යේෂක සහ සම්බන්ධීකාරක ආචාර්ය පියා හොලන්බාච්ක් (Pia Hollenbach) යන දෙපළ ව්‍යාපෘතියෙහි ආරම්භයේ සිට ලබා දුන් බුද්ධිමය දායකත්වය සහ පර්යේෂණ වාර්තා සමාලෝචනය හරහා ලබා දුන් සහයෝගය අගය කරමු.

තව ද පර්යේෂණ කණ්ඩායමේ සාමාජිකයන් වන මුම්බායි තාක්ෂණය පිළිබඳ ඉන්දියානු ආයතනයේ (Indian Institute of Technology, Bombay) සහ ප්‍රතිපත්ති අධ්‍යයනය සඳහා වන මධ්‍යස්ථානයේ (Ashank Desai Centre for Policy Studies) ප්‍රධානී, මහාචාර්ය එන් . සී. නාරායන් (N.C. Narayanan), ඉන්දියානු පරිසරය සහ සංවර්ධනය පිළිබඳ මධ්‍යස්ථානයේ විධායක අධ්‍යක්ෂක ආචාර්ය බාබු අම්බත් (Babu Ambat) සමකාලීන පර්යේෂණ පිළිබඳ නේපාල අධ්‍යයන ආයතනයේ ප්‍රධානී මහාචාර්ය බිෂ්ණු රාජ් උපේත්‍රි (Bishnu Raj Upreti), නේපාලයේ පරිසරය සංවර්ධනය පිළිබඳ මධ්‍යස්ථානයේ වැඩසටහන් අධ්‍යක්ෂක සුදර්ශන් රාජ් බන්ධාරී (Sudarshan Rajbhandari) යන මහත්වරුන්ට ඔවුන් පර්යේෂණයේ නොයෙකුත් අවධීන්හි ලබා දුන් සහයෝගය වෙනුවෙන් කෘතඥතාව පළ කරමු.

එසේ ම දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාවේ ගරු නගරාධිපතිතුමා, නාගරික කොමසාරිස්තුමා, නියෝජ්‍ය නාගරික කොමසාරිස්තුමිය, සහ මහජන සෞඛ්‍ය පරීක්ෂකවරුන් ඇතුළු කාර්ය මණ්ඩලය දත්ත එකතු කිරීමට ලබා දුන් සහයෝගය ඉතා අගය කොට සලකමු. එලෙස ම බොරැස්ගමුව නගර සභාවේ ගරු නගරාධිපතිතුමා, ලේකම්තුමිය ඇතුළු කාර්ය මණ්ඩලය බොරැස්ගමුව නගර සභා බල ප්‍රදේශය තුළ දත්ත එක් රැස් කිරීමට ලබා දුන් සහයෝගය ද ගෞරවයෙන් සිහිපත් කරමු. තම වටිනා කාලය වැය කරමින් පර්යේෂණයේ විවිධ අවධීන්හි දත්ත ලබා දුන් දෙහිවල-ගල්කිස්ස සහ බොරැස්ගමුව යන බල ප්‍රදේශයන්හි ජනතාවගේ සහයෝගය ද කෘතඥතාපූර්වක ව සිහිපත් කරමු.

තව ද පර්යේෂණයෙහි දත්ත එකතු කිරීම සඳහා සහයෝගය දැක් වූ ශානිකා මධුශානි ඇතුළු පර්යේෂණ සහයක-සහයිකාවන් සියලු දෙනාගේ ම උනන්දුව සහ කැපවීම ද මෙම පර්යේෂණය සාර්ථක වීමේහිලා මහත් පිටිවහලක් වූ බව අපගේ විශ්වාසයයි.

අවසන් වශයෙන් මෙම ග්‍රන්ථය සිංහලයට නැඟීම සිදු කළ මධුරි වාසනා ප්‍රනාන්දු මෙනවියටත්, සිංහල පිටපතෙහි සෝදුපත් බැලූ කොළඹ විශ්වවිද්‍යාලයේ සිංහල අධ්‍යයන අංශයේ මහාචාර්ය ලතා ගුරුසිංහ මහත්මියටත්, දත්ත එකතු කිරීමෙන් සහ පිටපත් කිරීමෙන් සහය වූ මුණසිංහගේ කේෂාණි දර්ශා මෙනවියටත්, ඉංග්‍රීසි පිටපතේ සෝදුපත් බැලූ බෙලින්ඩා කැසෙන්ඩ්‍රා වයිස් ප්‍රනාන්දු මහත්මියටත්, දෙමළ භාෂා පිටපත සෝදුපත් බැලූ ලක්ෂි හරිහරත් මහත්මියටත් ගෞරවපූර්වක ස්තූතිය පිරිනමමු. අවසාන වශයෙන් මෙම කෘතියේ අවසන් සෝදුපත් බැලීමේ කටයුත්ත සිදුකරමින් සහයෝගය දැක්වූ කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ කථිකාචාර්ය පසිඳු ජයතිලක මහතාට අපගේ ස්තූතිය පළකිරීමටද මෙය අවස්ථාවක් කරගනිමු.

නිශාර ප්‍රනාන්දු
සමාජ විද්‍යාව පිළිබඳ මහාචාර්ය
සමාජ විද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව
ශාස්ත්‍ර පීඨය
කොළඹ විශ්වවිද්‍යාලය
ශ්‍රී ලංකාව.

මලින් ද සිල්වා
පර්යේෂක
ශ්‍රී ලංකා පළාත් පාලන ආයතනයන්හි සංසදය
ශ්‍රී ලංකාව.

පටුන

1. හැඳින්වීම.....	1
1.1 අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය නිර්වචනය කිරීම	1
1.2 ශ්‍රී ලංකාවේ නගර සහ සහ නාගරික සභාවන්හි කසළ කළමනාකරණය	2
1.3 සහ අපද්‍රව්‍යයන්හි සංයුතිය	3
1.4 පරිච්ඡේද පෙළගැස්ම	4
2. ශ්‍රී ලංකාවේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා ආයතනික ව්‍යුහය	6
2.1 ශ්‍රී ලංකාව තුළ පවතින සහ අපද්‍රව්‍ය පරිපාලන ව්‍යුහය	6
2.1.1 වර්තමාන සැකැස්ම	6
2.2 සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීම සඳහා පවතින ජාතික ආයතන.	6
2.2.1 පළාත් පාලන සහ පළාත් සභා කටයුතු රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශය.....	6
2.2.2 මහවැලි සංවර්ධන සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය	7
2.2.3 මෙගා-පොලිස් සහ බස්නාහිර පළාත් සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය	9
2.2.4 සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය	10
2.3 සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා බස්නාහිර පළාත තුළ පවතින ආයතන	11
2.3.1 බස්නාහිර පළාත් සභාව.....	11
2.3.2 බස්නාහිර පළාත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරිය.....	12
2.4 සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා බැඳී පවතින ප්‍රතිපත්තිමය සහ නීතිමය රාමුව	13
2.4 සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට ආරක්ෂක අමාත්‍යාංශයේ දායකත්වය	15
2.5 සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයට දායකත්වය සපයන බලපෑම් කණ්ඩායම්	16
2.5.1 විද්‍යාර්ථීයන්	17
2.5.2 ආගමික නායකයින්.....	17

2.5.3 තරුණ විරෝධතාකරුවන්	18
2.5.4 ජාත්‍යන්තර සහ දේශීය රාජ්‍ය නොවන ආයතන	19
2.5.5 සිවිල් සංවිධානවල ක්‍රියාකාරීත්වය	20
2.5.6 ජනමාධ්‍ය	20
2.6 ගෘහාශ්‍රිත ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා ස්ත්‍රීපුරුෂ සමාජභාවය	21
3. මිනොටමුල්ල නාය යාම ඝන ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය.....	23
3.1 රට තුළ පවතින ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්ති සංශෝධනයට මූලපිරීම	23
3.2 ප්‍රජාව තුළ පැවැති ආකල්ප සුබවාදී ලෙස වෙනස් වීම.....	20
3.3 අපද්‍රව්‍ය බැහැරලීම තාවකාලිකව අවහිර වීම	24
3.4 පොලිතින් තහනම් කිරීම	25
3.5 විකල්ප ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමවේද හඳුන්වා දීම.....	26
4. ශ්‍රී ලංකාව තුළ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් පවතින කතිකාව.....	27
4.1 හැඳින්වීම.....	27
4.2 මහජන පීඩා ආබාහනය	28
4.3 පරිසර ආරක්ෂණය ආබාහනය.....	33
4.4 ආබාහනයන් අතර සහසම්බන්ධතාව	35
4.5 වාචික සාකච්ඡාවලින් නිරාවරණය වන ආබාහනය	36
4.6 පළාත් පාලන ආයතන මට්ටමෙහි නිලධාරීන්ගේ ආබාහනය	39
4.7 නිවැරදි ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය තුළින් නාගරික අලංකරණය	40
4.8 මිනොටමුල්ල කුණු කන්දේ බලපෑම	42
4.9 අවසන් නිගමන	45

5. තෝරාගත් පළාත් පාලන ආයතනවල සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය	46
5.1 දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව	46
5.2 අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ වත්මන් තත්ත්වය	47
5.2.1 සහ අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම.....	47
5.2.2 අතරමැදි ප්‍රතිකර්ම යෙදීම	50
5.2.3 සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා වන මූල්‍යමය පහසුකම්	51
5.2.4 අභියෝග	52
5.3 බොරැස්ගමුව නගර සභාව.....	55
5.3.1 සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා ඇති වැඩසටහන්	58
5.3.2 ශ්‍රම බලකාය	59
5.3.3 කසළ කළමනාකරණයේ දී නගර සභාව මුහුණ දෙන අභියෝග	61
5.4 අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පාර්ශවකරුවන්	63
5.4.1 මහා පරිමාණයෙන් කසළ ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කරන ආයතන සහ පුද්ගලයන්	64
5.4.2 අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අංශය ලබාදෙන සේවා	65
5.4.3 අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සහ පළාත් පාලන ආයතන	66
5.4.4 අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් මුහුණ දෙන ගැටලු	69
6. අවසාන නිගමන.....	73

1. හැඳින්වීම

2017 වසරේ අප්‍රේල් මාසයේ සිදුවූ මිනෝධීන මර්ධන කුණු කන්ද නාය යැම සමග සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය ශ්‍රී ලංකාව තුළ වඩාත්ම කතාබහට ලක්වූ කාරණාවක් බවට පත් විය. මිනෝධීන මර්ධන ආපදාව හේතුවෙන් පුද්ගලයින් විසිඅට දෙනකුට තම ජීවිතය අහිමි වූ අතර පවුල් එකසිය අසූවකට අධික ප්‍රමාණයක් අවතැන් විය. ආපදාවත් සමග සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය මගින් විදුලිය නිපදවීමට, ප්‍රතිචක්‍රීකරණ ක්‍රමවේද හඳුන්වා දීම, ආදී ප්‍රතිකර්මයන් කෙරෙහි සමාජයේ අවධානය යොමු විය.

එම පසුබිම තුළ මෙම පර්යේෂණ ග්‍රන්ථය ශ්‍රී ලංකාවේ සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳව ගැඹුරු අධ්‍යයනයක නිරත වීමට අපේක්ෂා කරන අතර එහි දී අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා සබැඳි යටිතල පහසුකම් සැකැස්ම, කසළ දාමය හා කම්කරු ක්‍රියාකාරීත්වය මෙන් ම අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා සබැඳි කතිකාව පිළිබඳව අවධානය යොමු කිරීමට බලාපොරොත්තු වේ.

1.1 අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය නිර්වචනය කිරීම

ඇමරිකා එක්සත් ජනපදයේ නිව්යෝර්ක් ප්‍රාන්තයේ පරිසර සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට අනුව, ඕනෑම ආකාරයක කසළ වර්ගයක්, මිනිස් පරිභෝජනයට නුසුදුසු අපද්‍රව්‍ය, අප ජල පවිත්‍රාගාරයක, ජල සැපයුම් පවිත්‍රාගාරයක හෝ වායු දූෂණ පාලන මධ්‍යස්ථානයකින් පිට වන රොන් මඩ සහ ඕනෑම කාර්මික, වාණිජමය, කෘෂිකාර්මික, ප්‍රජා ක්‍රියාකාරීත්වයකින් නිෂ්පාදනය වන සන, අර්ධ-ද්‍රවමය කසළ වර්ගයක්, සන අපද්‍රව්‍යයක් ලෙස වර්ගීකරණය කළ හැකිය (Kollikkathara et al., 2009). මෙලෙස වර්ගීකරණය කර ඇති අපද්‍රව්‍ය බාණ්ඩ අතරට ටයර්, ඉවතලන ලෝහ, කෘත්‍රීම තීන්ත වර්ග, ඉලෙක්ට්‍රොනික භාණ්ඩ, සෙල්ලම් බඩු, අපද්‍රව්‍ය එකතු කරන උපකරණ, භාවිත කරන ලද වාහන ලිහිසි තෙල්, තීන්ත බහාලුම්, ගෑස් සිලින්ඩරලගොඩනැගිලි ද්‍රව්‍ය, කඩා බිඳ දමන ගොඩනැගිලිවලින් ඉවත් කරන ද්‍රව්‍ය ආදිය ඇතුළත් වේ.

මීට අමතරව භාණ්ඩ ඇසුරුම් සැකසුම් ද්‍රව්‍ය, ඉවත් කරන ලද නණකොළ, ගෘහ භාණ්ඩ, ඇඳුම් ආයින්තම්, භාවිත කරන ලද බෝතල්, පුවත්පත්, ඉවතලන ආහාර, උපකරණ, බැටරි ආදිය ඇතුළත් වේ. මෙම ද්‍රව්‍ය නිවාස, පාසල්, රෝහල් මෙන්ම ආපනශාලා හා කුඩා පරිමාණ ව්‍යාපාරවලින් ජනනය කරනු ලබන ඒවා ය. ඒ අනුව නාගරික පරිපාලන ඒකක තුළ දක්නට ලැබෙන ඝන අපද්‍රව්‍යවලින් බහුතරය ප්‍රජාවගෙන්, වෙළඳසැල් ආපනශාලා, කාර්යාල, මහාමාර්ග හා පොදු ස්ථාන වල එකතු වන ඒවාය.

මළ අපද්‍රව්‍ය, වෛද්‍ය විද්‍යාත්මක අපද්‍රව්‍ය හා ඉලෙක්ට්‍රොනික් අපද්‍රව්‍ය ආදිය මෙම නිර්වචනයන්ට අනුකූලව බලන කළ ඝන අපද්‍රව්‍ය ගණයට අයත් වන්නේ නැත. එසේ වුවද සමහර අවස්ථාවලදී මෙම අපද්‍රව්‍ය නාගරික ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පද්ධතියට එකතු වන අවස්ථාවන් අපට දක්නට තිබේ.

1.2 ශ්‍රී ලංකාවේ නගර සභා සහ නාගරික සභාවන්හි කසළ කළමනාකරණය

1999 වසර සමඟ සංසන්දනාත්මකව බලන කළ ශ්‍රී ලංකාව තුළ ජනනය වන ඝන අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය අනුක්‍රමයෙන් දිනකට ටොන් 6400ක් දක්වා වර්ධනය වී ඇති බව, එක්සත් ජාතීන්ගේ පරිසර වැඩසටහන 2001 වසරේ දී දක්වා තිබේ. ශ්‍රී ලංකාවේ පළාත් අතරින් වැඩිම ඝන අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයක් ජනනය කෙරෙනුයේ බස්නාහිර පළාතේ වන අතර, එය මුළු නිෂ්පාදන ප්‍රමාණයෙන් සියයට 33 කි. අවම ඝන අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයක් ජනනය වන්නේ උභව පළාතේ වන අතර, එය නිෂ්පාදන ප්‍රමාණයෙන් සියයට 5 ක අගයක් ගනී. වගු අංක 1හි දැක්වෙනුයේ ලංකාව තුළ ඝන අපද්‍රව්‍ය දෛනිකව නිෂ්පාදනය වන ප්‍රමාණ පිළිබඳ තොරතුරු වේ.

වගු අංක 1. ශ්‍රී ලංකාවේ පළාත් අනුව සහ අපද්‍රව්‍ය ජනනය

පළාත	ද්‍රවසකට ජනනය වන ප්‍රමාණය (ටොන්)	එකතු කිරීමේ ප්‍රමාණය	එකතු කිරීමේ ප්‍රතිශත	බැහැර කිරීමේ ප්‍රතිශත
උතුරු පළාත	566	178	31	16
නැගෙනහිර පළාත	785	347	44	40
උතුරු මැද පළාත	616	91	15	35
වයඹ පළාත	1134	187	16	45
මධ්‍යම පළාත	1585	304	19	47
සබරගමුව පළාත	835	178	21	30
ඌව පළාත	587	116	20	24
බස්නාහිර පළාත	3502	1793	51	52
දකුණු පළාත	1158	264	23	60
එකතුව	10768	3458	32	349

මූලාශ්‍රය: ජාතික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ සහයෝගිතා මධ්‍යස්ථානය, 2013

1.3 සහ අපද්‍රව්‍යයන්හි සංයුතිය

ශ්‍රී ලංකාවේ සහ අපද්‍රව්‍ය නිෂ්පාදනය වන ප්‍රාථමික මූලාශ්‍ර ලෙස නිවාස, වෙළඳපොළ, වාණිජමය ආයතන දැක්විය හැකි අතර, ද්විතීක මූලාශ්‍ර ලෙස කර්මාන්ත හා රෝහල් ආදිය හඳුනාගත හැකිය (AIT,2004). එසේ ම නිෂ්පාදනය වන සහ අපද්‍රව්‍යවලින් වැඩි ප්‍රමාණයක් එනම් 60%ක් 65% අතර ප්‍රමාණයක් දිරාපත් වන කාබනික අපද්‍රව්‍යයි. ඊට අමතරව අපද්‍රව්‍ය සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයක් ප්ලාස්ටික් සහ කඩදාසි නිෂ්පාදන වන අතර ලෝහමය සහ වීදුරු හා සබැඳි අපද්‍රව්‍ය සුළු වශයෙන් දක්නට ලැබේ. AIT (2004) ආයතනයේ දත්තවලට අනුව ශ්‍රී ලංකාව තුළ නිෂ්පාදනය කෙරෙන සහ අපද්‍රව්‍යයන්හි තෙතමනය 70% ක් 80% අතර ඉහළ අගයක් ගන්නා අතර ඒවායේ කැලරි ප්‍රමාණය කිලෝ කැලරි 600-1000 අතර වේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ සහ අපද්‍රව්‍යවල සංයුතිය පිළිබඳව පර්යේෂණ කිහිපයක් සිදුකර තිබේ. ඒ අතුරින් පහත දැක්වෙන වගු අංක 2 හි තෝරාගත් නගර කිහිපයක සහ අපද්‍රව්‍යවල සංයුතිය පිළිබඳව තොරතුරු දක්වා ඇත. මෙහි කාබනික අපද්‍රව්‍ය කෙටි කාලීන ලෙස විශේෂනයට ලක් වන (උදාහරණ; මාස දෙකක් තුනක් අතර කාලයක් ඇතුළත විශේෂනයට වන අපද්‍රව්‍ය - කොළ කැබලි, අතු කැබලි, ගස්වල කොටස්, පොල් හනසු, පොල් කටු ආදිය) හා දිර්ඝකාලීනව විශේෂනය වන කාබනික අපද්‍රව්‍ය ලෙස කොටස් දෙකකට

බෙදා දක්වා ඇත.

වගු අංක 2. ශ්‍රී ලංකාවේ තෝරාගත් නගර කිහිපයක ඝන අපද්‍රව්‍යවල සංයුතිය

නගරය	කෙටි කාලීනව විශෝජනය වන	දීර්ඝ කාලීනව විශෝජනය වන	ප්ලාස්ටික්	ලෝහ	දැව කොටස්	වීදුරු	කඩදාසි
මඩකලපුව	46.79%	10.61%	8.26%	2.90%	17.12%	2.20%	16.45%
කොළඹ	68.15%	11.63%	6.69%	1.85%	5.02%	1.64%	5.99%
ගාල්ල	41.76%	20.25%	8.23%	4.79%	11.18%	4.33%	9.41%
යාපනය	54.85%	8.62%	7.21%	8.49%	5.58%	2.21%	12.80%
නුවර	54.83%	17.95%	4.02%	4.46%	6.36%	5.35%	11.08%
මාතර	56.81%	18.60%	6.90%	3.07%	5.78%	2.07%	8.50%
නුවරඑළිය	60.53%	9.73%	8.46%	2.12%	8.92%	2.90%	8.72%
පොළොන්නරුව	35.52%	25.10%	8.47%	3.57%	7.63%	3.68%	16.04%
ත්‍රිකුණාමලය	27.98%	20.06%	4.33%	12.51%	22.04%	1.85%	18.04%

මූලාශ්‍රය: AIT, 2004

කෙසේ වුවත් මෙම සංයුතිය භූගෝලීය, ආර්ථික සහ සමාජීය සංරචකයන්, හේතූන් නිසා වෙනස් විය හැකි ය. මෙම ග්‍රන්ථයේ ඉදිරි පරිච්ඡේදවල දී කසළ සංයුතිය මෙන් ම කළමනාකරණයේ දී පවතින වෙනස්කම් පිළිබඳ දෙනිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව මෙන් ම බොරැස්ගමුව නගර සභාව ආශ්‍රිත ව සාකච්ඡා කරනු ලැබේ.

1.4 පරිච්ඡේද පෙළඟැස්ම

මෙම ග්‍රන්ථයේ ඉදිරි පරිච්ඡේදවලින් සාකච්ඡා කරනු ලබන සංකල්ප සහ කසළ කළමනාකරණ මූලිකාංග පිළිබඳ ව සංක්ෂිප්තව පහතින් දක්වා තිබේ. දෙවන පරිච්ඡේදය තුළ ශ්‍රී ලංකාවේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට සම්බන්ධ වන ජාතික මට්ටමේ සහ පළාත් පාලන ආයතන පිළිබඳව සැකවින් සාකච්ඡා කොට ඇත. ඵලෙස ම ඒ ඒ ආයතනවල අරමුණු, බලතල සහ සංයුතිය පිළිබඳ ව කෙටි හැඳින්වීමක් කොට ඇත. තවද ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය උදෙසා හඳුන්වා දී ඇති තෛතික රාමු පිළිබඳ ව මෙම පරිච්ඡේදයේ සංක්ෂිප්තව සාකච්ඡා කොට ඇත. ග්‍රන්ථයේ තුන්වන පරිච්ඡේදයෙන් කසළ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට සම්බන්ධ බලපෑම්

කණ්ඩායම් සහ කසළ කළමනාකරණය හා බැඳුණු ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවය පිළිබඳ ව සාකච්ඡා කොට ඇත. ඒ යටතේ විද්‍යාර්ථියින්, ආගමික නායකයින්, තරුණ විරෝධතාකරුවන්, දේශීය සහ විදේශීය රාජ්‍ය නොවන ආයතන, සිවිල් සංවිධාන සහ ජනමාධ්‍ය පිළිබඳව මේ පරිච්ඡේදයෙහි සාකච්ඡා කොට ඇත.

ග්‍රන්ථයේ හතරවන පරිච්ඡේදයෙන් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා බැඳී ඇති සමාජ කතිකාව සම්බන්ධ ව ප්‍රාථමික සහ ද්විතීයික දත්ත අනුසාරයෙන් දීර්ඝ විශ්ලේෂණයක් සිදුකර ඇත. ඒ යටතේ නිල වාර්තා සහ නිල ලිපිගොනු වලින් හෙළි වන ආබ්‍යානයන් මහජන ජීවිත ආබ්‍යානය සහ පරිසර ආරක්ෂණ ආබ්‍යානය ලෙස වර්ගීකරණය කොට සාකච්ඡා කොට ඇත. එලෙස ම ආබ්‍යානයන් අතර පවතින සහසම්බන්ධතා ද මේ යටතේ සාකච්ඡා කොට ඇත. ග්‍රන්ථයේ පස්වන පරිච්ඡේදයෙන් දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව සහ බොරැස්ගමුව නගර සභාව යන පළාත් පාලන ආයතනයන්හි කසළ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සවිස්තරාත්මකව සාකච්ඡා කොට ඇත. මෙම පර්යේෂණ ග්‍රන්ථයේ අවසාන පරිච්ඡේදයෙන් පෙර පරිච්ඡේදයන්හි සාකච්ඡා කරනු ලැබූ කරුණු සාරාංශයක් ලෙස සංක්ෂිප්තව නමුත් ගැඹුරු ලෙස සාකච්ඡා කොට ඇත.

2. ශ්‍රී ලංකාවේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා ආයතනික ව්‍යුහය

2.1 ශ්‍රී ලංකාව තුළ පවතින ඝන අපද්‍රව්‍ය පරිපාලන ව්‍යුහය

2.1.1 වර්තමාන සැකැස්ම

ශ්‍රී ලංකාව සිය ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා භාවිත කරනුයේ විමධ්‍යගත ඵලශ්‍රමකි. ඒ අනුව මධ්‍යම රජයට අයත් විවිධ ආයතන රට තුළ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධ නීති සම්පාදනය සහ පරිපාලනය මෙහෙයවයි. ඒ අතරට පළාත් පාලන සහ පළාත් සභා කටයුතු රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශය, මහවැලි සංවර්ධන සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය අයත් වේ. මෙම අමාත්‍යාංශ ඝන අපද්‍රව්‍ය පරිපාලනය සම්බන්ධයෙන් මධ්‍යම රජයේ ආයතන සහ පළාත් පාලන ආයතනවලට මග පෙන්වීම සහ උපදෙස් ලබා දෙයි.

ඊට අමතරව මෙගාපොලිස් සහ බස්නාහිර සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය බස්නාහිර පළාත තුළ පවතින ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පහසුකම් වැඩිදියුණු කිරීමට ක්‍රියා කරන අතර සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය, ඝනඅපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයේ දී භාවිත කළ යුතු සෞඛ්‍ය ආරක්ෂණ ක්‍රමවේද, සනීපාරක්ෂක ක්‍රමවේද පිළිබඳව මග පෙන්වීම් සිදු කරයි. එමෙන්ම ජාතික ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමණාකරණ සහයෝගිතා කේන්ද්‍රය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය ඉහත අමාත්‍යාංශවලට තාක්ෂණික සහ පරිපාලන විශේෂඥතාව භාවිත කරමින් සහාය දෙයි. පහත කොටසින් මෙම ආයතනවල වගකීම සහ බලතල සම්බන්ධව කෙටියෙන් සාකච්ඡා කරනු ලැබේ.

2.2 ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීම සඳහා පවතින ජාතික ආයතන

2.2.1 පළාත් පාලන සහ පළාත් සභා කටයුතු රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශය

පළාත් පාලන සහ පළාත් සභා කටයුතු රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශයේ ප්‍රධාන වගකීම් වනුයේ පළාත් සභා නවය යටතේ පළාත් පාලන ආයතන සඳහා අවශ්‍ය ප්‍රතිපත්ති සහ සැලසුම් ක්‍රියාවට නැංවීම ය. එසේ ම පළාත් පාලන ආයතන සහ මධ්‍යම රජයේ අතර සම්බන්ධීකරණ කටයුතු සිදු කිරීම, ප්‍රතිපත්ති හා නීති සම්පාදනයට සහය ලබාදීම, පළාත් පාලන ආයතනවල මානව සම්පත් සංවර්ධනය සහ මූල්‍යමය හා තාක්ෂණික විශේෂඥ සහයෝගය ලබාදීම ද දැක්විය හැකි ය. පළාත් ණය සහ සංවර්ධන අරමුදල මගින් පළාත් පාලන

ආයතනවලට මූල්‍ය සහයෝගය සහ ආධාර ලබාදීම පළාත් පාලන සහ පළාත් සභා කටයුතු රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශය යටතේ සිදු කෙරෙන අතර පළාත් පාලනය පිළිබඳ ශ්‍රී ලංකා ආයතනය පළාත් පාලන ආයතනවල පරිපාලනමය ශක්‍යතාව වැඩිදියුණු කිරීමට ක්‍රියා කරයි. පළාත් පාලන සහ පළාත් සභා කටයුතු රාජ්‍ය අමාත්‍යාංශය යටතේ පිහිටුවා ඇති ජාතික අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ සහයෝගීතා මධ්‍යස්ථානය 2007 වසරේ දී පිහිටුවනු ලැබුවේ පළාත් පාලන ආයතනවල අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ කාර්යභාරය වැඩි දියුණු කිරීමේ අරමුණ ඇතිවයි. මෙම මධ්‍යස්ථානයෙහි අධ්‍යක්ෂකවරයෙක්, සහකාර අධ්‍යක්ෂවරු තිදෙනෙක්, සංවර්ධන නිලධාරීන් දසදෙනෙක් සහ එක් කළමනාකරණ සහයකවරයෙක් සේවය කරති.

මෙම මධ්‍යස්ථානයේ මූලික වගකීම් පහත පරිදි හඳුනාගත හැකි ය.

- පළාත් පාලන ආයතනවලට උචිත වන මගපෙන්වීමේ කටයුතු සහ මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම.
- පළාත් පාලන ආයතනවලට ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍යවන තාක්ෂණික සහය ලබා දීම.
- පළාත් සභා සහ පළාත් පාලන ආයතන තුළ සිදුවන ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධව දත්ත එක් රැස් කොට තබා ගැනීම.

මෙම කාර්යභාරයන් ඉටු කිරීම හරහා ජාතික ආපදා කළමනාකරණ සහයෝගීතා මධ්‍යස්ථානය පළාත් පාලන ආයතනවලට පහත සේවා සපයයි.

- පළාත් පාලන ආයතනවලට රාජ්‍ය නොවන සහ මූල්‍ය ප්‍රදානය සිදු කරන ආයතනවලින් තාක්ෂණික සහ මූල්‍යමය ප්‍රදාන ලබා ගැනීමට උපදෙස් දීම.
- ජාතික ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මූලෝපායන්ට යෝජනා හා නිර්දේශ ඉදිරිපත් කිරීම.
- එකතු කරනු ලබන දත්ත උපයෝගී කරගනිමින් පළාත් පාලන ආයතන සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා වන උපදෙස් ලබා දීම.

2.2.2 මහවැලි සංවර්ධන සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය

මහවැලි සංවර්ධන සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය ශ්‍රී ලංකාව තුළ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් ජාතික ප්‍රතිපත්ති නිර්මාණය කිරීම

සම්බන්ධයෙන් වගකීම දරයි. මෙම ආයතනය 1998 වසරේ පළාත් මට්ටමින් සිදු වන ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳ තොරතුරු එක්රැස් කිරීම සඳහා දත්ත ගබඩාවක් නිර්මාණය කළ අතර 2005 වසරේ දී එම ගබඩාව තවදුරටත් වැඩි දියුණු කළේ ය. මේ යටතේ අපද්‍රව්‍ය නිෂ්පාදනය වන ප්‍රමාණ සහ ඒවායේ සංයුතිය පිළිබඳව දත්ත එක්රැස් කිරීම සිදු කෙරිණ. මෙම දත්ත පද්ධතිය වැදගත් වනුයේ එමගින් පළාත් පාලන ආයතනවල, බල ප්‍රදේශයන්හි නිෂ්පාදනය වන ඝන අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය හා සංයුතිය පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබාගැනීමටත්, නිවැරදි ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමවේද හඳුන්වා දීම ආදී කරුණුවලට මෙම දත්ත ප්‍රයෝජනයට ගත හැකි වීමත් නිසාවෙනි.

මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය පිහිටුවීම

පරිසර සංරක්ෂණය සහ සංවර්ධනය ඒකාග්‍රකරණය කිරීමේ එළැඹුමක් ලෙස ශ්‍රී ලංකා පාර්ලිමේන්තුව විසින් 1980 වසරේදී අංක 47 දරණ ජාතික පරිසර පනත ඉදිරිපත් කරනු ලැබූ අතර ඒ යටතේ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය පිහිටුවනු ලැබීය. මෙම ආයතනය ශ්‍රී ලංකාව තුළ පරිසර ආරක්ෂණය සම්බන්ධයෙන් පවතින ප්‍රධානම ආයතනයයි. පරිසර ආරක්ෂණය සහ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් අධිකාරිය බලයන් මෙම ආයතනය සතුව පවතින අතර, අධිකාරිය පිහිටුවීමේ මූලික අභිප්‍රාය ලෙස දැක්වෙන්නේ පරිසර ආරක්ෂණය හා බැඳුණු ඕනෑම කරුණක් සම්බන්ධයෙන් ක්‍රියාකාරී වීමට බලතල, ශක්‍යතා, අධිකාරී බලතල සහිත ආයතනයක් පිහිටුවීමයි (ජාතික පරිසර පනත, 1980).

මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියට පැවරී ඇති ප්‍රධාන බලතල අතර පරිසර සංරක්ෂණය කළමනාකරණය සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳව නීති සහ රෙගුලාසි සකස් කිරීම හා පාරිසරික සම්පත් ආරක්ෂාකාරීව පරිහරණය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන නියාමන සිදුකිරීම අයත් වේ. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ කටයුතු පවත්වාගෙන යාම සඳහා අංශ කීපයක් පවතින අතර ඒ යටතේ මානව සම්පත් පරිපාලන සහ මුදල් අංශය, පරිසර දූෂණ පාලන අංශය, පරිසර කළමනාකරණ සහ ඇගයීම් අංශය, පරිසර අධ්‍යාපන සහ දැනුවත් කිරීම් අංශය, අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අංශය හා ප්‍රාදේශීය මෙහෙයුම් අංශය පිහිටුවා ඇත. පරිසර කළමනාකරණ සහ ඇගයීම් අංශය ඒකකය මඟින් සංවර්ධන ව්‍යාපෘති හා සම්බන්ධ වන පරිසර අධ්‍යයන වාර්තා නිකුත් කිරීම සිදුකරනු ලබයි. පරිසර දූෂණ පාලන අංශය මඟින් වායු දූෂණය, ජල දූෂණය හා පාංශු දූෂණය අවම කිරීම සඳහා ක්‍රියාමාර්ග ගනු ලබයි. ඝන අපද්‍රව්‍ය පරිපාලනය අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ඒකකය මගින් සිදු කරනු ලබන

අතර ව්‍යාපෘති අංශය මඟින් පිළිසරු සහ අපද්‍රව්‍ය ව්‍යාපෘතිය, කසළ බැහැර කිරීම සඳහා වන මධ්‍යස්ථාන සංවර්ධනය කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය, ජාතික ප්ලාස්ටික් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය හා ආරක්ෂාකාරී ලෙස අපද්‍රව්‍ය බැහැරලීමේ ස්ථාන ගොඩනැගීම සඳහා වන ව්‍යාපෘති සිදු කරයි.

නාගරික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය ඵලදායීව හා කාර්යක්ෂමව ක්‍රියාත්මක කිරීම තුළින් පිරිසිදු හා සෞඛ්‍ය සම්පන්න පරිසරයක් නිර්මාණය කිරීමේ අරමුණින් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අංශය යටතේ, 2018.06.01 වන දින සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ඒකකය පිහිටුවන ලදී. සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ඒකකය යටතේ ඇති ප්‍රධාන කර්තව්‍යයන් වශයෙන් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයට අදාළ ප්‍රතිපත්ති හා තාක්ෂණික මැදිහත් වීම් සිදු කිරීම, ක්‍රියාත්මක කිරීම, බලාත්මක කිරීම සහ විශේෂ ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීම හඳුනාගෙන ඇත. සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳ ජාතික/පළාත්/දිස්ත්‍රික් මට්ටමින් ප්‍රතිපත්ති/මාර්ගෝපදේශ/සැලසුම් ඇති කිරීම, ප්‍රතිපත්ති හා තාක්ෂණික මැදිහත් වීම් සහ උක්ත කරුණු බලාත්මක කිරීම, මෙම ඒකකයේ දෙවන කර්තව්‍ය වශයෙන් හඳුනාගෙන ඇත. දොම්පෙ සනීපාරක්ෂක බිම් පිරවුමේ නඩත්තු කටයුතු හා ගම්පහ දිස්ත්‍රික් ඒකාබද්ධ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතියේ මෙහෙයුම්, නඩත්තු කිරීම හා වැඩි දියුණු කිරීම මෙන් ම විශේෂ ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීම යන කර්තව්‍ය මෙම ඒකකය යටතේ සිදු කෙරේ.

2.2.3 මෙගා-පොලිස් සහ බස්නාහිර පළාත් සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය

මෙම අමාත්‍යාංශය 2015 වසරේ දී පිහිටවනු ලැබුවක් වන අතර එහි වගකීම වනුයේ බස්නාහිර පළාතෙහි සංවර්ධන කටයුතු සිදු කිරීමත්, පළාත තුළ පවතින අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය ඇතුළු වෙනත් ගැටලුවලට ස්ථිරසාර විසඳුම් සෙවීමත් ය. මේ යටතේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයට අමතරව නිවාස සම්බන්ධයෙන් පවතින ගැටලු, අඩු ආදායම්ලාභී නිවාස, නාගරික අලංකරණය, වාහන තදබදය අවම කිරීම ආදී ගැටලුවලට කෙටි කාලීන සහ දීර්ඝ කාලීන විසඳුම් සෙවීම සිදුකෙරිණි. සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කෙරෙහි මෙම අමාත්‍යාංශය ලබාදුන් දායකත්වය පිළිබඳව සාකච්ඡා කිරීමේදී අමාත්‍යාංශය සිදු කළ සම්බන්ධීකරණ කාර්යය වැදගත් වේ. රජය යටතේ පවතින ජාතික මට්ටමේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ආයතන මෙගා-පොලිස් සහ බස්නාහිර පළාත් සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය යටතේ අධීක්ෂණය කෙරිණි. සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය ඇතුළු පරිපාලන කටයුතු පිළිබඳව තීරණ ගැනීම උදෙසා අමාත්‍යාංශ ලේකම්වරුන්ගෙන් සැදුම්ලත් කමිටුවක් සකස්

කරන ලද අතර එහි ප්‍රධානත්වය බස්නාහිර පළාත් සංවර්ධන සහ මෙහා-පොලිස් අමාත්‍යාංශයට පැවරිණි. මෙම කමිටුවේ සාමාජිකත්වය දැරූ අමාත්‍යාංශ වනුයේ,

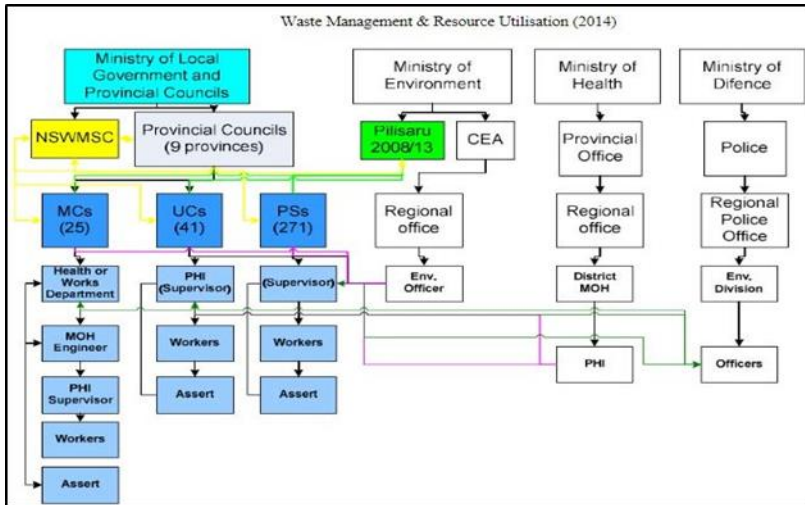
- මෙහා-පොලිස් සහ බස්නාහිර සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය
- පළාත් පාලන සහ පළාත් සභා කටයුතු අමාත්‍යාංශය
- ජල සම්පාදන සහ නගර සැලසුම් අමාත්‍යාංශය
- ශ්‍රී ලංකා ඉඩම් ගොඩකිරීමේ සහ සංවර්ධනය කිරීමේ ආයතනය
- බස්නාහිර පළාත් සභාව
- මහවැලි සංවර්ධන සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය

2.2.4 සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය

සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය ශ්‍රී ලංකාව තුළ ජනනය වන වෛද්‍යමය අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සහ අධීක්ෂණය සම්බන්ධයෙන් වගකීම දරන අතර වෛද්‍යමය අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය හඳුන්වා දීම මෙම අමාත්‍යාංශය විසින් සිදුකර ඇත. මෙම ප්‍රතිපත්තිය ඉදිරිපත් කරනු ලැබුවේ රෝහල් තුළ ජනනය වන අපද්‍රව්‍ය පරිසරයට අවම හානියක් වන ලෙස කළමනාකරණය කළ යුතුය යන අදහස පෙරදැරි කරගෙන ය (සෞඛ්‍ය සේවා සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය, 2001).

අමාත්‍යාංශයේ තවත් වගකීමක් ලෙස විවිධ ප්‍රදේශවල සෞඛ්‍ය පරිපාලනමය කටයුතු සිදු කිරීම උදෙසා මහජන සෞඛ්‍ය පරීක්ෂකවරුන් පත්කිරීම හඳුනාගත හැකි ය. මහජන සෞඛ්‍ය පරීක්ෂකවරු මහජනතාවගේ සාමාන්‍ය ජීවිතයට අදාළ වෙන හෝටල් ආපනශාලා ආදියෙහි පිරිසිදු බව සහ සෞඛ්‍ය සම්පන්නභාවය පිළිබඳව සුපරීක්ෂණ කටයුතු කිරීමට, ඩොග් පැනිචීම වැළැක්වීමට ප්‍රදේශවාසීන් දැනුවත් කිරීමත්, නිසි පරිදි ප්‍රදේශ පිරිසිදුව පවත්වා නොගන්නා පුද්ගලයන්ට නඩු පැවරීමට කටයුතු කිරීමත් ඔවුන් විසින් සිදු කරනු ලබයි. මහජන සෞඛ්‍ය පරීක්ෂකවරුන් අධීක්ෂණය කිරීමේ වගකීම පැවරෙන්නේ සෞඛ්‍ය වෛද්‍ය නිලධාරීන්ට වන අතර, සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය මහජන සෞඛ්‍ය නිලධාරීන් සහ සෞඛ්‍ය වෛද්‍ය නිලධාරීන් හරහා ප්‍රදේශවල පාරිසරික පිරිසිදුකම ආරක්ෂා කර ගැනීමටත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහාත් ක්‍රියා කරයි.

රූපසටහන 2.1 ශ්‍රී ලංකාවෙහි පළාත් පාලන ආයතනයන්හි සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා වූ ආයතනික රාමුව

මූලාශ්‍රය: කුරුප්පුගේ සහ කරුණාරත්න, 2014

2.3 සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා බස්නාහිර පළාත තුළ පවතින ආයතන

බස්නාහිර පළාතේ දිස්ත්‍රික්ක තුනකි. ගම්පහ, කොළඹ සහ කළුතර එම දිස්ත්‍රික්කයි. මෙම දිස්ත්‍රික්කවල පළාත් පාලන ආයතන 48ක් පිහිටා ඇති අතර වැඩිම සහ අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයක් නිෂ්පාදනය වන්නේ කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයෙනි. බස්නාහිර පළාත තුළ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා ආයතන කිහිපයක් ඇති අතර ඒ ඒ ආයතනවල වගකීම පහත පරිදි දැක්වේ.

2.3.1 බස්නාහිර පළාත් සභාව

බස්නාහිර පළාත් සභාව තම පළාත් පාලන ප්‍රදේශයට අයත් වන දිස්ත්‍රික්ක තුන සඳහා පරිපාලනමය මඟ පෙන්වීම සිදු කරන අතර සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහාම බස්නාහිර පළාත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ආයතනය අධිකාරිය නමින් ආයතනයක් පිහිටුවා තිබේ. බස්නාහිර පළාත් සභාව 2008 වසරේ දී පනවනු ලැබූ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ නීති අංක

10 අනුකූල වන ලෙස ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීමට බස්නාහිර පළාත් සභාව යටතේ පවතින පළාත් පාලන ආයතන බැඳී සිටී.

බස්නාහිර පළාත් සභාව යටතේ පවතින පළාත් පාලන දෙපාර්තමේන්තුව සෑම පළාත් පාලන ආයතනයකම මූල්‍යමය ක්‍රියාකාරකම් සම්බන්ධයෙන් මධ්‍යම රජය දැනුවත් කරයි. මෙම අංශය පාලනය කරනු ලබන්නේ පළාත් පාලනය පිළිබඳ කොමසාරිස්වරයා විසින් වන අතර දිස්ත්‍රික්ක සම්බන්ධයෙන් වගකීම දරනුයේ සහකාර කොමසාරිස්වරුන් තිදෙනෙකි.

2.3.2 බස්නාහිර පළාත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරිය

බස්නාහිර පළාත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරිය පිහිටුවනු ලැබූයේ 2004 වසරේදී බස්නාහිර පළාත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ නීතියට අනුකූලව ය. බස්නාහිර පළාත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරිය නිල වශයෙන් ස්ථාපනය කරනු ලැබුවේ 2007 වසරේදී ය. බස්නාහිර පළාත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ නීති අංක එක යටතේ අධිකාරිය සතු බලතල, ක්‍රියාකාරිත්වය සහ එහි වගකීම් නිර්වචනය කර තිබේ. ඒ අනුව බස්නාහිර පළාත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරිය පළාත තුළ පවතින සෑම පළාත් පාලන ආයතනයකම කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ ශක්‍යතා වර්ධනය කර ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය වන තාක්ෂණික සහ මූල්‍යමය සහය ලබා දිය යුතු වේ. එලෙස ම බස්නාහිර පළාත තුළ ජනනය වන ඝන අපද්‍රව්‍ය පිළිබඳව දත්ත එක්රැස් කිරීම, කසළ බැහැර කළ හැකි මධ්‍යස්ථාන ඉදි කිරීම හා සංවර්ධනය මෙන් ම පවත්වාගෙන යෑමත් ඔවුන් කල යුතු ය. ඊට අමතරව මහජනතාව අතර ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳව අවබෝධයක් ඇති කිරීම සහ දැනුවත් කිරීමත් මෙම ආයතනයේ වගකීමකි. බස්නාහිර පළාත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරිය ප්‍රධාන කොට්ඨාස පහකින් සමන්විත වන අතර ඒවා තාක්ෂණික, මූල්‍ය, පරිපාලන,නීති, හා මාධ්‍ය කොට්ඨාස ලෙස දැක්විය හැකි ය.

2015 වසරේ සිට 2020 වසර දක්වා අදාළ වන පරිදි පස් අවුරුදු ක්‍රියාකාරී සැලැස්මක් බස්නාහිර පළාත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරිය නිර්මාණය කර තිබේ. බස්නාහිර පළාත තුළ ජනනය වන අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීමේ ප්‍රමාණය 2015 වසරේ 61% සිට 2020 වසරේ 72% දක්වාත්, ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කරන ප්‍රමාණය 17% සිට 38% දක්වා ඉහළ දැමීමත් (පළාත තුළ කසළ ජනනය වන ප්‍රමාණය අනුව), පළාත තුළ කොම්පෝස්ට්

නිෂ්පාදනය 13% සිට 71% දක්වා ඉහළ දැමීමත් මෙම පස් අවුරුදු සැලැස්මේ ඇති ප්‍රධානම ඉලක්ක ලෙස දැක්විය හැකි ය. බස්නාහිර පළාත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරියේ අධීක්ෂණය යටතේ මේ වන විට කෙරවලපිටිය ප්‍රදේශයේ කසළ භාවිතයෙන් විදුලිය ජනන ව්‍යාපෘතියක් ක්‍රියාත්මක වන අතර එය 2020 වසරේ ආරම්භ කෙරුණි.

බස්නාහිර පළාත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරිය නිකුත් කර ඇති දත්තවලට අනුව බස්නාහිර පළාතේ පිහිටා ඇති පළාත් පාලන ආයතන 7 ක් කරදියාන සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානයට සිය ප්‍රදේශ තුළ ජනනය වන සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කරයි. මෙම පළාත් පාලන ආයතන ලෙස මොරටුව මහ නගර සභාව, බොරැල්ලේගමුව නගර සභාව, කැස්බෑව නගර සභාව, දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව, ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර කෝට්ටේ මහ නගර සභාව, මහරගම නගර සභාව හා හෝමාගම නගර සභාව හඳුනාගත හැකි ය. කරදියාන සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානය පාලනය සහ පවත්වාගෙන යාමේ වගකීම පැවරී තිබෙන්නේ බස්නාහිර පළාත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරියටයි. අධිකාරිය මගින් කරදියාන සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානයේ කසළ කළමනාකරණ ඒකකයක් පිහිටුවීමට කටයුතු යොදා ඇති අතර ඒ යටතේ කසළ වෙන් කිරීමේ ඒකකය, ජීවානුහරන ඒකකය සහ කොම්පෝස්ට් නිෂ්පාදන ඒකකය ක්‍රියාත්මක කරනු ලබයි.

2.4 සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා බැඳී පවතින ප්‍රතිපත්තිමය සහ නීතිමය රාමුව

සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා ශ්‍රී ලංකාව තුළ පළමු වරට නීතිමය රාමුවක් නිර්මාණය කළ අවස්ථාව ලෙස 1862 දී ඉදිරිපත් කරනු ලැබූ අංක 15 දරන මහජන ජීවා ආඥා පනත හඳුන්වා දිය හැකියි. මෙම ආඥා පනත 1939 දී සහ 1946 දී සංශෝධනය කෙරිණ. මෙම ආඥා පනතින් මුල් වරට නාගරික පරිපාලන ප්‍රදේශ තුළ කසළ බැහැර කිරීම අධීක්ෂණයට පාලනයට මෙන්ම නියාමනයට බලතල ලබාදී තිබේ. මෙලෙස 1862 දී හඳුන්වා දෙන ලද ආඥා පනතින් ස්ථාපිත බලතලවලින් බහුතරයක් තවමත් මහජන සෞඛ්‍ය පරීක්ෂකවරුන් විසින් බලාත්මක කරනු ලබයි.

1939 වසරේ දී සහ 1947 වසරේදී හඳුන්වා දෙන ලද නගර සභා අඥා පනත (1939) සහ මහ නගර සභා අඥා පනත මඟින් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය වන නව නීති රෙගුලාසි පනවනු

ලබයි.එසේ වුවත් පසුව පළාත් සභාවන් හඳුන්වා දීමත් සමඟම මෙම නීති සංශෝධනය කෙරුණු අතර වර්තමානයේ ශ්‍රී ලංකාවේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා පිහිටුවා ඇති නීතිමය රාමුව මධ්‍යම රජය, පළාත් සභා සහ පළාත් පාලන ආයතන යන පරිපාලන ඒකක ක්‍රිත්වයම විසින් පනවනු ලැබූ නීති සහ රෙගුලාසි මත පදනම්ව ක්‍රියාත්මක වේ.

මේවා අතරට දහතුන් වන ව්‍යවස්ථා සංශෝධනය, 1987 අංක 42 දරන පළාත් සභා පනත,1980 පළාත් සභා ආඥා පනතේ 129, 130 සහ 131 වගන්ති, 1939 අංක 61 දරන නගර සභා ආඥා පනතේ 118, 119 සහ 120 වගන්ති, 1987 අංක 15 දරණ ප්‍රාදේශීය සභා පනතේ 41, 93 සහ 95 වගන්ති අයත් වේ. ඉහත නීති රෙගුලාසි අනුව යම් පළාත් පාලන ආයතනයක සීමා ඇතුළත ජනනය වන සහ අපද්‍රව්‍යවල වගකීම පැවරෙනුයේ එම පළාත් පාලන ආයතනවලටයි. එම විධිවිධාන තවදුරටත් පෙන්වා දෙන්නේ මෙලෙස ජනනය වන කසළ නිවැරදි ලෙසත් මහජනතාවට කිසිදු අවහිරතාවක් නොවන ලෙසත් බැහැර කළ යුතු බවයි. මෙම නීති රෙගුලාසිවලින් පැහැදිලි වන්නේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයේ සියලුම ප්‍රධාන පියවර ගැනීමට පළාත් පාලන ආයතන බැඳී සිටින බවයි. එම පියවර ලෙස ජනනය වූ අපද්‍රව්‍ය එක්රැස් කිරීම, තාවකාලිකව ගබඩා කිරීම,ප්‍රවාහනය කිරීම,අතරමැදි පිරිසිදු කිරීම,රසායනික ද්‍රව්‍ය එක්කාසු කිරීම සහ අවසානයේ බැහැරලීම යන අදියරයන් හඳුනාගත හැකිය.

1980 අංක 47 දරන ජාතික පරිසර පනත ඉදිරිපත් කරනු ලැබුවේ පරිසරය ආරක්ෂා කිරීමට සහ අධිකෂණය සඳහා අවශ්‍ය වන නීති රෙගුලාසි පැනවීමටයි. මෙම පනත යටතේ පෙර පරිච්ඡේදයේ දී සාකච්ඡා කෙරුණු මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය පිහිටුවනු ලැබූ අතර මෙමගින් පාරිසරික වශයෙන් සංවේදී ඕනෑම කටයුත්තකට අවසර ලබාදීම, අධිකෂණය සහ පාලනය කිරීමේ බලතල මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියට පවරා ඇත.

2.4 ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට ආරක්ෂක අමාත්‍යාංශයේ දායකත්වය

2005-2015 කාල පරිච්ඡේදය තුළ හිටපු ජනාධිපති මහින්ද රාජපක්ෂ මහතාගේ රාජ්‍ය පාලන සමයේ බස්නාහිර පළාත තුළ නාගරික සංවර්ධන කටයුතු සිදු කිරීම ප්‍රමුඛතාවක් බවට පත්වූ අතර එවකට ආරක්ෂක අමාත්‍යාංශයේ ලේකම්වරයා වූ හිටපු ජනාධිපති ගෝඨාභය රාජපක්ෂ මහතා වෙත මෙම සංවර්ධන කටයුතු බාර දී තිබුණි. මෙම ක්‍රියාමාර්ගය සමඟම නාගරික සංවර්ධන කටයුතු හා ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණට හමුදාවේ තාක්ෂණික සහ පිරිස් බලය ලැබිණ. මෙම ක්‍රියාමාර්ගයේ ම කොටසක් ලෙස ආරක්ෂක අමාත්‍යාංශය යටතට ශ්‍රී ලංකාවේ නාගරික ප්‍රදේශයන්හි සංවර්ධන කටයුතු බාරව සිටින ආයතනය වන නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය ද පවරා ගනු ලැබීය. මෙම නාගරික සංවර්ධන ක්‍රියාදාමයන් යටතේ කොළඹ නගරය ආසියාවේ ඉහළ ම මට්ටමේ නගරයක් කිරීම යන අභිප්‍රාය සහිතව ජාත්‍යන්තර ව්‍යාපාර සහ සංචාරක ක්ෂේත්‍රය සඳහා වඩාත් උචිතම නගරයක් ලෙස නිර්මාණය කිරීම අරමුණ විය.

මේ යටතේ ආරක්ෂක අමාත්‍යාංශය සහ නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය සමඟ එක්ව කොළඹ අගනගර සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය නමින් ව්‍යාපෘතියක් ක්‍රියාවට නැංවිණ. මෙම ව්‍යාපෘතිය යටතේ කොළඹ නගරයේ ජල අපවහන පද්ධතිය, ඇළ පද්ධතිවල ගුණාත්මකබව සංවර්ධනය කෙරුණු අතර කාලයක් තිස්සේ අහතැර දමා තිබුණු බේරේ වැව ප්‍රතිසංස්කරණය කොට සංවර්ධනය කිරීමත්, කෝට්ටේ ප්‍රදේශයේ බැද්දගාන උද්‍යානය නිර්මාණය කිරීමත් සිදු කරන ලදී. මීට අමතරව වේරැස් ගඟ දෙපස සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය හරහා ගංවතුර පාලනය කිරීමත්, බොල්ගොඩ තෙත්බිම් කලාපයේ ජලාපවහනය වැඩි දියුණු කිරීමත් සිදු කරන ලදී. එලෙසම ආරක්ෂක අමාත්‍යාංශයේ මැදිහත් වීමෙන් මෙලෙස සිදුකරන ලද සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිවලින් කිහිපයක් කොළඹ නගරයේ ප්‍රධාන සංචාරක ආකර්ෂණ ස්ථානයන් වන නිදහස් වතුරග්‍රය, බත්තරමුල්ල Waters Edge කලාපය, ශ්‍රී ලංකා ජපන් මිත්‍රත්ව මාවත, නාවල උද්‍යානය ආදී සිදු කරන ලද ඉදිකිරීම් මහජනතාව අතර ඉතාම ජනප්‍රියවී තිබීම දැකිය හැකිය.

ශ්‍රී ලංකා පොලිසියේ පරිසර ආරක්ෂණ ඒකකය නමින් නව ඒකකයක් ද ස්ථාපනය කරන ලද අතර ප්‍රදේශ සහ ස්මාරකයන්හි පැවැත්ම සහ පිරිසිදුබව රඳවා ගැනීම සඳහා ආරක්ෂක අමාත්‍යාංශයේ උපදෙස් මත නියෝජ්‍ය පොලිස්පතිවරයෙකු යටතේ 2019 වසරේ නැවත බලාත්මක කරනු ලැබිණ.

මෙම ඒකකයේ වගකීම වූයේ ගොඩනගා ඇති ව්‍යාපෘති ආශ්‍රිතවත් පොදුවේ කොළඹ නගරයේ පිරිසිදු කිරීමේ කටයුතු අධීක්ෂණ කිරීම සහ උපදෙස් ලබා දීමත්ය.පරිසර ආරක්ෂණ ඒකකය විසින් පරිසරයේ පිරිසිදුබව රැක ගැනීමට අපොහොසත් වන නිවාසවලට අවවාද කිරීමේ සිට නඩු පැවරීම දක්වා ක්‍රියාමාර්ග ගෙන තිබෙන අතර එය කොළඹ අග නගරයේ පිරිසිදුබව රැකගැනීමට විශාල පිවිසිලක් වූ බව ජනතාවගේ මතයයි.2015 වසරේ දී නව ආණ්ඩුවක් බලයට පත් වීමත් සමඟ නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය මෙගා-පොලිස් සහ බස්නාහිර පළාත් සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය වෙත පවරාගනු ලැබීය. ඒ කාල සීමාව තුළ දී පරිසර ආරක්ෂණ ඒකකය එතරම් ක්‍රියාකාරී ලෙස පරිසර ආරක්ෂණ කටයුතුවල නිරත නොවූ සෙයක් දක්නට ලැබිණි. කෙසේ වෙතත් 2019 වසරේ දී ජනාධිපතිවරයා ලෙස ගෝඨාභය රාජපක්ෂ මහතා තේරී පත්වීමෙන් අනතුරුව ගන්නා ලද ප්‍රධාන පියවරවලින් එකක් ලෙස පරිසර ආරක්ෂණ ඒකකය සජීවීකරණය කිරීම දැක්විය හැකි ය.

2.5 ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයට දායකත්වය සපයන බලපෑම් කණ්ඩායම්

ඕනෑම රටක ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පද්ධතියකට බලපෑම් කළ හැකි හෝ දායකත්වයක් දැක්විය හැකි කණ්ඩායම් හඳුනාගත හැකිය. ඒ ඒ කණ්ඩායම් සතුව පවතින තාක්ෂණික,මූල්‍යමය සහ පරිපාලනමය විශේෂඥතාව ඔවුන්ට එම බලය හිමි වීමට පදනම් විය හැකි ය. බලපෑම් කණ්ඩායමක් නිර්වචනය කළ හැකි පහසුම ක්‍රමවේදය වන්නේ යම් කිසි සමාජයක ජීවත්වන කණ්ඩායමක් සමාජයේ දේශපාලන ක්‍රියාදාමය අධ්‍යයනය කොට ඒවා වැඩි දියුණු කිරීමට හෝ වෙනස් කිරීමට හෝ උත්සාහ දරන පිරිසක් ලෙසය.මේ පිළිබඳව අදහස් දැක්වූ Turner 1958 දී සඳහන් කර තිබුණේ මෙම කණ්ඩායමේ මූලිකම අරමුණ වන්නේ තම කණ්ඩායමට වඩාත් ගැලපෙන ප්‍රතිපත්ති සහ මූලෝපායන් විධායක, ව්‍යවස්ථාදායක සහ අධිකරණ යන රාජ්‍යයෙහි සියලු කොටස් වෙත බලපෑම් එල්ල කොට ලබා ගැනීම බවය.

Turnerට අනුව මෙවැනි කණ්ඩායම්, පොදු මතයක් ගොඩනැගීමට උත්සාහ දරන අතර ඒ සඳහා ජනමාධ්‍ය වැනි ප්‍රචාරණ මාධ්‍යය භාවිත කරති. ශ්‍රී ලංකාවේ ද ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පද්ධතියට බලපෑම් සිදුකරනු ලබන කණ්ඩායම් කීපයක් හඳුනාගත හැකි අතර මෙම කොටසින් එම කණ්ඩායම් පිළිබඳව ලුහුඬින් සාකච්ඡා කෙරේ.

2.5.1 විද්‍යාර්ථීයන්

ශ්‍රී ලංකාවේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පද්ධතියට දිගින් දිගටම බලපෑම් එල්ල කරන ලද බලපෑම් කණ්ඩායමක් ලෙස විද්‍යාර්ථීන් හඳුනා ගත හැකි ය. විශේෂයෙන් ම විද්‍යාර්ථීන් විසින් බලපෑම් එල්ල කොට ඇත්තේ පවතින සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පද්ධතිය වඩා පරිසර හිතකාමී සහ වඩා තිරසාර පද්ධතියක් ලෙසට සංවර්ධනය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පෙන්වා දීමටය.

මීට අමතරව සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා බැඳී ඇති සමාජීය ගැටලු, අභියෝග සහ වර්තමාන පද්ධතියේ පවතින දුර්වලතා පෙන්වා දී ඇත. විද්‍යාර්ථීන් පළාත් පාලන ආයතන ක්‍රියාවට නංවා තිබෙන සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පද්ධතියේ පියවර වන අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම, ගෘහාශ්‍රිත මට්ටමින් කසළ කළමනාකරණය, අවිධිමත් කසළ කළමනාකරුවන්, විකල්ප සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාමාර්ග සහ පවතින කළමනාකරණ ව්‍යුහයේ යහපත් ලක්ෂණ සහ දුර්වලතා ආදිය පිළිබඳව පර්යේෂණ සිදුකොට එම කරුණු මත පදනම්ව පවතින ක්‍රමවේද වෙනස් කිරීමට හෝ අලුතින් ක්‍රමවේද හඳුන්වා දීමට රජයට බලපෑම් කිරීමට කටයුතු කර ඇත.

2.5.2 ආගමික නායකයින්

ශ්‍රී ලංකාවේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තියට අමතරව රට තුළ පවතින සෑම ප්‍රතිපත්තියකටම පාහේ සැලකිය යුතු බලපෑමක් ඇති කිරීමේ හැකියාවක් ඇති කණ්ඩායමක් ලෙස ආගමික නායකයින් හඳුනා ගත හැකි ය. විශේෂයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ ජනගහනයෙන් බහුතරයක් බෞද්ධයන් වීම හේතු කොටගෙන ස්වාමීන් වහන්සේලාට විශේෂ සිවිල් බලයක් ආරෝපණය වී තිබීම දැකිය හැකි ය. ජාතික මට්ටමේ ගැටලු සහ රජයේ අවධානය යොමු කරවා ගැනීමට අවශ්‍යයැයි හැඟෙන කාරණා සම්බන්ධයෙන් බෞද්ධ ආගමික නායකයන්ට බලපෑම් කිරීමේ විශේෂ හැකියාවක් පවතී. සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙනුත් මේ ආකාරයෙන්ම බලපෑම් එල්ල කිරීමට ස්වාමීන් වහන්සේලා ක්‍රියා කළ අවස්ථා කිහිපයක් දැකගත හැකි ය. අරුවක්කාරු ප්‍රදේශයේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා නව කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථාන ඉදිකරන විට ඊට විරුද්ධව සංවිධානය කෙරුණු විරෝධතා ආදියෙහි ප්‍රමුඛත්වය ගනු ලැබූයේ බෞද්ධ හික්ෂුන් වහන්සේලා වීම විශේෂත්වයකි.

එවැනි උද්දෝෂණ සහ විරෝධතා ව්‍යාපාරවලට ආගමික නායකයන් සම්බන්ධවීමෙන් ජනතාවගේ සිවිල් බලයට අමතරව යම් විශේෂ වූ පිළිගැනීමක් ලැබෙන ආකාරයක් දැකිය හැකි ය. නිදසුනක් ලෙස 2019 වසරේ අගෝස්තු මාසයේ අරුවක්කාරු විශේෂ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමේ මධ්‍යස්ථානය ඉදි කිරීමට විරුද්ධව දහසකට ආසන්න විරෝධතාකරුවන් පිරිසක් සිදුකළ විරෝධතා ව්‍යාපාරයට නායකත්වය දෙනු ලැබුවේ බෞද්ධ භික්ෂූන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ එම ප්‍රදේශයේ ආගමික නායකයන් විසිනි. මෙම උද්දෝෂණ ව්‍යාපාරයට පුත්තලම දිස්ත්‍රික්කයේ බෞද්ධ, හින්දු, ඉස්ලාම් හා ක්‍රිස්තියානි ආගමික නායකයින් සම්බන්ධ වී සිටිනු ලැබිණ.

විරෝධතාකරුවන් දක්වා සිටි ආකාරයට එවකට පැවති මෙගා-පොලිස් සහ බස්නාහිර පළාත් සංවර්ධන අමාත්‍ය වම්පික රණවක මහතා විසින් යෝජනා කරන ලද අරුවක්කාරු ආරක්ෂිත කසළ අංගනය පාලනය කිරීම ඉහළ ආරක්ෂණ විධිවිධාන යටතේ ක්‍රියාත්මක කරන බවට සඳහන් කර සිටිය ද එය නිසි පරිදි සිදු නොවනබව ය (ජයසිංහ, 2019). අරුවක්කාරු කසළ රඳවනයට විරුද්ධව මහජන විරෝධය ඇති වීම ආරම්භ වූයේ 2017 මීතොටමුල්ල කුණු කන්ද නාය යාමෙන් සිදු වූ බේදවාචකයට පසුවයි. තම ප්‍රදේශයේද මෙවැනිම ආපදාවක් සිදුවීමට අරුවක්කාරු කසළ රඳවනය හේතු වියහැකි යැයි ජනතාව අතර බියක් ඇති වී තිබූ අතර ඒ අනුව එම කසළ රඳවනයේ වැඩකටයුතු අවහිර කිරීමට විරෝධතාකරුවෝ ක්‍රියා කළහ (දයානන්ද, 2017).

2.5.3 තරුණ විරෝධතාකරුවන්

ශ්‍රී ලංකාවේ ජනගහනයෙන් 27%ක් පමණ තරුණයන් ලෙස සැලකෙන අතර කරදියාන සහ අරුවක්කාරු ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානයට විරුද්ධව සිදුකරනු ලැබූ අරගලයේ ඉදිරිපෙළ මෙහෙයෙවූයේ තරුණ විරෝධතාකරුවන් ය. මෙම විරෝධතාව පිළිබඳව අදහස් දැක්වූ තරුණ විරෝධතාකරුවන් කියා සිටියේ ව්‍යාපෘති මඟින් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය නිසි පරිදි සිදු නොවුණහොත් එහි බලපෑමට දීර්ඝකාලීනව මුහුණදීමට සිදුවන්නේ තරුණ ප්‍රජාවට බව ය. මේ හේතුවෙන් තරුණ ප්‍රජාව මෙම කසළ අංගනය ඉදිකිරීමට විරුද්ධව වීමට තීරණය කළ බව අදහස විය.

2.5.4 ජාත්‍යන්තර සහ දේශීය රාජ්‍ය නොවන ආයතන

බලපෑම් කණ්ඩායම් අතරින් රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන ඉතා වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි. අනෙකුත් බලපෑම් කණ්ඩායම් සමඟ සංසන්දනය කිරීමේ දී දේශීය සහ ජාත්‍යන්තර රාජ්‍ය නොවන ආයතනවල විශේෂත්වය වනුයේ, ක්ෂේත්‍රයේ විශේෂඥයන් රැස්කර ගැනීමටත්, ඔවුන්ට අවශ්‍ය පහසුකම් සැලසීමටත් ඇති විශේෂ හැකියාව හේතුවෙනි. මෑත කාලීනව සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීම සම්බන්ධයෙන් රජයට බලපෑම් කළ දේශීය රාජ්‍ය නොවන සංවිධානයක් ලෙස පාරිසරික සාධාරණත්වය සඳහා වන මධ්‍යස්ථානය (Center for Environmental justice) හඳුන්වා දිය හැකිය. මෙම ආයතනය මඟින් රජය විසින් පවත්වාගෙන යනු ලබන සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය ක්‍රමයේ පවතින ස්ථීරසාර ස්වභාවය පිළිබඳව, සමාජ සාධාරණත්වය සහ පරිසර සාධාරණත්වය පිළිබඳව රජයට බලපෑම් කිරීම මඟින් දැනුවත් කිරීම දැකිය හැකි ය.

මෙම ජාත්‍යන්තර සහ දේශීය රාජ්‍ය නොවන ආයතන කොළඹ මහ නගර සභා බල ප්‍රදේශය තුළ ජනනය වන කැලී කසළ පුත්තලම අරුවක්කාරු කසළ රඳවනය වෙත රැගෙන යාමට මහ නගර සභාව ගත් තීරණය සම්බන්ධයෙන් දැඩි ලෙස විවේචනය කොට බලපෑම් කිරීම මඟින් දැනුවත් කිරීම දැකිය හැකි ය. ඔවුන් පෙන්වා දුන් ආකාරයට දුම්රිය ප්‍රවාහන සේවය හරහා මෙවැනි කසළ රඳවනයක් රැගෙන යාම සඳහා එක් කිලෝමීටරයකට රුපියල් නමසිය හත්තැපහක මුදලක් කොළඹ මහ නගර සභාව ගෙවිය යුතුය. දුම්රියකට මෙවැනි රඳවන විසිභතක් සම්බන්ධ කළහොත් කිලෝමීටර් 170ක මුළු ගමන සඳහා රුපියල් මිලියන 4.2 ක මුදලක් ගෙවීමට සිදුවන බවත් එය වසරකට මිලියන එක්දහස් පන්සියයකට අධික වියදමක් බවත් පෙන්වා දුන්නේ ය. ඊට අමතරව ජාතික වනෝද්‍යානයක් වන විල්පත්තු වනෝද්‍යානයට හා තබ්බේව මිරිදිය ජලාශයට ආසන්න ප්‍රදේශයක මෙම කසළ රඳවනය පිහිටා ඇති බවත් එමඟින් ප්‍රදේශයේ ජීව විද්‍යාත්මක පරිසර සාධක වලට බලපෑමක් ඇති කළ හැකි බවත් ඔවුහු පෙන්වා දුන්හ.

එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය ශ්‍රී ලංකාවේ රජයත් සමඟ එක්ව කඩුවෙල බල ප්‍රදේශය තුළ ජීව-වායු ජනන ව්‍යාපෘතියක් ආරම්භ කරන ලදී. එලෙස ම 2015 වසරේදී පවිත්‍ර ගංගා ව්‍යාපෘතිය සඳහා එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවර්ධන වැඩසටහන විසින් කඩුවෙල නගර සභාවට තාක්ෂණික සහය ලබා දෙන ලදී. මෙම ව්‍යාපෘතිය සඳහා කඩුවෙල මහ නගර සභාවට අමතරව මහවැලි සංවර්ධන සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය, දේශීය කොටස්කරුවන් ලෙස

ජනතාක්ෂණ (JANATHAKSHAN) ආයතනය ජීව-වාසු පද්ධතිය සකස් කිරීම සඳහා අවශ්‍ය තාක්ෂණික සහයෝගය සහ නවෝත්පාදන සහයෝගය ද ලබා දුන්නේ ය (එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවර්ධන වැඩසටහන,2016).

2.5.5 සිවිල් සංවිධානවල ක්‍රියාකාරීත්වය

සිවිල් සංවිධානද වැදගත් බලපෑම් කණ්ඩායමක් ලෙස හඳුනාගත හැකි ය. ප්‍රජා සහභාගීත්වය අවශ්‍ය වන අවස්ථාවන්වලදී ප්‍රජාව කණ්ඩායම් ලෙස ඒකරාශී වී රජය විසින් ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිවලට එරෙහිව හෝ පක්ෂව හෝ අදහස් ඉදිරිපත් කරන විරෝධතාව පළ කරන අවස්ථාවන් ඕනෑතරම් දැකගත හැකිය.

මීතොටමුල්ල කසළ කන්ද ඉවත් කර ගැනීම සඳහා මීතොටමුල්ල කොලොන්නාව කසළ රඳවනයට එරෙහි ජනතා ව්‍යාපාරය නමින් සිවිල් ව්‍යාපාරයක් පැවතුණි. එමඟින් මීතොටමුල්ල සහ කොලොන්නාව ප්‍රදේශයන්හි ජනතාව කුණු කන්ද එම ප්‍රදේශයෙන් ඉවත් කිරීමට හා කුණු කන්දට කසළ බැහැර කිරීම නතර කිරීමට පියවර ගන්නා ලෙසට ඉල්ලීම් කරමින් විරෝධතා පැවැත්වූහ. මේ යටතේ පළාත් පාලන ආයතනවලට විරුද්ධව නීතිමය පියවර ගැනීම, මූලික අයිතිවාසිකම් කඩවීම පිළිබඳව මානව අයිතිවාසිකම් කොමිසමට පැමිණිලි කිරීම සහ විරෝධතා ව්‍යාපාර පැවැත්වීම සිදු කරනු ලැබිණි. අවාසනාවකට පැවති සෑම රජයක්ම පාහේ මෙම විරෝධතා සහ උද්ඝෝෂණ නොසලකා හරින ලදී. නමුත් ප්‍රදේශවාසීන් ශේෂ්ඨාධිකරණයට කළ පැමිණිල්ලක් විභාග කිරීමෙන් අනතුරුව ශේෂ්ඨාධිකරණය විසින් මීතොටමුල්ල කුණු කන්ද ප්‍රදේශයට කැලි කසළ බැහැර කිරීම තහනම් කරන ලෙසට නින්දුවක් දෙන ලදී.

2.5.6 ජනමාධ්‍ය

ජනමාධ්‍ය යනු බලපෑම් කණ්ඩායම් අතර සුවිශේෂී කණ්ඩායමකි. ජනමාධ්‍ය අනෙක් බලපෑම් කණ්ඩායම්වලට වඩා සුවිශේෂී වන්නේ වඩා පහසුවෙන් මහජනතාවගේ සිතූම් පැතුම් සහ ආකල්ප වෙනස් කිරීමේ හැකියාවක් පවතින බැවිනි. ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් මහජනතාව දැනුවත් කිරීමට මෙන්ම මහජන මතය නිර්මාණය කිරීමටද ජනමාධ්‍යට හැකියාවක්

පවති. රූපවාහිනී විකාශන ආයතන, රේඩියෝ විකාශන ආයතන සහ පුවත්පත් ආයතන මගින් මිනොටමුල්ල හා කරදියාන ආදී සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථාන සම්බන්ධයෙන් මහජනතාව විසින් නගන ලද මැසිවිලි මෙන්ම ඔවුන් විසින් කරන ලද විරෝධතා ව්‍යාපාර සඳහා මාධ්‍ය ආචරණය ලබා දෙන ලදී. එසේම රජය හා පළාත් පාලන ආයතනගන්නා ලද තීන්දු හා තීරණ පිළිබඳව ජනතාව දැනුවත් කිරීමටත්, එම තීරණවල ගුණාත්මකභාවය පිළිබඳව විශේෂඥඥානයන්ගෙන් කරුණු විමසා බැලීමට මෙන්ම ඒ පිළිබඳව සමාජ කතිකාවක් නිර්මාණය කිරීමටත් ජනමාධ්‍ය කටයුතු කරනු ලබයි.

මෙහි සාකච්ඡා කරන ලද බලපෑම් කණ්ඩායම් පිළිබඳව අවධානය යොමු කිරීමේ දී පෙනී යන්නේ රජය සහ පළාත් පාලන ආයතන විසින් සිදුකරනු ලබන සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාදාමයන් වෙතස් කිරීමට මෙම කණ්ඩායම්වලට ඉතා ඉහළ හැකියාවක් ඇති බවයි. එමෙන් ම ඇතැම් බලපෑම් කණ්ඩායම්වල ක්‍රියාකාරකම් ආරම්භයේදී සැබෑවටම ගැටලුවක් මූලික කොටගෙන ආරම්භ වූවද පසුව දේශපාලන මැදිහත්වීම්, දේශපාලන අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා මෙම අරගල භාවිත කිරීම හේතුවෙන් එහි සැබෑ වටිනාකම හීන වී ගොස් තිබීම දැකිය හැකි ය. මේ අනුව බලපෑම් කණ්ඩායම් රජය සහ පළාත් පාලන ආයතන සමඟ විවෘත ලෙස අදහස් හුවමාරු කර ගැනීමෙන් පවතින නීති හා ප්‍රතිපත්ති වඩාත් උචිත ලෙස සංශෝධනය කරගැනීමට ඉඩ හසර සලසා ගත හැකි බව දැක්විය හැකි ය.

2.6 ගෘහාශ්‍රිත සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සහ ස්ත්‍රීපුරුෂ සමාජභාවය

ශ්‍රී ලංකාවේ ගෘහාශ්‍රිත සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් බලංගොඩ නගර සභා බල ප්‍රදේශයේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳව අධ්‍යයනය කරමින් සිදුකරන ලද පර්යේෂණයකදී අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයට ප්‍රජා සහභාගිත්වය වැදගත් වන්නේ කෙසේද යන්න සහ ප්‍රජා සහභාගිත්වයට සමාජ ස්ත්‍රී පුරුෂ සමාජභාවයේ බලපෑම පිළිබඳව අවධානය යොමු කොට තිබේ. 2013 වසරේදී Bell විසින් ඉදිරිපත් කරනු ලැබූ දියුණු වෙමින් පවතින රටවල පරිසරය සමඟ කාන්තාවට ඉතාම සමීප සම්බන්ධයක් දක්නට ලැබේ යන සංකල්පය පදනම් කොටගෙන මෙම පර්යේෂණය ගොඩනගා ඇත. පර්යේෂණයට අනුව ලංකාවේ සමාජය තුළ සිය නිවෙස සහ ඒ අවට පරිසරය පිරිසිදුව තබා ගැනීමේ වගකීම පවරා ඇත්තේ කාන්තාවට ය. සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය බොහෝදුරට පිරිසිදු කිරීමත් සමඟ බැඳී පවතින බැවින් නිවසේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය

කාන්තාවන් වෙත පැවරෙන වගකීමක් ලෙස දකින්නට හැකි ය. එලෙස ම දියුණු වෙමින් පවතින රටවල ගෘහාශ්‍රිතව කසළ එකතු කිරීම, කසළ වෙන් කිරීම සිදු කෙරෙන අතර කසළ විකිණීම බොහෝ දුරට සිදු කරනු ලබන්නේ ආර්ථික වශයෙන් ඉතා අඩු මට්ටමක පවතින නිවාස බව පර්යේෂණයෙන් පෙන්වා දී තිබේ (Zon & Sriwardena, 2000).

මේ අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ ගෘහස්ත මට්ටමින් කාන්තාවන් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලීන්ට සම්බන්ධ වීමේ සහ වගකීම් දැරීමේ වැඩි ප්‍රවණතාවක් දැකිය හැකි බව නිගමනය කළ හැකියි. මෙම පර්යේෂණයේ නියැදිය තුළ පුරුෂයින්ට සාපේක්ෂව කාන්තාවන් වැඩි ප්‍රතිශතයක් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට සම්බන්ධ වී සිටින බවත්, එලෙසම පර්යේෂණයේදී හෙළිදරව් වූ තවත් කරුණක් නම් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් පිරිමි පුද්ගලයන්ට සාපේක්ෂව කාන්තාවන්ට වැඩි අවබෝධයක් සහ දැනුමක් ඇති බවත් ය.

මෙලෙස ම තවත් ගෘහාශ්‍රිත ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් සිදුකර ඇති පර්යේෂණයක් සම්බන්ධයෙන් අවධානය යොමු කළහොත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කරන විධිමත් ක්‍රියාවලි තුළ කාන්තාවගේ නියෝජනය පිළිබඳව අදහසක් ලබා ගත හැකිය. මෙම පර්යේෂණය ශ්‍රී ලංකාවේ පළාත් පාලන ආයතනවල ඝන අපද්‍රව්‍ය කොමිෂන්ස්ථිකරණයේදී කාන්තාවගේ සහභාගිත්ව යන මැයෙන් නම් කොට තිබේ. මෙම පර්යේෂණයට අනුව විධිමත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට කාන්තාවන් සහභාගී වන්නේ පිරිමින්ට සාපේක්ෂව අඩුවෙන් බව දක්වා තිබේ. එනම් විධිමත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට සම්බන්ධ වන කාන්තාවන්ට විවිධ අභියෝග රැසකට මුහුණ දීමට සිදුවන බව පිළිගැනීම අවමවීම, අවශ්‍ය පහසුකම් නොමැති වීම, සුබසාධන සේවා නොමැති වීම, දේශපාලනික බලපෑම්, නිසි පුහුණුවක් නොමැති වීම, සෞඛ්‍යමය ගැටලු සහ පවුලේ ගැටලු ආදිය හඳුනා ගත හැකි ය (Sinnathamby et al, 2017). මෙම පර්යේෂණය තවදුරටත් සඳහන් කරනුයේ රැකියාවේ නිරත වීම සඳහා සුදුසු වාතාවරණයක් නොමැති වීම හේතුවෙන් කාන්තාවන් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට හා සම්බන්ධ රැකියාවලින් කෙටි කාලෙකින් ඉවත් වීමේ තත්ත්වයක් දක්නට ලැබෙන බවයි. අඩු ආදායම් ලබන ප්‍රජාවන්හි ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීමේ දී වඩාත් වැදගත්ම කාරකයා ලෙස එම නිවාසවල කාන්තාවන් හඳුනාගත හැකි බව පර්යේෂණවලින් පැහැදිලි වේ.

3. මිනෝධිමාන කුණු කන්ද නාය යාම සහ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය

2017 වසරේ අප්‍රේල් මස 14 වැනිදා ශ්‍රී ලංකාව පුරා පිරිස් අලුත් අවුරුද්ද සැමරීමට සූදානම් වන අතරතුර සිදු වූයේ මහා බේදවාචකයකි. කොළඹ කොළොන්නාව මිනෝධිමාන ප්‍රදේශයේ පිහිටා තිබූ කසළ කන්ද නාය යාම හේතුවෙන් පුද්ගලයින් තිහකට අධික පිරිසක් මරණයට පත්වීමත් සියයට ආසන්න පිරිසකට තම නිවාස අහිමි වීමත් සිදු විය (Colombo page, 2017). අක්කර 21ක භූමි ප්‍රමාණයක කසළ කන්ද පැතිරී තිබූ අතර නායයන අවස්ථාව වන විට එහි උස මීටර 48.5ක් විය. 2018 වසරේදී ඩැනියෙල් සඳහන් කළ ආකාරයට මිනෝධිමාන කුණු කන්ද කඩා වැටීම ශ්‍රී ලංකා ඉතිහාසයේ මනුෂ්‍යයන් විසින් ඇති කරනු ලැබූ පාරිසරික ආපදාවන්ගෙන් වඩාත් බිහිසුණුම ආපදාව ලෙස හඳුනාගත හැකි ය. මිනෝධිමාන බේදවාචකය ශ්‍රී ලංකාවේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්ෂේත්‍රයට ඉතා දැඩි බලපෑමක් එල්ල කරනු ලැබූ අතර මෙම පරිච්ඡේදයේ පහත කොටස්වලින් සාකච්ඡා කෙරෙනුයේ ශ්‍රී ලංකාවේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පද්ධතියට සිදු වූ බලපෑමයි.

3.1 රට තුළ පවතින ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්ති සංශෝධනයට මූල පිරිම

මිනෝධිමාන බේදවාචකයෙන් අනතුරුව මහවැලි සංවර්ධන සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තියක් ඉදිරිපත් කිරීමට පියවර ගන්නා ලදී. මෙලෙස මෙම අමාත්‍යාංශය මඟින් ඉදිරිපත් කරනු ලැබූ ප්‍රතිපත්තිය සාර්ථක ලෙස ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ සෑම අංශයක්ම පාහේ ආවරණය වන පරිදි නිර්මාණය කර තිබුණි. ශ්‍රී ලංකාව තුළ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය ශීඝ්‍රයෙන් ගැටලුවක් බවට පත්වෙමින් තිබෙන අවස්ථාවක මෙවැනි පරිපූර්ණ ප්‍රතිපත්තියක් ඉදිරිපත් කිරීම කාලීන අවශ්‍යතාවක් සපුරාලීමක් ලෙස සැලකිය හැකියි. මෙම නව ප්‍රතිපත්තිය යටතේ ආපදා කළමනාකරණයට අමතරව ඇසුරුම්කරණයේදී නිෂ්පාදනය වන ඝන අපද්‍රව්‍යල කාර්මික කටයුතුවලදී නිෂ්පාදන වන ඝන අපද්‍රව්‍ය ආදිය සම්බන්ධයෙනුත් ක්‍රියාමාර්ග ගත හැකි ආකාරය පිළිබඳව අධ්‍යයනය කොට ඇත.

3.2. ප්‍රජාව තුළ පැවැති ආකල්ප සුබවාදී ලෙස වෙනස් වීම

මිනොටමුල්ල බේදවාචකයෙන් අනතුරුව ඝන අපද්‍රව්‍ය වෙන් කිරීම සම්බන්ධයෙන් ප්‍රජාව තුළ පැවැති ආකල්පයන්හි සුබවාදී වෙනසක් දක්නට ලැබෙන බව විශේෂඥයන්ගේ මතයයි. මෙම මතය පළාත් පාලන ආයතන ද තහවුරු කර තිබෙන අතර පළාත් පාලන ආයතනවල දත්තවලට අනුකූලව කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයේ පළාත් පාලන ආයතන රැසක මිනොටමුල්ල බේදවාචකට පෙර 5% ක් තරම් අවම මට්ටමක තිබූ කසළ වෙන් කිරීමේ ප්‍රතිශතය ආපදාවෙන් පසුව 42% දක්වා ශීඝ්‍ර ලෙස ඉහළ ගොස් තිබේ. දෙහිවල ගල්කිස්ස නගර සභාවේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ සේවාවේ නිලධාරීන් සඳහන් කර සිටියේ ජනතාව මිනොටමුල්ල බේදවාචකයෙන් මියගිය පුද්ගලයින්ගේ ජීවිත පිළිබඳව කණගාටුවට පත්වන අතරම මෙම බේදවාචකයට ප්‍රධාන හේතුව ඝන අපද්‍රව්‍ය නිසිලෙස කළමනාකරණය නොකිරීම බව ඒත්තු ගොස් ඇති බව ය.

ආපදාවට පෙර සිටම ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමවේදය තුළ කසළ වෙන් කිරීම සිදුකර තිබුණත් එය ක්‍රියාත්මක වූයේ තෝරාගත් ප්‍රදේශවල පමණක් වීම දැකිය හැකි ය. ආපදාවෙන් පසුව එය සියලුම ප්‍රදේශයන්ට අදාළ වන ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම තුළින් හඳුනාගත හැකි කරුණ වන්නේ මීට පෙරත් මෙලෙස සියලුම ප්‍රදේශයන්හි ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කසළ වෙන් කිරීමට යෝජනා කර තිබුණත් විවිධ හේතූන් මත ක්‍රියාත්මක කිරීමට නොහැකි වූ බව ය. බොරැස්ගමුව නගර සභාවේ නිලධාරීවරයෙකු සඳහන් කළ ආකාරයට මිනොටමුල්ල කුණු කන්ද නාය යෑමත් සමඟම ඇතිවූ අවබෝධයත් සමඟ ජනතාව අපද්‍රව්‍ය වෙන් කිරීම පිළිබඳව වඩාත් සුබවාදී ආකල්පයක් දරති. එමෙන් ම තම නගර සභා බල ප්‍රදේශයේ කසළ වෙන් කිරීමේ ප්‍රමාණය 30% දක්වා ඉතා කඩිනමින් ඉහළ ගිය බවත් මේ වන විට 30% ක ප්‍රදේශ ද හැකි ඉක්මනින් 70% දක්වා වර්ධනය කර ගැනීමට තම පළාත් පාලන ආයතනය පියවර ගනිමින් සිටින බවත් ඔහු පැවසීය.

3.3 අපද්‍රව්‍ය බැහැරලීම තාවකාලිකව අවහිර වීම

මිනොටමුල්ල කුණු කන්ද කඩා වැටීමත් සමඟම විවිධ ප්‍රදේශවල කැලිකසළ බැහැර කිරීමේදී මධ්‍යම රජයට මෙන්ම පළාත් පාලන ආයතනවලටද දැඩි අර්බුදකාරී තත්වයට මුහුණ දීමට සිදු විය.

මෙයට හේතු වූයේ කසළ රඳවන පිහිටා ඇති ප්‍රදේශවල ජනතාව එම ප්‍රදේශවලට කසළ බැහැර කිරීම ප්‍රතික්ෂේප කිරීමයි. මෙලෙස කොළඹ නගර සභාවට අයත් කසළ ප්‍රවාහනය කරන ලොරි රථ කරදියාන කසළ අංගණය වෙත ගෙනෙන අවස්ථාවකදී එම ප්‍රදේශයේ ජනතාව එම ලොරි රථ නවත්වා නැවත ඒවා හරවා එවීමට කටයුතු කර ඇත. අවසානයේ මෙම කුණු බැහැර කිරීම සඳහා පොලිස් විශේෂ කාර්ය බලකායේ සහයෝගය පවා ලබා ගැනීමට සිදු වී ඇත (Dias,2017).

එලෙස ජනතාව ඒකරාශීව කරදියාන කසළ කළමනාකරණ අංගනයට දෛනිකව බැහැර කරන කසළ ප්‍රමාණය සම්බන්ධයෙන් අධිකරණ ක්‍රියාමාර්ග ගත් අතර ඒ යටතේ දිස්ත්‍රික් අධිකරණය කරදියාන අංගණයට බැහැර කළ හැකි උපරිම කසළ ප්‍රමාණය ටොන් 350 ක් ලෙස සඳහන් කරමින් නියෝගයක් නිකුත් කරන ලදී. මෙලෙස කසළ බැහැර කිරීම සීමාවට ලක්වීමත් සමඟම කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයේ විශේෂයෙන්ම කොළඹ මහ නගර සභා බල ප්‍රදේශ තුළ එක් රැස් වෙත කසළ බැහැර වීම තාවකාලිකව අවහිරවීමක් සිදු විය.

3.4 පොලිතින් තහනම් කිරීම

මීතොටමුල්ල බේදවාචකය සිදු වීමට පෙර සිටම රට තුළ යම් යම් පොලිතින් වර්ග තහනම් කිරීම සම්බන්ධයෙන් කතිකාවක් ගොඩනැගී තිබූ අතර රජයේ ආයතන ද ඒ සඳහා යෝජනා ඉදිරිපත් කොට තිබුණි. මීතොටමුල්ල බේදවාචකය සිදු වීමත් සමඟම මෙලෙස යෝජනා කර තිබූ තහනම් කිරීම ක්‍රියාවට නංවන ලද අතර රජය විසින් සිල්ලර කඩ සහ වෙළඳසැල ආශ්‍රිත ව පොලිතින් මලු නිකුත් කිරීමට එරෙහිව සීමා පනවන ලැබීය. එලෙස ම 2017 සැප්තැම්බර් මස පළමුවනදා සිට සනකමින් අඩු පොලිතින් වර්ග ආනයනය, නිෂ්පාදනය සහ විකිණීම තහනම් කෙරිණ. 2017 වසරේදී polystyrene සහ පොලිතින් භාවිත කරමින් නිෂ්පාදනය කරන ලද ආහාර බහලුම්ල පිඟන් කෝප්ප සහ හැඳි ආදිය තහනම් කිරීමට පියවර ගැනිණ (Colombo page, 2017).

මයිකෝන අගය 20ට අඩු ඕනෑම පොලිතින් වර්ගයක් නිෂ්පාදනය කිරීම සහ විකිණීම මෙලෙස තහනම් කරනු ලැබූ අතර ඉහත සඳහන් කළ මයිකෝන අගය ගත්තද ඕනෑම පොලිතින් වර්ගයක් භාවිත

කිරීම තහනම් කරනු ලැබීය. මෙම තහනම් කිරීම සිදු කරනු ලැබූයේ අංක 2037/33 දරණ ගැසට් පත්‍රය මඟිනි. මෙම නව නීති රෙගුලාසි හඳුන්වාදීමේ තවත් වැදගත් පියවරක් ලෙස දැකිය හැක්කේ එදිනෙදා භාවිතයෙන් පරිබාහිරව වෙනත් කටයුතු උදෙසා පොලිතීන් භාවිත කරන අවස්ථාවලදීත් මෙම නීතිවලට අනුගත විය යුතු වීමයි. ඒ අනුව මෙලෙස තහනම් කරනු ලැබූ පොලිතීන් භාවිත කිරීම රුපියල් දහසකට නොඅඩු දඩයකට හෝ වසර දෙකක සිර දඬුවමකට යටත් කිරීමටත් නොඑසේනම් හෝ දඬුවම් දෙකටම යටත් කිරීමටත් හේතු විය හැකිය. මෙහිදී වඩාත් වැඩි අවධානයක් යොමු කළ යුත්තේ මිනොටමුල්ල කසළ කන්ද නායයාම මෙම නීති සමාජය තුළ වඩා ස්ථාපනය වීමට ඉඩ සැලසීමයි.

3.5 විකල්ප සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමවේද හඳුන්වා දීම

මෙලෙස මිනොටමුල්ල කසළ කන්ද නායයෑම සමඟම රාජ්‍ය ආයතන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය උදෙසා නව ක්‍රමවේද සහ විකල්ප ක්‍රමවේද හඳුන්වා දීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කරනු ලැබුණි. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වූයේ පුත්තලම ප්‍රදේශයේ අරුවක්කාරු ආරක්ෂාකාරී කසළ රඳවනය නියමිත තාක්ෂණික ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලව දීර්ඝකාලීනව සහ ආරක්ෂාකාරීව අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමට හැකි අයුරින් නිර්මාණය කොට තිබීම ය. රුපියල් බිලියන 23 ක මුදලක් ශ්‍රී ලංකා රජය මෙම ව්‍යාපෘතිය සඳහා වියදම් කරමින් 2020 වසරේ මාර්තු මාසයේදී මෙහි වැඩකටයුතු අවසන් කරන ලදී (Aracchichige et al., 2019). මෙහි පොලිස් සහ බස්නාහිර පළාත් සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය එවකට දැක්වූ තොරතුරු අනුව ආරක්ෂාකාරීව සහ පරිසරයට හිතකර ආකාරයෙන් කසළ බැහැර කිරීමේ හැකියාවක් අරුවක්කාරු කසළ රඳවනයට පවතින අතර එයට දිනකට කසළ මෙට්‍රික් ටොන් හයසියයක් බැහැර කළ හැකිය.

4. ශ්‍රී ලංකාව තුළ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් පවතින කතිකාව

4.1 හැඳින්වීම

ලෝකයේ ඕනෑම රටක ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය නිසි පරිදි පවත්වාගෙන යාම මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ මෙන්ම පළාත් පාලන ආයතනවල ද ප්‍රධාන වගකීමක් ලෙස සැලකිය හැකියි. රජය සහ පළාත් පාලන ආයතන වාර්ෂිකව ඉතා විශාල මුදලක් මෙන්ම සම්පත් ප්‍රමාණයක් ද අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය වෙනුවෙන් යොදවයි. එහිදී ඔවුහු විවිධ තාක්ෂණික මූලෝපායික ක්‍රමවේදයන් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයට යොදා ගනිති. කලාප කළමනාකරණය අපද්‍රව්‍ය එකතු කර බැහැර කිරීම පමණක් නොව අපද්‍රව්‍ය ජනනය අවම කිරීමල පාලනය සහ නියාමනය දක්වාම පෘථුල මාතෘකා ඔස්සේ පැතිර පවතී. මෙම අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමවේද ඓතිහාසිකව අනුක්‍රමයෙන් දියුණු වෙමින් වෙනස් වෙමින් කාලානුරූපීව ඉදිරියට ගමන් කරනු ලබන අතර නව ප්‍රතිපත්ති තාක්ෂණික ක්‍රමවේද භාවිත කරමින් ඉදිරියට ගමන් කරයි.

මෙම කෘතියෙහි පරිච්ඡේදය වෙන් කොට ඇත්තේ ශ්‍රී ලංකාව තුළ පවතින ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ කතිකාව සම්බන්ධයෙන් අධ්‍යයනයක නිරත වීමටයි.ඒ සඳහා ප්‍රාථමික මෙන්ම ද්විතීක දත්ත ද භාවිත කිරීමට පර්යේෂකයන් කටයුතු කර ඇති අතර ශ්‍රී ලංකාවේ නිදහස ලැබීමට පෙර සිටම ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා උපයෝගී කරගෙන ඇති නීති සහ රෙගුලාසි සියල්ලම අධ්‍යයනය කිරීමට කටයුතු කරන ලදී. මෙලෙස තෝරාගත් සියලු නීතිමය රාමු ක්‍රමානුකූල විශ්ලේෂණය කිරීම හරහා අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ හා බැඳුණු කතිකාවක් එහි ඓතිහාසික පරිණාමය අධ්‍යනය කිරීමට කටයුතු කර ඇත. ද්විතීක දත්ත අතරට 1939 සිට නිකුත් කෙරුණු ආඥා පනත්, පාර්ලිමේන්තු පනත් සහ ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන යොදාගෙන ඇත.

ප්‍රාථමික දත්ත ලෙස භාවිතයට ගෙන ඇත්තේ ශ්‍රී ලංකාවේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ව්‍යුහය තුළ ජාතික මට්ටමින්ල පළාත් මට්ටමින් සහ ප්‍රාදේශීය පළාත් පාලන ආයතන සමඟ ක්‍රියාකාරීව සිටින රාජ්‍ය නිලධාරීන්, විශේෂඥයන්, විධිමත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් සහ ප්‍රතිපත්ති නිර්මාපකයින් සමඟ සිදුකළ ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡාවලින් ලබාගත් දත්ත වේ. සියලුම ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා සිදු කිරීමේදී ප්‍රතිචාරකයාගේ කැමැත්ත ලිඛිතව ලබා ගැනීමත්, පර්යේෂණයේ ස්වභාවයත්, එහි අරමුණු පිළිබඳවත් පැහැදිලි කිරීමෙන් අනතුරුව දත්ත එක් රැස් කිරීම සිදු කොට ඇත. මෙලෙස

එක්රැස් කරනු ලබන දත්ත කතිකා විශ්ලේෂණ ක්‍රමවේදය භාවිත කරමින් විශ්ලේෂණය කරනු ලැබිණ.

නිල වාර්තා සහ නිල ලිපි ගොනුවල පවතින ආබායනය

මෙම කතිකා විශ්ලේෂණයේ පළමු කොටසින් සාකච්ඡා කෙරෙනුයේ නිල වාර්තා සහ ලිපි ගොනුවල අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් දක්නට ලැබෙන ආබායනයයි.

ඒ අනුව මෙම කොටස මගින් සාකච්ඡා කෙරෙනුයේ ද්විතීක දත්ත මඟින් අනාවරණය වන අපද්‍රව්‍ය පිළිබඳව පවතින ආබායනයන්හි ඓතිහාසික වර්ධනය යි. ද්විතීක දත්ත ගණයෙහි ලා මූලාශ්‍ර ලෙස පහත වාර්තා පහත් සහ ප්‍රතිපත්ති භාවිත කරන ලදී.

- 1939 නාගරික සහ ආඥා පනත - වගන්ති අංක 118, 119, 120
- නගර සහ ආඥා පනත 1947 - වගන්ති අංක 129 සිට 131
- ජාතික පරිසර පනත 1980 - 33 වගන්තිය
- 1987 ප්‍රාදේශීය සහ පනත - වගන්ති අංක 93 සිට 95
- ජාතික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තිය 2007

මෙම ද්විතීක දත්ත අධ්‍යයනය කිරීමේදී පර්යේෂකයන් මූලික වශයෙන් උත්සාහ කර ඇත්තේ මෙම නිල ලිපි ගොනුවල සහ වාර්තාවල සහ අපද්‍රව්‍ය යන්ත නිර්වචනය කර ඇත්තේ කෙසේද, අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ ගැටලු හඳුනාගෙන එම ගැටලුවලට විසඳුම් සොයන්නේ කෙසේද යන්න පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීමට ය.

4.2 මහජන පීඩා ආබායනය

නගර සහ ආඥා පනතට අනුව තම පළාත කුළ ජනනය වන සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීම පළාත් පාලන ආයතනවල පූර්ණ වගකීමක් ලෙස හඳුනාගත හැකි ය. ගෘහස්ථව සහ අපද්‍රව්‍ය ජනනය කරන නිවැසියන්, මහා පරිමාණයෙන් අපද්‍රව්‍ය ජනනය කරන ව්‍යාපාර මෙන්ම මධ්‍යම රජය ද නගර සහ ආඥා පනතේ වපසරියට අයත් වන්නේ නැත.

මෙයට ප්‍රධාන හේතුවක්ව ඇත්තේ නගර සභා ආඥා පනත 1939 වසරේ දී එනම් ශ්‍රී ලංකාව බ්‍රිතාන්‍ය යටත් විජිත පාලනය යටතේ පැවති සමයේ දී ඉදිරිපත් කරන ලද්දක් වීම ය. මෙම කාලය වන විට ලංකාව තුළ නගර ලෙෂ නිබේ ඇත්තේ නගර කිහිපයක් පමණි. මෙම නගර යටත්විජිතකරණය පහසුව සඳහා නිර්මාණය කරන ලද ඒවා වන අතර මෙම නගරවල නිවාසවලින් ජනනය වූ අපද්‍රව්‍ය නිවාස තුළදී ම ගෘහස්ථ මට්ටමේදීම කළමනාකරණය කර ගැනීමේ හැකියාවක් එවකට සිටි ජනතාවට තිබෙන්නට ඇත. එලෙසම මෙහිදී තවදුරටත් අවධානය යොමු කළ යුතු කරුණක් වන්නේ මෙම පනත ඉදිරිපත් කරන කාලය වන විට ලංකාවේ නගරාශ්‍රිතව සිටි ජනතාවගේ පරිභෝජන රටාව වර්තමානයේ පවතින අධිපරිභෝජන රටාවට භාත්පසින්ම වෙනස් වූ එකක් බව ය.

එනම් ජනතාවගේ පරිහරණ රටාවන් වර්තමාන පරිභෝජන රටාවන් හා සංසන්දනය කරන විට එවකට මහජනතාව පරිභෝජනය කර ඇත්තේ ඉතා ම අත්‍යාවශ්‍ය වන පාරිභෝගික භාණ්ඩ පමණක් වන අතර යම් ප්‍රමාණයකට හෝ අධි පරිභෝජන රටාවක් අනුගමනය කරන්නට ඇත්තේ එවකට වර්ධනය වෙමින් තිබූ ශ්‍රී ලාංකික මධ්‍යම පංතියේ සුළුතරයක් විය හැකිය. එලෙස ම තවදුරටත් අවබෝධ කරගත යුතු කාරණාවක් වන්නේ 1939 වන විට නාගරික සභාවලට කළමනාකරණය කිරීමට පැවතියේ පර්යේෂණයට පහසුවෙන් ලක්වන කාබනික අපද්‍රව්‍ය පමණක් වීමයි. කුමාරි ජයවර්ධන තම සොක්කන් ලොක්කන් වූ වගයි යන කෘතියේ පෙන්වා දෙන ආකාරයට අනුක්‍රමිකව ශ්‍රී ලාංකික මධ්‍යම පංතිය වර්ධනය වූ අතර ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතා සංතර්පණය කිරීම සඳහා තවත් පහළ ආදායම් මට්ටමක් සහිත සමාජ පන්තියක් නිර්මාණය වී තිබිණි. මෙම මධ්‍යම පන්තියේ වර්ධනයත් සමඟම ජනතාව අනුක්‍රමිකව පෙර පැවති අවශ්‍යතා මත පදනම් වූ පරිභෝජන රටාවෙන් බැහැර ධනවාදී අධිපරිභෝජන රටාවන්ට හැඩගැසීමට හෝ අනුකූල වීමට කටයුතු කරන ලදී. ඒ අනුව 1939 පනත යටතේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය නගර සභාවන්වලට පමණක් පැවරීමට හේතු පාදක වන්නට ඇත්තේ එවකට ජනනය වූ ඝන අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය කළමනාකරණය කිරීමේ හැකියාව නාගරික සභාවලට තිබෙන්නට ඇති නිසා බවට උපකල්පනය කළ හැකි ය.

මෙම ආඥා පනතේ දක්වා තිබෙන ආකාරයට ඝන අපද්‍රව්‍ය නිර්වචනය කර ඇත්තේ මහා මාර්ගවල එකතු වන ඕනෑම අපද්‍රව්‍ය වර්ගයක්, නිවාසවලින් ජනනය වන කසළ, මලපහ සහ වෙනත් ඕනෑ ම මීට සමාන ගති ලක්ෂණයකින් යුත් ද්‍රව්‍යයක් ය. 1939 නගර සභා ප්‍රඥප්තිය මඟින් පැහැදිලිව පෙනී යන කාරණාව නම් කසළ නිර්වචනය කිරීමේදී සැලකීමට භාජනය කර

ඇත්තේ නිවාස මට්ටමින් සහ මහා මාර්ගවල එක්කාසු වන අපද්‍රව්‍ය වර්ග පමණක් බවය.

ආඥා පනතෙහි නගර සභාවන් විසින් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් දරන වගකීම් පහත පරිදි දක්වා තිබේ.

- පිරිසිදු කිරීම - මේ යටතේ නිසි පරිදි මහා මාර්ග පදිකවේදිකා අතුගා පිරිසිදුව තබා ගැනීම වගකීමක් බව දක්වා තිබේ.
- කසල එකතු කිරීම - මෙම වගකීම යටතේ දක්වා ඇත්තේ මහා මාර්ගයේ එකතු වන්නා වූ ඕනෑම අපද්‍රව්‍ය වර්ගයක් එක්කාසු කිරීම හා මහා මාර්ග සහ පදික වේදිකාවලින් ඉවත් කිරීම නගර සභාව සතු බව ය
- තුන්වනුව මෙලෙස එක්කාසු කරන ලද සන අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමේ වගකීම නගර සභාවට පවරා තිබේ. මේ අනුව ඉහත සඳහන් කළ පරිදි මාර්ගවල එකතු වන අපද්‍රව්‍ය නිවාසවල ජනනය වන අපද්‍රව්‍ය සහ මළපහ මෙලෙස නිසි ලෙස බැහැර කිරීම නගර සභාවේ වගකීම ය

මෙහි ඇති තවත් වැදගත් කරුණක් වනුයේ ආඥා පනතේ එකසිය විසි වන වගන්තියට අනුව නගර සභා ප්‍රදේශ තුළ ජනනය වන අපද්‍රව්‍ය මහජන පීඩක ද්‍රව්‍යයක් ලෙස දක්වා තිබීමයි. එහෙයින් නගර සභාවන් කලින් කලට මහා මාර්ගවල, නිවාසවල එකතු වන අපද්‍රව්‍ය නිවැරදි ලෙස ඉවත් කිරීම උදෙසා සුදුසු ස්ථානයන් ලබා දිය යුතු බව දැක්වෙයි.

ආඥා පනත තවදුරටත් පෙන්වා දෙන්නේ මෙම කාර්යයන් පවත්වාගෙන යාම සඳහා අවශ්‍ය වන සෑම වාහනයක් ම අවශ්‍ය සන්වයින්ල උපකරණ හෝ වෙනත් ඕනෑම යමක් පවත්වා ගැනීමේ වගකීමක් නගර සභාවට පැවරෙන බවයි. තවදුරටත් නගර සභාව ඉහත සඳහන් කරන ලද සෑම අපද්‍රව්‍ය වර්ගයක්ම මහජන පීඩාවක් සිදු නොවන ආකාරයෙන් බැහැර කළ යුතු බව දැක්වේ. අද වන විට මෙම මහජන පීඩා ආබායනය දකුණු ආසියාව තුළ වර්ධනය වෙමින් පවතින්නේ පහළ මධ්‍යම පංතිය සහ මධ්‍යම පන්තියේ පරිභෝජන රටා සමග බව දැකිය හැකි ය (Ghertner, 2008).

අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා ඉඩකඩ සලසා දිය යුතු ආකාරය පිළිබඳව ආඥා පනතේ දක්වා ඇති තොරතුරු අධ්‍යයනය කිරීමෙන් නගර සභාව කලින් කලට මහා මාර්ගවල එකතුවන සහ නිවාසවල ජනනය වන අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම සඳහා නිසි ස්ථානයක් ලබා දී ඇති බව ය. මෙහිදී අපට පැහැදිලි

කර ගත හැකි කරුණ වන්නේ මෙහි නිසි යන්නෙන් අදහස් කෙරෙනුයේ නාගරික ප්‍රදේශවල නොවන ජන ශූන්‍ය ප්‍රදේශවල පෙනෙන තෙක් මානසයන් ඔබ්බෙහි අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සිදුකළ යුතු බව ය. මෙහිදී නිසි ස්ථානයක් ලෙස දක්වා ඇති ප්‍රදේශය එවකට විධිමත් අධ්‍යාපනයක් ලබා තිබූ දේශීය මධ්‍යම පංතියේ සහ පාලක යටත්විජිත කණ්ඩායම් ජීවත් වූ නාගරික ප්‍රදේශවලට ඔබ්බෙහි වූ ප්‍රදේශ යන්න විය හැකි ය. උදාහරණයක් වන්නේ කොළඹ මහ නගර සභාවේ කොමසාරිස්වරයාගේ වාර්ෂික වාර්තාවේ දත්තවලට අනුව 1939 කාලපරිච්ඡේදයේ දී එකතු කරනු ලබන කසළ බැහැර කිරීමට භාවිත කරන ලද ක්‍රමවේදයට අනුව මෙලෙස එකතු කරගන්නා ලද කසළ එවකට අග නගරය සහ වඩාත් ජනාකීර්ණව පැවති කොළඹ කොටුව සහ ආසන්නයේ පිහිටි නාගරික සහ උප නාගරික කලාපවලින් ඔබ්බෙහි වූ කිරුලපන ප්‍රදේශ සහ දෙහිවල ගල්කිස්ස මහ නගර සභාවට අයත් ගල්කිස්ස ප්‍රදේශයේ කසළ දහනය කොට ඇත. මෙහිදී කොමසාරිස්වරයාගේ වාර්තාවලට අනුව දහනය කිරීම සඳහා භාවිත කර ඇත්තේ අශ්ව බල 32 ක ධාරිතාවක් තිබූ කසළ දාහකයකි. දෙහිවල ගල්කිස්ස ප්‍රදේශයේ තිබූ දාහකය පිහිටා තිබුණේ කොළඹ නගර මධ්‍යයේ සිට කිලෝමීටර් 15 කටත් වඩා වැඩි දුරකින් ය.

ඒ අනුව අපට උපකල්පනය කළ හැක්කේ 1940 වසර වන විටත් ශ්‍රී ලංකාව අනුගමනය කරමින් සිටියේ ඇසට නොපෙනෙන ප්‍රදේශයක කසළ කළමනාකරණය කරන්නේ නම් එය නිසි කළමනාකරණයට ලෙස නිර්වචනය කරමින් බවයි. කෙසේ හෝ මෙම ප්‍රදේශයන් සංචාරක ක්ෂේත්‍රයේ සහ නාගරිකරණය හේතුවෙන් සීඝ්‍ර ලෙස දියුණුවට පත් වෙනවත් සමගම 1960 වසර වනවිට මෙම ස්ථාන දෙකෙහිම පිහිටා තිබූ කසළ දාහක ඉවත් කිරීමට කටයුතු කර ඇත. එලෙස ම පෙනී යන තවත් කාරණාවක් වනුයේ මෙලෙස 1939 වසරේ සිට 1960 වසර දක්වා සිදු කරමින් තිබූ කසළ දහනය කිරීමේ ක්‍රියාපටිපාටිය ආර්ථිකමය වශයෙන් කොළඹ මහ නගර සභාවට වැඩි අලාභයන් ගෙන දුන් බවයි.

1960 කොළඹ මහ නගර සභාවේ කොමසාරිස්තුමාගේ වාර්තාවට අනුව බලන විට ඉහත සඳහන් කළ දාහක ද්විත්වය පවත්වාගෙන යාම සඳහා සහ අලුත්වැඩියා සඳහා එවකට මහ නගර සභාවට වියදම් වූ මුදල වසරකට රුපියල් 333,699 බවයි. ඒ අනුව පෙනී යන්නේ ආරම්භයේ සිටම කොළඹ මහ නගර සභාව නම් එවකට ලංකාවේ පැවති ප්‍රධාන ම නගර සභාවේ වාර්ෂික මුදල් ඇස්තමේන්තුවෙන් සියයට හතරකට ආසන්න ප්‍රමාණයක් වැය කර ඇත්තේ කසළ කළමනාකරණය වෙනුවෙන් බවයි. මෙයින් පෙනී යන්නේ

ආරම්භයේ සිටම ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය පරිසර හිතකාමී හෝ තිරසර පරිසර ප්‍රතිපත්තියක් අනුගමනය නොකළ බවයි. 1962 මහ නගර සභා කොමසාරිස්වරයාගේ වාර්තාවලට අනුව පෙනී යන්නේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා පැවැති දාහක ද්විත්වය භාවිතයෙන් ඉවත් කිරීමෙන් අනතුරුව කොළඹ නගරයට එපිටින් එවකට පැවති ජන ගුණ්‍ය ප්‍රදේශවලට කසළ බැහැර කිරීමට නගර සභාව කටයුතු කළ බවයි. මේ අනුව මුතුරාජවෙල කිරුළපන සහ අත්තිඩිය යන ප්‍රදේශවල පැවැති හිස් ඉඩම්වලට කසළ බැහැර කිරීම කොළඹ මහ නගර සභාව මගින් සිදු කර ඇත.

ජන පීඩක ආබ්‍යානය මේ අනුව ලංකාවේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ කතිකාවේ ප්‍රධාන අංගයක් හෝ කාරකයක් ලෙස දීර්ඝ කාලීනව පැවති ඇති බව දැකිය හැකි ය. මෑතකාලීනව මධ්‍යම රජයටත් පළාත් පාලන ආයතනවලටත් දැඩි හිසරදයක් බවට පත් වී ඇති අවිධිමත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කුණු කඳු නිර්මාණය වීමට පසුබිම සැකසූ ප්‍රධාන කාරක බලවේගය වී ඇත. ඒ අනුව එවකට උගත් ඉහළ පැලැන්තියේ යැයි සැලකුණු සමාජ පන්තීන්ගේ හිත සුව පිණිස එම පිරිස් ජීවත්වන ප්‍රදේශවලට නොපෙනෙන මානයේ ජනගුණ්‍ය හෝ අඩු ආදායම්ලාභී ජන කොට්ඨාසයක් ජීවත් වූ ප්‍රදේශවල මෙම විධිමත් ආපදා කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථාන පිහිටුවීමට පියවර ගැනීම දැකිය හැකි ය.

ජන පීඩක ආබ්‍යානය සම්බන්ධයෙන් තවදුරටත් අධ්‍යයනය කිරීමේදී පෙනී යන කාරණාවක් නම් 1939 සිට පැවත එන මෙම ආබ්‍යානය ඉන්පසුව නිදහස් ලංකාවක් යටතේ පනවනු ලැබූ නීතීන් තුළද දක්නට ලැබීමයි. මෙමඟින් තහවුරු වන්නේ 1947 වර්ෂයේ යටත් විජිත පාලනයේ අවසන් කාල පරිච්ඡේදයේදී හඳුන්වාදුන් මහ නගර සභා ආඥා පනතේ මෙන් ම ඉන් වසර හතලිහකට පමණ පසුව හඳුන්වා දෙන ලද ප්‍රාදේශීය සභා පනතේ ඉහත 1939 නගර සභා ආඥා පනතේ දක්වා තිබූ වගන්ති 118 සිට 120 දක්වා කොටස එලෙස ම දක්නට ලැබීම ය. මෙය හේතු කොටගෙන මුල්කාලීනව සුළු නාගරික ප්‍රදේශ කිහිපයක් පමණක් තිබූ ශ්‍රී ලංකාවේ එවකට පැවති තත්වයට ගැලපෙන ලෙස සකස් කොට තිබූ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පද්ධතිය ඉන් අනතුරුව වඩා ජනාකීර්ණ වඩා ඉහළ නාගරීකරණයකට ලක් වූ සමාජයක් තුළ දී එලෙස ම භාවිතයට ගැනීමෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස පෙර නොවූ විරූ ලෙස දිවයිනේ නාගරික සහ අර්ධ නාගරික ප්‍රදේශ ආශ්‍රිත කොට ගනිමින් අවිධිමත් ලෙස අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම සිදු වූ බව ය. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස දිවයින පුරා විශාල කුණු කඳු සංඛ්‍යාවක් ගොඩ ගැසීමට මඟ පෑදුන අතර අවසන් ප්‍රතිඵලය වූයේ බිලුමැන්ඩල් මිනොට්මුල්ල සහ කරදියාන ආදී

ස්ථානයන්හි අතිවිශාල අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය බැහැර කරන මධ්‍යස්ථාන වර්ධනය වීමයි.

4.3 පරිසර ආරක්ෂණය ආබායනය

කෙසේ වෙතත් 1980 වසරේ මුල් භාගයේ සිට ඉහත ජන පීඩාකාරී ආබායනයට අමතරව සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් පරිසර ආරක්ෂණ ආබායනයන් ද වර්ධනය වූ බව දක්නට ලැබේ. මෙය තහවුරු කර ගැනීමට හැකියාව ලැබෙන්නේ 1980 වසරේදී මහවැලි සංවර්ධන සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය යටතේ පරිසර ආරක්ෂණය සඳහා පිහිටුවනු ලැබූ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය නම් ආයතනයෙහි එක් කොටසක් ලෙස කසළ සහ රසායනික ද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීම සඳහා ඒකකයක් පිහිටවනු ලැබීමත් සමඟ ය. මෙලෙස සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීම සඳහා විශේෂිත ඒකකයක් පිහිටුවීම මඟින් මෙන්ම එය පරිසරය සම්බන්ධයෙන් වගකීම දරන අමාත්‍යාංශය යටතට පත්කිරීමට කටයුතු කිරීමෙන් පෙනී යන්නේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් පරිසර ආරක්ෂණ ආබායනයක් ගොඩනැගී තිබුණු බව ය.

මෙම නව පනත යටතේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය නිර්වචනය කරනු ලැබූයේ කසළ යනු එලෙස වර්ගීකරණය කළ හැකි ඕනෑම අපද්‍රව්‍යයක් වන අතර එය සහ වායු විකිරණශීලී ආදී ලක්ෂණද දැරිය හැකි බවයි. එම ක්‍රියාවලි තුළින් බැහැර කෙරෙන පිටකරන හෝ ගබඩා කරන පරිසරයට සහ එහි යහපැවැත්මට ඕනෑම ආකාරයකින් බලපෑමක් සිදුකරනු ලබන ද්‍රව්‍ය අපද්‍රව්‍යයක් ලෙස සැලකිය හැකි ය. මෙලෙස සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා නව ඒකකයක් මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය යටතේ පිහිටුවනු ලැබීමට කටයුතු කළ ද අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා වගකීම පවරා තිබූ පළාත් පාලන ආයතන කෙරෙහි කිසිදු නිල බලයක් පවරා තිබුණේ නැත. මේ හේතුවෙන්ම සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳව මූලෝපායන් මෙන් ම මගපෙන්වීම් සැකසීම සඳහා පිහිටුවා තිබූ ඒකකය සම්බන්ධයෙන් පළාත් පාලන ආයතනවලට කිසිදු ආකාරයේ මැදිහත්වීමක් සිදු කිරීමේ හැකියාවක් තිබී නොමැත. මේ හේතුවෙන් පරිසර ආරක්ෂණ ප්‍රතිපත්ති ආබායනයක් ඉදිරිපත් වී තිබුණ ද ක්‍රියාකාරී මට්ටමේ දී මහජන පීඩා ආබායනය ඒ ආකාරයෙන්ම පැවතුන බවට සාක්ෂි දක්නට ලැබේ.

2007 වසරේදී මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින් ජාතික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තියක් හඳුන්වා දෙන ලදී. මෙහි දක්වා තිබෙන ආකාරයට එය ඉදිරිපත් කිරීමේ ප්‍රධාන අරමුණ වන්නේ පරිපූර්ණ සහ

අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියක් උදෙසා අවශ්‍ය වන ජාතික ප්‍රතිපත්තිය සැකසීමයි. 2007 ජාතික ආපදා කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තිය එළි දැක්වීම අපට වැදගත් වනුයේ විශේෂඥ ආබාහන සහ එනම් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් තාක්ෂණික කළමනාකරණ කාර්යක්ෂමතාව සහ ක්‍රියාකාරීත්වය වැඩිදියුණු කිරීම සම්බන්ධයෙන් විශේෂඥ ශ්‍රෝතයක් සහිත පුද්ගලයන් විසින් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය උදෙසා වඩාත් උචිතම ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව තොරතුරු සහ මාර්ගෝපදේශ දැක්වීමෙහි ලිපි ගොනුවක් ලෙස මෙම ප්‍රතිපත්ති නිකුත් කිරීමයි. මෙම ප්‍රතිපත්තිය තුළින් සෘජුවම කසළ යනු කුමක්දැයි අර්ථ ගන්වා නැතත් එහි කසළ කළමනාකරණය සඳහා හඳුන්වා දී තිබෙන සංකීර්ණ විවිධාකාර අවධි සහිත ක්‍රමවේදයන් හඳුන්වා දී ඇත. කසළ යනු සංකීර්ණ කළමනාකාරීත්වයක් යෙදවියයුතු කාරණාවක් බවට ඔවුන් හඳුනා ගත් බව පෙනී යයි.

මේ අනුව මෙම ප්‍රතිපත්තිය නිර්මාණය සඳහා තාක්ෂණවේදය, කළමනාකරණය, මහජන සම්බන්ධතාව, අලෙවිකරණය සහ පරිපාලනය සම්බන්ධයෙන් විශේෂඥ පුහුණුවක් සහ දැනුමක් තිබූ පිරිස් සේවාව ලබා ගත්හ. මෙම ප්‍රතිපත්තියේ වැදගත්ම බලපෑම ලෙස හඳුනාගත හැකි වන්නේ ප්‍රථම වරට ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් මධ්‍යම රජයේ ආයතනයක් මඟින් මග පෙන්වීමේ වගකීම බාර ගැනීමයි. කෙසේ වුවත් මෙම ආබාහන තුළ දී කසළ කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් එහි කාරකයන් ලෙස කටයුතු කිරීමෙන් වැදගත්කමක් උසුලන පාර්ශ්වකරුවකු වෙත මහජනතාව එනම් කසළ ජනනය කරන්නන් කළමනාකරණය කිරීමේදී සම්බන්ධ කරගැනීමට උත්සුක වී නැත. ප්‍රතිපත්තියට අනුව ප්‍රජාව විසින් තම ප්‍රදේශයන්හි අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සිදුකරනු ලබන පිරිස් තම වගකීම් වෘත්තීමය වගකම් හැකි උපරිමයෙන් කරනවාද යන්න පිළිබඳව අවධානයෙන් සිටීම සිදු කළ යුතු බව ය. මෙමගින් ගම්‍ය වන්නේ මෙම ප්‍රතිපත්තියට අනුව ප්‍රජා මූලික ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියක් වෙනුවට යෝජනා කර සිටින්නේ නගර සභාව හෝ පළාත් පාලන ආයතනවල ක්‍රියාකාරීත්වය සුපරීක්ෂා කිරීම සහ විශ්ලේෂණය කිරීම වගකීමක් බවයි.

මෙම නව ආබාහන යටතේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය තාක්ෂණික කාරණාවක් බවට පත්වී තිබීම දක්නට ලැබීම ද ප්‍රථම වරට ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීම සංකීර්ණ, තාක්ෂණික ක්‍රියාකාරීත්වය අත්‍යාවශ්‍ය විශේෂඥ දැනුම මෙන්ම පුහුණු ශ්‍රමිකයන් පිරිසකගේ සහභාගිත්වය අවශ්‍ය විෂයක් ලෙසට නිර්වචනය කිරීම සිදු විය. නමුත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ වෙනස් සමාජීය

කාරණා පිළිබඳව සැලකීමක් ඉන් සිදු කර නොමැති බව දැකිය හැකි ය. කෙසේ වුවත් නැවතත් මෙහිදී පෙන්වා දිය යුතු කාරණා වන්නේ ප්‍රතිපත්තිය මට්ටමේ දී සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය මෙලෙස නව තාක්ෂණික සහ පරිසර ආරක්ෂණ මුහුණුවරක් දක්වා වෙනස් වී තිබුණද ක්‍රියාකාරී මට්ටමේ දී සැබෑවටම තවමත් ක්‍රියාත්මක වෙමින් පවතින්නේ 1939 වසරේ සිට ක්‍රියාකාරීව පෙනෙන මානයට ඔබ්බෙන් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳව වන කතිකාව බව ය.

පෙර දැක්වූ පරිදි ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් ඉදිරිපත් කළද එය ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන විධානය කිරීමේ බලතල මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියට පවරා නොතිබීම හේතුවෙන් මෙලෙස සුළු සුළු තාක්ෂණික සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් මෙන් ම වැඩි දියුණු කිරීම් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියෙහි දිගින් දිගටම පැවතිය ද පෙර සිදු කළ ආකාරයට ම නාගරික ප්‍රදේශවලින් දුර බැහැර ප්‍රදේශවලට අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම දැකිය හැකි කරුණකි.

4.4 ආබ්‍යානයන් අතර සහසම්බන්ධතාව

ඉහත සියලු කොටස්වලදී ශ්‍රී ලංකාව තුළ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා භාවිත කොට තිබෙන නෛතිකමය සහ ප්‍රතිපත්තිමය රාමු යටතට අයත් වන සියලු කාරණා සම්බන්ධයෙන් අවධානය යොමු කර තිබේ. එලෙස ම එමඟින් පෙන්වා දී ඇති පරිදි 1939 වසරේදී හඳුන්වා දෙන ලද නාගරික සභා ආඥා පනතෙන් ඉදිරිපත් කරන ලද අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් වන මහජන පීඩා ආබ්‍යානය ඉන් පසු 1947 සහ 1987 වසරවල දී හඳුන්වා දෙන ලද නගර සභා සහ ප්‍රාදේශීය සභා පනත් තුළද එලෙස ම දක්නට ලැබීම දැකිය හැකි ය. මෙම ආබ්‍යානය සඳහන් කළ පරිදි මධ්‍යම පංතියේ සමාජ ආබ්‍යානයක් බව පෙනී යන්නකි. එනම්, කසළ යනු මහජන පීඩක ද්‍රව්‍යයක් බවත් ඒවා ඇසට පෙනෙන මානයෙන් ඔබ්බෙහි කළමනාකරණය කළ යුතු බවට 1939 වසරේ දී වර්ධනය වෙමින් පැවති ඉහළ මධ්‍යම පන්තිය දැරූ ආබ්‍යානය ම බව පෙනී යයි.

එමෙන් ම ජාතික පරිසර පනත මඟින් පරිසර ආරක්ෂණ මෙන්ම කළමනාකරණ ආබ්‍යානයන් හඳුන්වා දුන්න ද ප්‍රායෝගික මට්ටමේ දී ක්‍රියාත්මක නොවූ බව පෙනී යයි. 2004 දී එළිදැක්වුණු ජාතික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තිය මෙම කසළ සම්බන්ධයෙන් වන පරිසර ආරක්ෂණාත්මක මෙන් ම විශේෂඥ ආබ්‍යානය පිළිබඳ අදහස් ඉදිරිපත් කළ තිබුණද ප්‍රතිපත්තියට හැකියාව තිබෙන්නේ මූලෝපායික සහ

මාර්ගෝපදේශන ලිපි ගොනුවක් ලෙස කටයුතු කිරීමට පමණක් ය. එයින් සෂ්ණ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා පළාත් පාලන ආයතනවලට බලපෑම් කිරීමේ හැකියාවක් නොතිබුණි. මේ හේතුවෙන් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳව පවතින ප්‍රධාන ආබායනය ලෙස කසළ යනු මහජන පීඩක ද්‍රව්‍යයක් බවත් එලෙස ම අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පරිසර ආරක්ෂණය සම්බන්ධ ගැටලුවක් මෙන්ම ඉහළ තාක්ෂණික විශේෂඥතා මැදිහත්වීම අවශ්‍ය වන කාරණාවක් බව ද පැහැදිලි වේ. මේ අනුව පෙනී යන්නේ ආබායනයන් සියල්ලම සමාන්තරව පවතින බව ය. එසේ වුවද 1939 දී නිල වශයෙන් හඳුන්වා දෙන ලද ජන පීඩක ආබායනය අනෙකුත් ආබායන අතරින් තවමත් ප්‍රමුඛතම ආබායනය ලෙස පවතින බව මෙහිදී අවධාරණය කළ යුතු ය.

4.5 වාචික සාකච්ඡාවලින් නිරාවරණය වන ආබායනය

ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් පවතින කතිකා සම්බන්ධව අවබෝධයක් ලබාගැනීමට ද්විතීක දත්තවලට එනම්, ශ්‍රී ලංකාව තුළ පවතින ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ කතිකාව සම්බන්ධයෙන් පෙර සඳහන් කළ පරිදි ම නෛතික තොරතුරුවලට අමතරව ප්‍රාථමික තොරතුරු ද එකතු කිරීම මෙම පර්යේෂණය යටතේ සිදු කොට ඇත. මේ යටතේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා සම්පව කටයුතු කරන පාර්ශ්වකරුවන් සමඟ ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡාවන්වල නිරත වී තිබේ. මෙම සම්මුඛ සාකච්ඡාවන් සඳහා එලෙස සහභාගි කරගත් පාර්ශ්වකරුවන් අතර අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් ජාතික මට්ටමේ වගකීම් දරන රාජ්‍ය නිලධාරීන් හත් දෙනෙකු, බොරැස්ගමුව නගර සභාව සහ දෙහිවල ගල්කිස්ස මහ නගර සභාවේ මහජන ඡන්දයෙන් තේරී පත් වුණු දේශපාලනඥයන්, අපද්‍රව්‍ය හා සම්බන්ධව කටයුතු කරන ව්‍යාපාරයන්හි කළමනාකරුවන් සහ හිමිකරුවන් හතර දෙනෙකු සමඟ මෙම සාකච්ඡා පැවැත්විණි. මෙහිදී ජාතික මට්ටමේ වගකීම් දරන නිලධාරීන් මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය, ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ සහයෝගීතා මධ්‍යස්ථානය, පරිසර පොලිසිය, බස්නාහිර පළාත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරිය, මෙගා-පොලිස් සහ බස්නාහිර පළාත් සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය යන ආයතනවලින් තෝරා ගැනීම සිදු විය.

ඉහත කොටස්වල දී දක්වන ලද ආකාරයට අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් පවතින කතිකාව සහ එහි ආබායන පිළිබඳව 2007න් පසු මෙම ආබායනයන්හි වර්ධනය හෝ පසුබෑම හෝ පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබාගැනීමට සාකච්ඡා යොදා ගනු ලැබුණි. මෙම ප්‍රාථමික දත්ත වලින් ද්විතීක සාධකවල දක්නට ලැබෙන ආබායනයන්වලට වෙනස් ආබායන

මෙම නිලධාරීන් සහ පාර්ශ්වකරුවන් දරන බවයි. පහත කොටසෙන් සාකච්ඡා කරනුයේ මෙලෙස ජාතික මට්ටමින් සහ ප්‍රාදේශීය මට්ටමේ නිලධාරීන් විසින් සිය සම්මුඛ සාකච්ඡාවලදී මතු කරන ලද ආබාහන වේ.

මෙම පර්යේෂණය යටතේ ජාතික හා පළාත් පාලන ආයතන මට්ටමෙහි අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් වගකීම් දරන නිලධාරීන් සත් දෙනෙකු සමඟ ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා පවත්වනු ලැබිණි. මෙමඟින් ඉස්මතු වූ එක් ආබාහනයක් ලෙස සැලකිය හැක්කේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය රාජ්‍යයේ ප්‍රධානතම වගකීමක් බවයි. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ නිලධාරීන් මේ පිළිබඳව අදහස් දක්වමින් ප්‍රකාශ කර සිටියේ,

“මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ නිලධාරීන් ලෙස අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ වැදගත්කම අපි හොඳින් හඳුනනවා. මේ හේතුවෙන්ම අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රතිපත්ති සහ මූල්‍ය මග පෙන්වීම සඳහා සහ අධීක්ෂණ කටයුතු සිදු කිරීම සඳහා අප ආයතනය තුළ විශේෂිත වූ ඒකකයක් පිහිටුවා තිබෙනවා. එමඟින් පළාත් මට්ටමින් සහ පළාත් පාලන ආයතන මට්ටමින් සිදුකරන කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සම්බන්ධයෙන් අධීක්ෂණ කටයුතු සිදුකරනු ලබනවා. යම් හේතුවක් නිසා මෙම කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය එක් දිනකට හෝ නැවැත්වීමට සිදුවුවහොත් එයින් ජනතාවගේ ඵදිනෙදා ජීවිතයේ වැඩ කටයුතුවලට අවහිරතාවයන් මතු වීමට ඉඩ තිබේ. එය ජනතාවට පමණක් නොව රජයටත් පෞද්ගලික අංශයටත් එක සේ බලපෑමට ඉඩ තිබේ.

(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

මීට අමතරව ජාතික මට්ටමේ නිලධාරීන් සමඟ සාකච්ඡා කිරීමේ දී මතු වූ තවත් ආබාහනයක් නම් නිලධාරීන් අපද්‍රව්‍ය සම්පතක් නැතිනම් ආදායම් ලැබිය හැකි අවස්ථාවක් ලෙස දැකීමයි. මෙගා-පොලිස් සහ බස්නාහිර පළාත් සංවර්ධන අමාත්‍යාංශයේ විධායක නිලධාරියෙකු අදහස් දක්වමින් ප්‍රකාශ කර සිටියේ,

“ මා විශ්වාස කරන හැටියට ඝන අපද්‍රව්‍ය ආපදාවක්, හානිදායක දෙයක් ලෙස දකින ලද කාලය අප පසු කරමින් සිටිනවා. මේ කාලයේදී අප කසළ දිහා බලන්නේ ඒවා අවස්ථාවක් නැතිනම් සම්පතක් ලෙසයි. කසළ නිසි පරිදි නිවැරදි තාක්ෂණික ක්‍රමවේදයන් භාවිත කරමින් කළමනාකරණය කළහොත් සියලු ම කසළවලින් ආදායමක් ඉපයීම

හැකියාවක් අපට තිබෙනවා. මෙලෙස අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අවස්ථාවන්වලින් උපරිම ප්‍රයෝජන ගත හොත් සෑම පළාත් පාලන ආයතනයක ම පවතින ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමවේදය ස්වාධීන ස්වයංපෝෂිත ක්‍රමවේදයක් බවට පත් කළ හැකි ය. එලෙස ම පළාත් පාලන ආයතනවල ප්‍රධාන ආදායම් මාර්ගය බවට නිවැරදි කසළ කළමනාකරණය පත් කරගැනීමට හැකි ය. ශ්‍රී ලංකාව තුළ දක්නට ලැබෙන ප්‍රධානම ගැටලුව වන්නේ අපි නිසි පරිදි කසළ කළමනාකරණය නොකිරීමයි. මෙලෙස අපි කසළ කළමනාකරණය නිවැරදි ලෙස කළහොත් අපට ඉන් ලබා ගත හැකි අවස්ථාවන් අපමණ ය.

(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

බස්නාහිර පළාත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරියේ නිලධාරීවරයෙකු අප සමඟ සඳහන් කරමින් දක්වන ලද්දේ නව තාක්ෂණයන් සමඟ ම ඇතිවී තිබෙන නවෝත්පාදන දියුණුව උපයෝගී කොටගෙන කොම්පෝස්ට් නිෂ්පාදනය උදාහරණයක් ලෙසට එක් දිනකින් කොම්පෝස්ට් නිෂ්පාදනය කිරීමේ හැකියාව ආදී අවස්ථා උදා වීමත් සමඟ කසළ තවදුරටත් කසළ නොවන තත්ත්වයකට වර්ධනය වී තිබෙන බව ය. නව තාක්ෂණය භාවිත කිරීමෙන් විවිධාකාර ඝන අපද්‍රව්‍ය වර්ග ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමවේද භාවිතයෙන් නිවැරදි ලෙස කළමනාකරණය හරහා ශ්‍රී ලාංකිකයන්ගේ ජීවන තත්ත්වය වැඩි දියුණු කර ගැනීමට ඉඩ ප්‍රස්ථාව ලැබේ. උදාහරණයක් ලෙස ජ්‍යෙෂ්ඨත්ව නව ආකාරයේ ජ්‍යෙෂ්ඨත්ව බවට පරිවර්තනය කිරීම, පදික වේදිකා ඉදිකිරීම සඳහා භාවිත කරන ගඩොල් නිර්මාණය කිරීම. එමෙන් ම මේවා අපනයනය කිරීමට හැකි අතර කාබනික අපද්‍රව්‍ය කොම්පෝස්ට් බවට හැරවීමේ හැකියාව ද පවතී.

එලෙසම තවත් ජාතික මට්ටමේ නිලධාරීන් ද මීට සමාන අදහසක් ඉදිරිපත් කර තිබේ. එලෙස එක් නිලධාරියෙකු දක්වන ලද ආකාරයට ඝන අපද්‍රව්‍ය වෙන් කිරීම හරහා ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයේ දී පරිසරයට සිදුවිය හැකි හානිය අවම කර ගැනීමට කටයුතු කිරීම රජයේ ප්‍රධාන වගකීමක් බව ය.

“අපි මීට පෙර කසළ බැහැර කරන ලද ආකාරයේ පැහැදිලි වැරද්දක් තිබීම හේතුවෙන් නමයි මේ වන විට එලෙස බැහැරලන ලද කුණු කඳු බවට පරිවර්තනය වෙලා තියෙන්නේ. රජයට අවශ්‍යයි එම දත්තය වෙනසක් ඇති වෙනවා බලන්න මේ නිසාමයි අපද්‍රව්‍ය බැහැරලීමේ

දී දැඩි නීති රීති හඳුන්වා දීමට රජය කටයුතු කරමින් යන්නේ. මෑත කාලීනව ඉදිරිපත් කරන ලද මෙම නීතිවලින් අප බලාපොරොත්තු වෙනවා සාමාන්‍ය ජනයා ඔවුන්ගේ කසළනිසි පරිදි වෙන් කොට පරිසරයට හානියක් නොවන අන්දමින් කසළ කළමනාකරණය කිරීමට යොමු කරවාගන්න. මෙලෙස කසළ වෙන් කිරීමේ කාබනික පොහොර වැනි නිෂ්පාදනයන් බවට හරවා සම්පත් බවට පත් කරගන්නට පුළුවන්. මෙමගින් කෘතීම පොහොර නිෂ්පාදනයට ඒවා ආනයනය කිරීමටත් යන විශාල මුදලක් ඉතිරි කර ගැනීමේ බලාපොරොත්තුවකුත් රජයට තිබෙනවා

(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

4.6 පළාත් පාලන ආයතන මට්ටමෙහි නිලධාරීන්ගේ ආධ්‍යානය

ප්‍රාථමික දත්ත පෙන්වා දෙන ආකාරයට පළාත් පාලන ආයතන මට්ටමෙහි සිටින නිලධාරීන්ගේ සමග සිදු කරන ලද ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡාවලින් මතු වන ආධ්‍යානයන් ජාතික මට්ටමේ සිටින නිලධාරීන්ගේ සාකච්ඡාවලින් මතු වන ආධ්‍යානයන්ට බොහෝ දුරට සමාන බවක් පෙනී යයි. උදාහරණයක් ලෙස ජාතික මට්ටමේ නිලධාරීන් මෙන්ම පළාත් පාලන ආයතන මට්ටමේ නිලධාරීන් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය තම මූලික වගකීමක් ලෙස සලකන බවක් පෙනී යයි. බොරැලැස්ගමුව නගර සභාවේ නිලධාරියෙකු ප්‍රකාශ කළේ,

“කසළ කළමනාකරණය නගර සභාවේ ප්‍රධාන වගකීමක්. මක්නිසාද මේ කසළ නිෂ්පාදනය කරන්නේ අපේ නාගරික සභා ප්‍රදේශයේ ජීවත්වන ජනතාව නිසා මේවා කෙසේ හෝ කළමනාකරණය කිරීම අපි සිදු කරන්න ඕන. දැන් වෙනදා වගේ නෙමේ අපට කසළවලින් ආදායම උපයන්න පුළුවන් මේ නිසාම අපි කසළ දකින්නේ සම්පතක් හැටියට. මේ නිසා අප උත්සාහ කරමින් ඉන්නවා අපේ ප්‍රදේශයේ ජනතාවට ඉහළම සේවාවක් සපයන ගමන් අපේ නාගරික සභාවට කසළ කළමනාකරණය උපයාගත හැකි උපරිම ආදායම් උපයා ගන්නට (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

නිලධාරියා විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද අදහස් සම්බන්ධයෙන් සලකා බැලීමේදී පෙර හඳුනාගත් කසළ කළමනාකරණය හා බැඳුණු ආධ්‍යානයෙහි ලක්ෂණ මෙහිදී ද දක්නට ලැබේ. මෙමගින් කසළ සම්පතක් ලෙස සලකා ඒවා භාවිත කොට සභාවේ පරිපාලන වියදම්, කළමනාකරණ වියදම් අවම කර ගැනීමට

නැතිනම් සම්පූර්ණ කර ගැනීමට උත්සාහ දැරීමක් දක්නට ලැබුණි. මෙලෙස වියදම් අඩු කිරීමට උත්සාහ කිරීමේ ආධ්‍යානය නියෝ-ලිබරල්වාදී ලක්ෂණයක් හැටියට හඳුනාගත හැකි ය.

බොරලැස්ගමුවේ නගර සභාවේ මෙන්ම දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාවේ නිලධාරීන් සමඟ කරන ලද ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡාවක දී මීට සමාන අදහසක් මතු විය. ඔහුට අනුව,

“අපගේ මහ නගර සභා කලාපය තුළ දෛනිකව නිෂ්පාදනය වන කසළ ප්‍රමාණය ඉතාම විශාලයි. කියා විශේෂයෙන්ම ඉතාමත් තදින්ම නාගරීකරණය සිදු වූ දෙහිවල නගරය මෙන්ම ප්‍රසිද්ධ සංචාරක පුරවරයක් වන ගල්කිස්ස නගරය ද අපේ නාගරික සභාව තුළයි පවතින්නේ. මේ හේතුවෙන්ම සෑම මසකම ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීම සඳහා රුපියල් මිලියන දහයකට අධික වියදමක් පළාත් සභාවට දරන්නට සිදුවී තිබෙනවා. අනාගතයේ හැකිතාක් දුරට ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කළ හැකි ඝන නැවත භාවිත කළ හැකි ඝන අපද්‍රව්‍ය භාවිතයෙන් මහ නගර සභාවට ආදායමක් ඉපයීමට බලාපොරොත්තු වෙනවා. එමෙන් ම අනාගතයේ ගල්කිස්ස ප්‍රදේශයේ විශාල ප්‍රතිචක්‍රීකරණ මධ්‍යස්ථානයක් පිහිටුවීම සඳහා අවශ්‍ය මූලික වියදම් සහ සැලසුම්කරණය අප සිදු කර තිබෙනවා (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

4.7 නිවැරදි ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය තුළින් නාගරික අලංකරණය

ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් සිදු කරන ලද ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡාවලින් මතු වූ එක් එක් මූලික දත්ත දායකයන්ගේ කසළ සම්බන්ධයෙන් පවතින නිර්වචන එකිනෙකට වෙනස් වන බව ය. එලෙස ම මෙම නිර්වචන ද්විතීයික දත්තවලින් මතු වූ ආධ්‍යානයට වඩා වෙනස් බව ය. නිලධාරීන් සමඟ සිදු කරන ලද ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡාවලින් මතු වන ආධ්‍යානයන් කසළ සම්පතක් මෙන්ම ආදායම් උපයන මාර්ගයක් ලෙස හඳුනා ගෙන ඇත. මෙම ආධ්‍යානය සංවර්ධනය වීමට බලපා ඇති හේතු කිහිපයක් මෙලෙස හඳුනාගත හැකි ය. බස්නාහිර පළාත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරියේ නිලධාරියකු සඳහන් කල ආකාරයට අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා නව තාක්ෂණය සහ නවෝත්පාදන භාවිත කිරීම මෙලෙස කසළ මූල්‍යමය වටිනාකමක් ඇති ද්‍රව්‍ය බවට හැරවීමට ප්‍රධාන වශයෙන් බලපෑම් සහගත වී ඇත. විශේෂයෙන්ම ප්‍රතිචක්‍රීකරණය හා බැඳුණු

තාක්ෂණය එනම් ප්‍රතිවක්‍රීකරණය කරන ලද කසළවලින් නව භාණ්ඩ නිෂ්පාදන හැකියාව වර්ධනය වීමත් කසළ භාවිතයෙන් විදුලිය ජනනය කිරීමට පවතින හැකියාවත් හඳුනාගත හැකි ය. මෙලෙස නවෝත්පාදන ක්‍රමවේදයන් විසින් ශ්‍රී ලංකාවේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පද්ධතිය යාවත්කාලීන කරමින් එම තාක්ෂණයන් මඟින් අපිරිසිදු දුගඳ හමන කසළ ලාභ ලැබිය හැකි ආදායම් මාර්ගයක් බවට පත් කොට තිබේ. එලෙස ම කෙසේ වෙතත් මෙම ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡාවලින් හෙළිදරව් වන තවත් කාරණාවක් වන්නේ මහජන පීඩා ආබායනය තවදුරටත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳ කතිකාව තුළ දක්නට ලැබෙන බවයි. මෙම තත්ත්වය නගර සභාවක ප්‍රධාන විධායක නිලධාරියකු සමග සිදුකරන සම්මුඛ සාකච්ඡාවකදී පැහැදිලි වේ. ඔහු සඳහන් කර ඇති ආකාරයට

අපි සෑම විටම උත්සාහ කරන්නේ නගරය පිරිසිදුව තබා ගැනීමට දැන් අපි එකතු කරන කසළ වාහන සෑම විටම නගරයේ මධ්‍යයක සිට ඉන් පිටතට පිරිසිදු කිරීමේ කටයුතු සිදු කරන අතරම පාරවල් අයිනේ ගොඩ ගැසී තිබෙන කසළ එකතු කිරීමටත් කටයුතු කරනවා. සෑමවිටම කරන්නේ මිනිසුන් තම රැකියාව බලා පිටත්ව යාමට පෙර ඔවුන් එලෙස වැඩට යන විට පරිසරය සහ නගරය පිරිසිදු මෙන්ම අලංකාර ලෙස තිබිය යුතුය
(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා,2019).

මෙම අදහසට සමාන අදහසක් මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ නිලධාරීන් විසින් දරන බව සඳහන් කරන ලදී.

කසළ දැකීමට ප්‍රිය කරන දෙයක් නොවේ. මේ නිසාම අපි සෑම විටම පළාත් පාලන ආයතනවල පාලන ප්‍රදේශයෙන් පිරිසිදුව සහ අලංකාරයෙන් යුක්ත ව පවත්වා ගැනීම සඳහා උපදෙස් ලබා දෙනවා. එලෙස ම අපේ මැදිහත්වීම හරහා බෙල්ලන්විල නගරය සහ කෝට්ටේ නගරය හරහා ගලා යන කුඩා ඇල මාර්ග පිරිසිදු කිරීමට කටයුතු කරනු ලබනවා. ඊට පෙර මෙම ප්‍රදේශයන් ජලාස්ථික් බෝතල්වලින් පිරී ගොස් තිබුණු මෙම ප්‍රදේශවලට බියර් කෑන් බැහැරලීමට ජනතාව පුරුදු වී සිටියා. මෙම ප්‍රදේශ ශුද්ධ පවිත්‍ර කිරීමෙන් අනතුරුව නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය විසින් ඒවායෙහි ඇවිදින මං තීරුවක් සහ බයිසිකල් මංතීරුවක් නිර්මාණය කිරීමට කටයුතු කරනු ලැබුවා
(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා,2019).

මෙම අදහස්වලින් මතුවන කාරණාව නම් ප්‍රායෝගික මට්ටමේ දී ද කසළ යනු මහජන පීඩාවක් යන ආබායනය තවදුරටත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පද්ධතිය තුළ දක්නට ලැබෙන බවයි. මෙහි සිත්ගන්නා සුළු තත්වයක් වන්නේ මින් පෙර දැක් වූ අදහස් සහ තොරතුරු අනුව අපද්‍රව්‍ය සම්බන්ධයෙන් වඩාත් සුබදායී ආකල්පයක් නිලධාරීන් අතර වර්ධනය වී තිබෙන පසුබිමක මහජන පීඩන ආබායනය තවදුරටත් කතිකාව තුළ දක්නට ලැබීමයි. තවත් කාරණාවක් වන්නේ අපද්‍රව්‍ය මහජන පීඩාවක් හැටියට දකිනුයේ නාගරික අලංකරණයට සාපේක්ෂව බව ය. හිටපු ජනාධිපති මහින්ද රාජපක්ෂ මහත්මාගේ කාල පරිච්ඡේදයේ කොළඹ නගරයේ නාගරික සහ අර්ධ නාගරික ප්‍රදේශයන්හි නාගරික අලංකාරත්වය වැඩි කිරීම සඳහා විශාල වශයෙන් කටයුතු කරනු ලැබුණි. ඒ අනුව පෙර සඳහන් කළ පරිදි කෝට්ටේ, බෙල්ලන්විල සහ බත්තරමුල්ල ආදී ප්‍රදේශවල එම සංවර්ධන කටයුතු සිදු කරනු ලැබුණි. එම අලංකරණ ක්‍රියාවලියේ එක් ප්‍රධාන අදියරක් ලෙස නාගරික මට්ටමින් ඉහළ පිරිසිදු භාවයක් රඳවා තබා ගැනීම සඳහා කටයුතු කරනු ලැබුණි. එවකට ආරක්ෂක ලේකම්වරයා ව සිටි හිටපු ජනාධිපති ගෝඨාභය රාජපක්ෂ මහතා මෙම නාගරික අලංකරණ ක්‍රියාවලියේ ප්‍රධානත්වය ගෙන කටයුතු කළ අතර **කොළඹ නගරය ආසියාවේ හරිත නගරය** බවට පත් කිරීමේ අරමුණින් වැඩසටහන් රැසක් ක්‍රියාවට නංවනු ලැබුණි. මේ අනුව රාජ්‍ය මැදිහත් වීම හරහා සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය තුළට නාගරික අලංකරණය පිළිබඳ ආඥා ආබායනයක එක් වී තිබෙන බව පෙනී යයි. ඉහත සියලු කරුණු සලකා බලන විට පෙනී යන කාරණාව නම් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සහ සහ අපද්‍රව්‍ය පිළිබඳව එම කතිකාව තුළ පවතින නිර්වචනය අනුක්‍රමිකව වඩාත් සුබදායී සහ කසළ සම්පතක් ලෙස සැලකීමේ එළඹුමක් දක්වා අනුක්‍රමයෙන් වර්ධනය වී ඇති බවය.

4.8 මීතොටමුල්ල කුණු කන්දේ බලපෑම

ශ්‍රී ලංකාවේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ කතිකාව නිර්මාණය කිරීමේ දී රජය සහ පළාත් පාලන ආයතන වඩා බලපෑම් සහගත වේ. 1939 නාගරික සහ ආඥා පනත මගින් මධ්‍යම රජය සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් මැදිහත් වීමක් සිදු කරනු ලැබුණි. මෙලෙස යටත් විජිත සමයේ දී නාගරික සහ ආඥා පනත ඉදිරිපත් කිරීමෙන් බලාපොරොත්තු වූයේ කොළඹ, නුවර සහ ගාල්ල යන දිස්ත්‍රික්කවල අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පාලනය කිරීමට, එයටම වෙන් වූ ඒකකයක් පිහිටුවීමය.

1980 වසරේදීය ජාතික පරිසර පනත මගින් පිහිටුවන ලද මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ වගකීම් බහුතරය අතරින් එක් වගකීමක් බවට අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් වන ප්‍රතිපත්ති සහ මූලෝපාය මගපෙන්වීමේ මාර්ගෝපදේශන සම්පාදනය සඳහා වන බලය පමණක් එයට පවරා තිබුණි. 1999 වසරේදී බස්නාහිර පළාත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරිය නමින් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා වෙන් වූ අධිකාරියක් පිහිටුවීමට බස්නාහිර පළාත් සභාව කටයුතු කරනු ලැබුණි. එසේ වුවත් මෙම තත්ත්ව යටතේ ද තවමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් පවතින බලවත්ම කතිකාවෙහි පාර්ශ්වකරුවන් වන්නේ මධ්‍යම රජයයි. එයට හේතුව නම් පොදුවේ රට තුළ සිදුවන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් ප්‍රතිපත්තිමය තීරණ ගැනීමේ බලය ඇත්තේ මධ්‍යම රජයට වීම හේතුවෙනි.

ශ්‍රී ලංකාවේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් පවතින කතිකාව සාකච්ඡා කිරීමේදී මිනොටමුල්ල කුණු කන්ද නාය යාම හේතුවෙන් ඇති වූ බලපෑම පිළිබඳව අත්‍යවශ්‍යයෙන්ම සාකච්ඡා කළ යුතු ය. ඒ අනුව ද්විතීක දත්ත මෙන් ම ප්‍රාථමික දත්ත ද පෙන්වා දෙනු ලබන්නේ මිනොටමුල්ල කුණු කන්ද නායයාමත් සමඟ ම ලංකාව තුළ කසළ කළමනාකරණය සඳහා අනුගමනය කර තිබෙන පියවරයන්හි ඇති ප්‍රධාන පෙළේ අඩුපාඩු රැසක් මධ්‍යම රජයට පළාත් පාලන ආයතනවලට මෙන්ම මහජනතාවට ද පෙන්වාදීමේ විශේෂ කාර්යභාරයක් මෙමඟින් සිදු වූ බවය.

මේ පිළිබඳව අදහස් දක්වමින් අමාත්‍යාංශ උපදේශකවරයෙකු සඳහන් කළේ ශ්‍රී ලංකාව තුළ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය ගැටලුවක් වී තිබෙන්නේ ඒ සඳහා අකාර්යක්ෂම කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියක් භාවිත කිරීම හේතුවෙන් බවය. ඔහුට අනුව මිනොටමුල්ල බේදවාචකය කසළ වැරදි සහගත ලෙස කළමනාකරණය කිරීමෙන් උදාවිය හැකි අනිටු ප්‍රතිඵල පිළිබඳව මහඟු උදාහරණයක් ය. කසළ නිසි පරිදි වෙන් කිරීමකින් තොරව ගොඩගැසීමෙන් සිදුවන්නේ මිනොටමුල්ල වැනි අඩි 29 ක උසින් යුත් මහා විශාල කුණු කන්දක් නිර්මාණය වීමයි.

‘මිනොටමුල්ල ශ්‍රී ලංකා ඉතිහාසයේ සිදු වූ ඉතා බරපතළ බේදවාචකයක් ලෙස සැලකිය හැකි අතර මෙම ආපදාව හේතුවෙන් පරිපාලකයින්ට දේශපාලඥයින්ට මෙන්ම මහජනතාවට ද මෙම අකාර්යක්ෂම ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය හේතුවෙන් ඇතිවිය හැකි අනිටු ප්‍රතිඵලාක පිළිබඳව පැහැදිලි නිදර්ශනයක් ඉදිරිපත් කරනු ලැබිණි. මේ හේතුවෙන්ම කසළ කළමනාකරණය

වඩා ස්ථිරසාර ලෙස කාර්යක්ෂම ලෙස සිදුකළ යුතු බවත් අනෙකුත් ප්‍රදේශවල පිහිටා තිබෙන විවෘත කසළ බැහැර වීමේ මධ්‍යස්ථානවලට නව තාක්ෂණික දැනුම උපයෝගී කරගනිමින් පහසුකම් සලසා මෙවන් ආපදාවක් එම ස්ථානයන්හි වර්ධනය වීම වළක්වා ගත යුතු බව ඉහත පාර්ශ්වකරුවන් සියලු දෙනාටම එම බේදවාචකය මගින් පණිවිඩයක් ලබා දුන්නා (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා,2020).

දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාවේ නිලධාරියෙකු සඳහන් කර සිටියේ ,ආපදාව සිදුවීමට පෙර අපද්‍රව්‍ය වෙන් කොට භාවිත කිරීම සඳහා වන වැඩසටහනක් නගර සභාවේ තෝරාගත් ප්‍රදේශයන් කිහිපයක ක්‍රියාත්මක කළ බව ය.

කෙසේ වෙතත් එහිදී කසළ වෙන් කිරීම ප්‍රතිශතයක් ලෙස පැවතුණි. 10% සිට අතර 20% ප්‍රමාණයකයි. නමුත් මීතොටමුල්ල කසළ කන්ද නායයාමක් සමඟ මෙලෙස කසළ වෙන් කරන ප්‍රතිශතය ක්ෂණිකවම ඉහළ ගියා. අනතුරුව නාගරික ප්‍රදේශවල ජීවත්වන ජනතාවගෙන් බහුතරයකට අකාර්යක්ෂම සහ නිවැරදි නොවන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම්වලින් සිදුවිය හැකි නිර්මාණය කළ හැකි බරපතළ ඵල විපාක පිළිබඳව අවබෝධයක් ඇති වුණා (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා,2020).

එලෙසම තවත් නිලධාරීවරයෙකු සඳහන් කර සිටියේ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ අදහසට අනුව, මීතොටමුල්ල කුණු කන්ද නාය යාම කොළඹ දිස්ත්‍රික්කය තුළ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පැහැදිලි වර්ධනයක් හෝ දියුණුවක් ඇති කිරීමට බලපෑ බවයි. මීතොටමුල්ල ආපදාවට පෙර කැස්බෑව නගර සභාව මඟින් කරදියාන ඝණ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානය පවත්වාගෙන යන ලදී. එහිදී ප්‍රමිතීන්ට අනුකූල වන ලෙස අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සිදු වී නොතිබුණු අතර මේ හේතුවෙන්ම අවට පරිසරයට මෙම කසළ කඳු දැඩි බලපෑමක් ඇති කර තිබුණා.

මෙම ප්‍රකාශවලින් පැහැදිලි වන්නේ මීතොටමුල්ල ආපදාව හේතුවෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ කතිකාවේ පැහැදිලි වෙනසක් ඇති වී තිබෙනබව ය. අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් වගකීම් දරන නිලධාරීන්ගේ පමණක් නොව මහජනතාවගේ ද අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාමාර්ග අනුගමනය කිරීම සඳහා ආකල්ප පැහැදිලි ලෙස වෙනස් වීමක්

දක්නට ලැබෙන අතර ඒ අනුව වඩා සාර්ථක, කාර්යක්ෂම සහ සහ නිවැරදි සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමවේදයන් හඳුන්වා දිය යුතු බවට ආබ්‍යානයක් වර්ධනය වී තිබෙයි.

4.9 අවසන් නිගමන

මෙම දත්ත මගින් අනාවරණය කරනුයේ ශ්‍රී ලංකාව තුළ පවතින සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධ කතිකාව මූලික වශයෙන්ම සකස්වී ඇත්තේ මහජන පීඩාවක් ලෙස කසළ කළමනාකරණය නිර්වචනය කරන ආබ්‍යානය මත පදනම්ව ය. 1939 වසරේ සිට පනවනු ලැබූ නීතිරීති කිහිපයක් තවදුරටත් එමගින් යෝජනා කිරීම මහජන පීඩාකාරී ආබ්‍යානය එලෙසම වර්තමානය වන විටත් පවතින බව දැකිය හැකි ය. කෙසේ වෙතත් මෙලෙස මහජන පීඩාකාරී කතිකාව ආබ්‍යානය 1980 වසරේදී ජාතික පරිසර පනත ඉදිරිපත් කිරීමත් සමග යම් වෙනස්වීමකට ලක් වූ අතර ම පීඩාකාරී ආබ්‍යානයට පරිසර ආරක්ෂණය පිළිබඳ ආබ්‍යානය ද එකතු වීම දක්නට ලැබුණි.

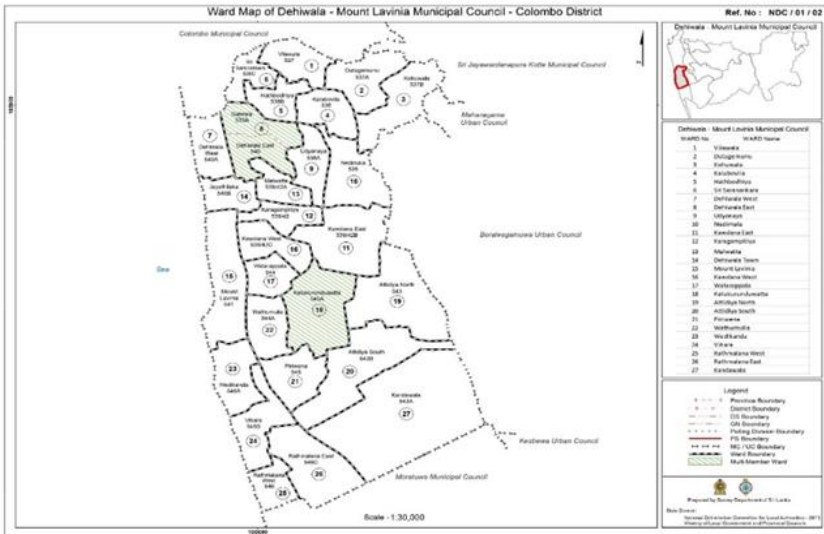
මෙම ආබ්‍යානය මගින් ද මීට පෙර මහජන පීඩාකාරී ආබ්‍යානය මගින් ඉස්මතු කෙරුණු ඇසට නොපෙනෙන මානයේ කසළ කළමනාකරණය කළ යුතු යන්න මත තහවුරු කරනු ලැබූ අතර ම ආබ්‍යානය තවදුරටත් එලෙසම පවත්වා ගැනීමට රුකුල් ලැබුණි. 2000 වසරේ මැද භාගයේදී මධ්‍යම රජයේ මැදිහත්වීමෙන් නාගරික අලංකරණ ආබ්‍යානයක් බිහිවූ අතර එමගින්ද සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් පවතින මහජන පීඩාකාරී ආබ්‍යානය තවදුරටත් බලාත්මක කරනු ලැබුණි. මේ සියලු කාරණා විශ්ලේෂණය කිරීමේදී පෙනී යන්නේ ලංකාවේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳ පවතින ආබ්‍යානය එකිනෙකට වෙනස් වූවද සෑම ආබ්‍යානයක් ම පෙන්වා දෙනු ලබන්නේ අපද්‍රව්‍ය යනු මහජන පීඩාකාරී ද්‍රව්‍යයක් බවත් ඒවා ජනතාවගේ ඇසට නොපෙනෙන මානයෙන් කළමනාකරණය කළ යුතු බවත්ය. වඩාත් වැදගත් වන්නේ මෙහිදී පළාත් පාලන ආයතන අවධානය යොමු කර ඇත්තේ නාගරික ප්‍රදේශවල ජීවත්වන ඉහල පාන්තික සහ මධ්‍යම පාන්තික ප්‍රජාවන්ගේ යහ පැවැත්ම හා සෞඛ්‍යයට පමණක් බවයි. ඒ අනුව මධ්‍යම පන්තිය අනුගමනය කරන පරිසර ආරක්ෂණය පිළිබඳ වන ආබ්‍යානයන්, නාගරික අලංකරණය සහ පිරිසිදුකම, පිළිබඳ ආබ්‍යානයන් ද රජයේ සහ පළාත් පාලන ආයතනයන් විසින් බලගන්වන බවයි. මෙයට හේතුව මෙම ප්‍රතිපත්ති මධ්‍යම පාන්තික විශේෂඥයන් සහ නිලධාරීන් නිර්මාණය කිරීම හේතුවෙන් විය හැකි යැයි අවසාන වශයෙන් උපකල්පනය කළ හැකියි.

5. තෝරාගත් පළාත් පාලන ආයතනවල සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය

5.1 දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව

දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභා ප්‍රදේශ යනු ශ්‍රී ලංකාවේ පළාත් පාලන ආයතන අතුරින් දෙවන විශාලතම පළාත් පාලන ආයතන වේ. එය හෙක්ටයාර 2119 ක වපසරියකින් යුක්තයි. කොළඹ මහ නගර සභාවට දකුණු දිසාවෙන් පිහිටා ඇති මෙම පළාත් පාලන ආයතනය කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයෙන් වෙන්වන්නේ එහි උතුරු මායිමේ පිහිටා තිබෙන දෙහිවල ඇළ මාර්ගයෙනි. දකුණු සීමාව බොරැපන පාරෙන් අවසන් වන අතර ඊසානදිග සීමාව වේරැස් ගඟ ඇළ මාර්ගයෙන් අවසන් වේ. මෙම පළාත් පාලන ආයතනයේ නැගෙනහිර සීමාව පැපිලියාන ගංගොඩවිල යන ප්‍රදේශවලින් අවසන් වේ. දෙහිවල ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව බල ප්‍රදේශ 29 කින් පමණ සමන්විත වන අතර මේවායින් කුඩාම බල ප්‍රදේශය වන්නේ ගල්කිස්ස බල ප්‍රදේශයයි.

සිතියම 5.1 දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභා බලප්‍රදේශය

මූලාශ්‍රය: මිනින්දෝරු දෙපාර්තමේන්තුව, 2013

එය හෙක්ටයාර 29 අතර මෙම පළාත් සභාවට අයත් වන විශාලතම නාගරික බල ප්‍රදේශය වන්නේ කඳවල ප්‍රදේශයයි. දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභා ප්‍රදේශය සංචාරක ආකර්ෂණය දැඩිව දිනාගත් ප්‍රදේශයකි. එයට ප්‍රධාන හේතුව මෙම ප්‍රදේශය කොළඹ නගරයට ඉතා ආසන්නයේ පිහිටා තිබීමත් ගල්කිස්ස වෙරළ තීරයට පවතින විශාල ජනප්‍රියතාවත් ය.

ශීඝ්‍ර වශයෙන් දියුණු වන නගර සභා බල ප්‍රදේශය තුළ පාරිසරික දූෂණය ඉතා ඉහළ මට්ටමකට වර්ධනය වී ඇත. විශාල පිරිස් ජීවිකාව සඳහා වාර්ෂිකව සංක්‍රමණය වීමත් සමගම ප්‍රදේශය තුළ ජන ඝනත්වය ඉතා ඉහළ මට්ටමකට වර්ධනය වී ඇති අතර නාගරික තදබදය ද ඉතා ඉහළ මට්ටමකට පැමිණ ඇත. එයට අමතරව දෙහිවල-ගල්කිස්ස නගරය තුළ පිහිටා ඇති ප්‍රසිද්ධ හෝටල් සහ ආපනශාලා හේතුවෙනුත් දේශීය විදේශීය සංචාරක ආකර්ෂණය දිනාගෙන ඇති අතර එලෙසම කොළඹ නගරය අවට පිහිටා ඇති නාගරික ප්‍රදේශවලින් වඩා ක්‍රියාකාරී රාත්‍රී සමාජ ජීවිතයක් ගත කරන නාගරික ප්‍රදේශයක් ලෙස ගල්කිස්ස ප්‍රදේශය හඳුනාගත හැකි ය.

මෙම පළාත් පාලන ආයතනයේ කාලගුණික හා දේශගුණික තත්ත්වයන් පිළිබඳව සාකච්ඡා කිරීමේදී වසර පුරාම උණුසුම් කාලගුණික තත්ත්වයක් දක්නට ලැබෙන අතර මාර්තු මාසයේ සිට අප්‍රේල් මාසය දක්වා උෂ්ණත්වය සෙල්සියස් අංශක 31 ක උපරිම අගයක් පවතී. මෙහි සිදුවන එකම දේශගුණික වෙනස්කම වන්නේ නම් මැයි මාසයේ සිට අගෝස්තු මාසය දක්වා මෙන්ම ඔක්තෝම්බර් මස සිට ජනවාරි මාසය දක්වා කාලයේ මෝසම් සුළං සක්‍රිය වීමත් සමග ඇතිවන දැඩි වර්ෂාපතනය වේ.

5.2 අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ වත්මන් තත්ත්වය

5.2.1 ඝන අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම

2019 වසරේ දී පළාත් පාලන ආයතනය විසින් නිකුත් කරන ලද වාර්තාවලට අනුව වාර්ෂික පළාත් පාලන ආයතන ප්‍රදේශය තුළ ඝන අපද්‍රව්‍ය ටොන් දෙසීයකට ආසන්න ප්‍රමාණයක් නිෂ්පාදනය වන අතර ටොන් 150ත් 164 ප්‍රමාණයක් එකතු කරනු ලැබේ. දැනට පවතින ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පද්ධතිය මගින් නිවාසවලට ගොස් නිශ්චිත දිනයන්හි දී දිරාපත් වන සහ දිරාපත් නොවන කසළ එකතු කරනු ලැබේ. මේ වන විට නිවාසවල ජනනය වන කසළ වර්ග 2කට වෙන් කරනු ලබන එනම් දිරන සහ නොදිරන ලෙසයි.

මෙලෙස එකතුවන කසළවලින් ප්‍රමාණයක් දිරාපත් නොවන ගණයට අයත් වන අතර ඒ යටතේ පොලිතින් කවර, ප්ලාස්ටික් වර්ග, පෙට් බෝතල් ආදිය දක්නට හැකි ය. ඉතිරි කසළ ප්‍රමාණය දිරාපත් වන මුලුතැන්ගෙයි නිෂ්පාදනය වන කසළ, කොළ, අතුඉති ආදියෙන් සමන්විත වේ. සඳුදා, අඟහරුවාදා හෝ සිකුරාදා යන දිනයන්හිදී නොදිරන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කරනු ලබන අතර දිරන කසළ එකතු කරනු ලබන්නේ සෙනසුරාදා සහ බදාදා දිනයන්හිදී ය.

මෙලෙස ගෘහස්ථ මට්ටමේ දී කසළ වෙන් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය නගර සභා විසින් ආරම්භ කරනු ලැබූයේ 2015 ඔක්තෝබර් මාසයේ දී ය. නගර සභාව විසින් මහජනතාව වෙත කසළ වෙන් කිරීමේ කටයුත්ත සඳහා භාජන ලබා දීමේ සුදානමක් පැවතියද මූල්‍යමය ගැටලු නිසා එම කටයුතු තවමත් සාක්ෂාත් කර ගැනීමේ හැකියාවක් නොපවතී. මේ හේතුවෙන් නගර සභා මගින් ප්‍රදේශවාසීන් දැනුවත් කර ඇත්තේ වෙන් වෙන් වශයෙන් දිරන සහ නොදිරන අපද්‍රව්‍ය ප්ලාස්ටික් මුද්‍රවල බහා නගර සභාව කසළ එකතු කරන අවස්ථාවේදී නිවැරදි දිනයට කසළ එකතු කිරීම සඳහා පැමිණෙන නිලධාරීන්ට ලබාදෙන ලෙස ය. පෙර සඳහන් කළ පරිදි අඟහරුවාදා සහ බ්‍රහස්පතින්දා දිනවල දිරන කසළ එකතු කරන අතර නොදිරන කසළ බදාදා සහ සෙනසුරාදා දිනවල එකතු කරනු ලැබේ. දිරාපත්වන කසළ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානයේ දී බැහැර කෙරෙන අතර දිරාපත් නොවන කසළ නැවත විකිණිය හැකි හෝ නැවත භාවිත කළ හැකි ද්‍රව්‍ය වෙන් කිරීමෙන් අනතුරුව එම අපද්‍රව්‍ය ද කරදියාන සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ඒකකයේ දී බැහැර කිරීම සිදු කරනු ලැබේ. මේ වන විට පළාත් පාලන ආයතනයේ මහජන සෞඛ්‍ය පරීක්ෂකවරුන් යටතේ ඔවුන්ගේ අධීක්ෂණය යටතේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කරන කමිකරුවන් 440 කට අධික සංඛ්‍යාවක් අපද්‍රව්‍ය ප්‍රවාහනය කරන රථවල රියදුරන් පනස් දෙදෙනෙකුත් නගර සභාව තුළ තම රැකියාව සිදු කරනු ලැබේ.

පෙර සඳහන් කළ පරිදි කසළ වෙන් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය 2015 වසරේ ඔක්තෝබර් මාසයේ සිට ආදර්ශ ව්‍යාපෘතියක් ලෙස තෝරාගත් නාගරික බල ප්‍රදේශයේ 16 සිට 29 දක්වා රත්මලාන ප්‍රදේශයේ මාස දෙකක කාලයක් සඳහා ක්‍රියාත්මක කෙරිණ. ඉන් අනතුරුව 1 සිට 15 දක්වා වන අනෙකුත් නගර සභා බල ප්‍රදේශවලත් කසළ වෙන් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය ආරම්භ කෙරිණ. මේ අනුව නගර සභාවේ වාර්තා

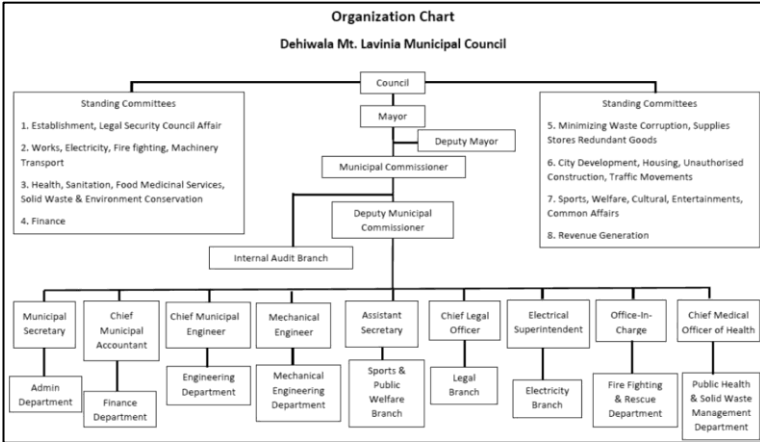
දක්වා තිබෙන ආකාරයට දෛනිකව මෙවුක් ටොන් 180ක පමණ ප්‍රමාණයක කසළ දෙහිවල ගල්කිස්ස බල ප්‍රදේශය තුළ එකතු වේ. මෙලෙස කසළ කළමනාකරණය සඳහා විශාල පිරිසකගේ සේවාව ලබා ගත්තද කසළ කළමනාකරණය ක්‍රියාවලිය සඳහා නගර සභාව විසින් කිසිදු මුදලක් ප්‍රදේශවාසීන්ගෙන් අය නොකෙරේ. කෙසේ වෙතත් දෛනිකව කිලෝග්‍රෑම් පන්සියයකට වඩා විශාල ප්‍රමාණයක් අපද්‍රව්‍ය ජනනය කරන ස්ථානවලින් මාසිකව මුදල් අය කිරීමට නගර සභාව කටයුතු කරන අතර 2015 වසර වන විට මෙවැනි නිෂ්පාදකයන් නවසිය දෙනෙක්ගෙන් මුදල් අය කර ගැනීමට පියවර ගෙන ඇත.

දෙහිවල-ගල්කිස්ස නගර සභාව කසළ කළමනාකරණය කිරීම සඳහා සිය පරිපාලන ව්‍යුහය තුළ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ සහ පරිසර ආරක්ෂණ කමිටුවක් පත් කර ගෙන තිබේ. ඒ සඳහා නගර සභාවේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ දෙපාර්තමේන්තුව නිලධාරීන්ගේ සහාය ද ලැබේ. මෙම කමිටුවේ ප්‍රධානත්වය දරන්නේ නගර සභාවේ නියෝජ්‍ය කොමසාරිස්වරිය වේ. එම කමිටුවේ වගකීම් ලෙස කසළ එක්රැස් කිරීම, කසළ ප්‍රවාහනය, මහජන සෞඛ්‍යය පරීක්ෂා කිරීම, ඩෙංගු වැනි වසංගත රෝග පැතිරීම වැළැක්වීම, මහා මාර්ග සහ පදික වේදිකා පිරිසිදු කිරීම, අපද්‍රව්‍ය වෙන් කිරීම සහ යහපත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවන් පිළිබඳව මහජනතාව දැනුවත් කිරීම ආදිය දැක්විය හැකිය.

මීට අමතරව මෙම සභාව තුළ කසළ එකතු කිරීම සහ බැහැර කිරීම සඳහාම විශේෂ අංශයක් පිහිටුවා ඇති අතර එහි ප්‍රධාන මහජන සෞඛ්‍ය පරීක්ෂකවරුන් සහ සෞඛ්‍ය අධීක්ෂණයෙහි නිරත වන නිලධාරීන් කටයුතු කරනු ලැබේ. ඔවුන් විසින් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමවේදය අධීක්ෂණය කිරීමේ වගකීම දරනු ලබන අතර ඝන අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම, ප්‍රවාහනය සහ වෙන් කිරීම යනාදී ක්‍රියාකාරකම් සම්බන්ධයෙන් ඔවුන් කටයුතු කරනු ලැබේ. සෞඛ්‍ය අධ්‍යාපන නිලධාරීවරයා විසින් මහජනතාවගේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳව ඇති අවබෝධයන් පරිසර ආරක්ෂණය පිළිබඳව ඇති අවබෝධයන් වැඩි දියුණු කිරීමට කටයුතු කරනු ලැබේ. එසේම නගර සභාවේ කාර්මික ඉංජිනේරුවරයා විසින් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සඳහා භාවිත කරන රථ ආදියෙහි අලුත්වැඩියා කටයුතු සහ අධීක්ෂණ කටයුතු සිදු කරනු ලැබේ. නගර

සභාව තුළ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා නගර සභා විසින් සංවර්ධනය කරනු ලැබූ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තියක් වන අතර එය ජාතික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තිය මත පිහිටිමින් නිර්මාණය කරන ලද්දකි.

රූපසටහන 2 - දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාවේ ව්‍යුහය

මූලාශ්‍රය: දෙහිවල-ගල්කිස්ස නගර සභාව, 2019

5.2.2 අතරමැදි ප්‍රතිකර්ම යෙදීම

දෙහිවල ගල්කිස්ස නගර සභා ප්‍රදේශය තුළ ජීව වායු නිෂ්පාදන කිහිපයක් දක්නට ලැබෙන අතර එලෙස ම නොදිරන සහ අපද්‍රව්‍ය ප්‍රතිචක්‍රීකරණය සඳහා ඒවා ගබඩා කිරීම සඳහා මධ්‍යස්ථාන කිහිපයක් නගර සභාව තුළ පවතී. කෙසේ වෙතත් සහ අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීමේදී ආර්ථික වශයෙන් වටිනාකමක් ඇති අපද්‍රව්‍ය කසළ එකතු කරන කම්කරුවන් විසින් වෙන් කොට ගෙන අවිධිමත් ලෙස සහ අපද්‍රව්‍ය ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කරන කුඩා පරිමාණ ව්‍යාපාරිකයන්ට විකුණා යම් අමතර ආදායමක් උපයා ගැනීමට කටයුතු කරනු ලබයි. ප්‍රාථමික දත්ත මඟින් පෙනී ගිය කරුණක් වන්නේ මෙම ක්‍රියාවලිය සඳහා ඉඩකඩ සලසා දී තිබීම එය එකතු කරන කම්කරුවන් හට ලැබෙන අමතර දිරි දීමනාවක් ලෙස සලකන බව ය.

කෙසේ වෙතත් සැලකිය යුතු අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයක් ප්‍රතිවක්‍රීකරණ මධ්‍යස්ථානය වෙත ලැබෙන අතර මෙම අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානවලට නගර සභාවේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ඒකකයන් පමණක් නොව අවට නිවැසියන් විසින් ද ප්‍රතිවක්‍රීකරණය කළ හැකි කසළ බාරදීමක් කරනු ලැබේ. කෙසේ වෙතත් මෙම මධ්‍යස්ථාන දෙකම ඉතා කුඩා ප්‍රමාණයේ ඒවා වන අතර ඒවා තුළ ප්‍රතිවක්‍රීකරණය සඳහා එක්කාසු කළ හැක්කේ ඉතා සුළු සහ අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයකි. මෙම මධ්‍යස්ථාන 2න් එකක ප්‍රධාන බලාපොරොත්තුව වන්නේ නාගරික බල ප්‍රදේශ 15 සිට 20 දක්වා එනම් කවුඩාන සහ කටුකුරුන්ද වත්ත ප්‍රදේශය දක්වා වන ප්‍රදේශයේ ප්‍රතිවක්‍රීකරණය කළහැකි අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම වන අතර වන අතර අනෙකුත් මධ්‍යස්ථානය පිහිටා ඇත්තේ කටුකුරුන්ද වත්ත ප්‍රදේශයේය. පසුකාලීනව ප්‍රතිවක්‍රීකරණය කළ හැකි ද්‍රව්‍ය එකතු කරන ප්‍රදේශ ලෙස නාගරික බල ප්‍රදේශය 21 නොහොත් අත්තිඩිය උතුර ප්‍රදේශය සහ නාගරික බල ප්‍රදේශ 25 නොහොත් අත්තිඩිය දකුණ බල ප්‍රදේශය ද දක්වා දීර්ඝ කිරීම සිදු විය.

5.2.3 සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා වන මූල්‍යමය පහසුකම්

ඹහ නගර සභාවේ දත්තවලට අනුව සෑම වසරකදීම සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා මහ නගර සභාවේ වාර්ෂික වියදමෙන් 23% ක් 26% කසළත් අතර ප්‍රමාණයක් වැය කරනු ලැබේ. අනෙක් අතට සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා මහා පරිමාණ සහ අපද්‍රව්‍ය නිෂ්පාදකයන් අය කරගන්නා මුදලින් ආවරණය කරගත හැක්කේ ඉතා කුඩා වියදම් ප්‍රමාණයක් පමණි. එය අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා වාර්ෂිකව වැයවන මුදලින් සියයට 6 ක පමණ අගයක් ගනී. මෙලෙස වාර්ෂික වියදමක් දැරීමට මහ නගර සභාවට සිදුවී ඇත්තේ නිවාසවලින් සහ අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීමේදී කිසිදු ආකාරයෙන් ගෙවීමක් අය නොකරන බැවිනි. මහ නගර සභාවට අනුව මෙලෙස මුදල් එකතු කරනු ලබන්නේ මහා පරිමාණ සහ අපද්‍රව්‍ය නිෂ්පාදකයන් පමණක් වන අතර දෛනිකව නිෂ්පාදනය වන කසළවලින් 5% පමණ ප්‍රමාණයක් මෙම මහා පරිමාණ ව්‍යාපාර මගින් ජනනය කරනු ලැබේ.

ඒ අනුව පෙර සඳහන් කළ පරිදි නගර සභා බල ප්‍රදේශය තුළ පවතින ව්‍යාපාරයක් 900ක් පමණ මෙලෙස මහ නගර සභාවට මුදල් ගෙවීමක් සිදුකරන බව දක්වා ඇත.

5.2.4 අභියෝග

ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයේ දී දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාවට විවිධ අභියෝගවලට මුහුණ දීමට සිදුවූ බව ප්‍රාථමික දත්තවලින් අනාවරණය වනු දැකිය හැකි ය. මේවා අතර කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය මුදල් හිඟවීම, ඝන අපද්‍රව්‍ය වර්ගයන් කළමනාකරණයට සිදු වීම, අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා ම වෙන් වූණු මධ්‍යස්ථානයක් මහ නගර සභාව සතුව නොමැති වීම දැක්විය හැකිය. නගර සභාවේ නිලධාරීන් සඳහන් කළ ආකාරයට

ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සිදු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන මූල්‍යමය ප්‍රතිපාදනවල අඩුවක් පැවතීම මහ නගර සභාව මුහුණ දෙන ප්‍රධානතම ගැටලුවයි. ඔවුන්ට අනුව සෑම මසකම නගර සභාව විසින් රුපියල් මිලියන 6කට අධික මුදලක් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානයට ගෙවනු ලැබේ. මීට අමතරව ඝන අපද්‍රව්‍ය එකතු කරන කම්කරුවන්, රියදුරන්ගේ වැටුප් ගෙවීම සඳහා මසකට රුපියල් මිලියන හතරකට ආසන්න මුදලක් වැය කරනු ලැබේ. කෙසේ වෙතත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහාම යම් ගාස්තුවක් නගර සභා ජනතාවගෙන් අය නොකරයි.

මෙම අධික වියදම් සම්බන්ධයෙන් අවස්ථා කිහිපයකදීම නගර සභාවේ සාමාජිකයන්ගෙන් කසළ එකතු කිරීම සඳහා යම් අයකිරීමක් සඳහා ඇති හැකියාව පිළිබඳව සලකා බලන ලෙස ඉල්ලා සිටියද කෙසේ වෙතත් මහජන ඡන්දයෙන් තේරී පත් වී සිටින සාමාජිකයන් සිටින සභාවක දේශපාලන අධිකාරිය මේ සඳහා එකඟවීමට මැලිකමක් දක්වන බව සඳහන් විය. මීට ප්‍රධානම හේතුව වන්නේ ඔවුන්ගේ ඡන්ද දායකයින් සමග ගැටුමක් ඇති කර ගැනීමට මෙය මුල පිරිය හැකි නිසාවෙනි. කෙසේ වෙතත් මහජන ඡන්දයෙන් තේරී පත්වූ නිලධාරීයෙක් ලෙසත් මහජන නියෝජිතයෙක් ලෙස අප විශ්වාස කරන්නේ සමහර අවස්ථාවන්වලදී ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීම සඳහා නිර්මාණය කර තිබෙන ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ කමිටුවේ දී පවා මෙවැනි යෝජනා පිළිබඳව සාකච්ඡා කිරීම අපහසු තත්ත්වයක පවතින බවය

එලෙසම වාර්ෂිකව සිදුවන ජනගහනයේ වර්ධනයත් සමඟම ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය නිසි පරිදි සිදු කිරීම සඳහා ඝන අපද්‍රව්‍ය පද්ධතිය නිරන්තරයෙන්ම නව ක්‍රියාමාර්ග භාවිත කළ යුතු වේ. එලෙසම ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයට එකතු වන ඝන අපද්‍රව්‍ය වර්ග කළමනාකරණය සඳහා ද

නව ක්‍රමෝපායන් උපයෝගී කර ගැනීමටත් ඒ සඳහා කාලය සහ ශ්‍රමය මෙන්ම මුදලක් ද වැය කිරීමට සිදුවන බවත් පෙනී යයි. මෙවැනි එක් ගැටලුකාරී තත්ත්වයක් ඇති කරන නව කසළ වර්ගයක් ලෙස ප්‍රාථමික දත්තවලින් හඳුනා ගනු ලැබුයේ වැඩිහිටියන් විසින් භාවිත කරනු ලබන සනීපාරක්ෂක තුවා යි. නගර සභාවේ නිලධාරියකු දැක්වූ අදහස්

“මේ වැඩිහිටියන් විසින් භාවිත කරන වැඩිහිටි සනීපාරක්ෂක තුවා කළමනාකරණය කිරීමේ ගැටලුවක් මතු වී තිබෙනවා. මෙවැනි සනීපාරක්ෂක තුවා ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කළ නොහැකි අතර මෑත කාලීනව අප සභාව විසින් වැඩිහිටියන් සනීපාරක්ෂක තුවා භාවිත කිරීමේ වැඩිවීමක් හඳුනාගෙන තිබෙනවා. මෙම සනීපාරක්ෂක තුවා කළමනාකරණය කිරීමේ අපහසුතාව හේතුවෙන් පරිසරයට පවා දැඩි බලපෑම් ඇති වෙනවා. කරදියාන සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානයට 2020 වසරේ සිට වැඩිහිටි සනීපාරක්ෂක තුවා බාර ගැනීම නවතා දමන බව අපට දැනුම් දී තිබෙනවා.
(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

මෙම තීරණය ක්‍රියාත්මක වුවහොත් වැඩිහිටියන් විසින් පළඳිනු ලබන සනීපාරක්ෂක තුවා සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කළ යුත්තේ කෙසේද යන්න පිළිබඳව දැඩි අර්බුදකාරී තත්ත්වයකට සභාව මුහුණ දෙනු ඇති ඔහු තවදුරටත් සඳහන් කරන ලදී. මෙම තත්ත්වය ප්‍රදේශය තුළ ක්‍රියාත්මක නිෂ්පාදනය වන ඉලෙක්ට්‍රොනික කසළ කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් ද මතු වී ඇති බවයි ඔහු තවදුරටත් සඳහන් කළේ

“ඉලෙක්ට්‍රොනික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයන් අප සභාව මුහුණ දෙන ප්‍රධානම ගැටලුවලින් එකකි. අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් විසින් ඉලෙක්ට්‍රොනික් අයිතමයක් මිලදී ගෙන ඒවායේ තිබෙන රත්තරන් සහ රිදී යන වටිනා ලෝහයක් ලබා ගැනීම සඳහා පුළුස්සා දැමීමට කටයුතු කරන අතර එමගින් ශරීරයට ඉතාම අහිතකර වායු මෙන්ම රසායනික ද්‍රව්‍ය පරිසරයට මුසුවීම සිදුවන අතර ඉතා දැඩි පිළිකාකාරක පරිසරයට නිකුත් වීමත් සිදු වී තිබෙනවා
(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

නගර සභාව සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයේ දී මුහුණ දෙන තවත් ගැටලුවක් ලෙසට හඳුනා ගත හැකි වූයේ කසළ එක්රැස් කිරීම සඳහා බඳවා ගෙන

තිබෙන කම්කරුවන්ගේ පැමිණීම සම්බන්ධයෙන් මතුවන ගැටලුකාරී ස්වභාවයයි.

“අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කියන්නේ පහසුවෙන් කළ හැක්කක් නොවේ. මේකෙදී මේ මිනිසුන් ඔට්ටු වෙන්වේ විෂ ද්‍රව්‍යයන් එක්ක. කසළ කියන්නේ විවිධ රසායනික ද්‍රව්‍ය වගේම දැඩි දුගඳක් හමන අපද්‍රව්‍යයක්. මේ හේතුව නිසාම අපි ඔවුනට කසළ කළමනාකරණය සඳහා දැන්වලට අත් වැසුම් ආරක්ෂිත පාවහන් ලබාදීමට කටයුතු කර තිබෙනවා. ඒ විතරක් නෙමේ මේ කසළ කම්කරුවන් ලෙස දැනට රැකියාවේ නිරත වන බොහෝ අය වයසින් වැඩි අය. මේ හේතුව නිසා මේ අයටබෝ නොවන රෝග උදාහරණයක් ලෙස අධික රුධිර පීඩනයල දියවැඩියාව, කොලොස්ටෝල්වැනි තත්වයන් පවතිනවා. නමුත් ඔවුන් නිසි පරිදි ඔවුන් ලබාගත යුතු ඖෂධ වර්ග ලබා ගන්නෙන් නැහැ. ඒ වගේමයි මත්පැන් සහ මත්ද්‍රව්‍ය භාවිතයට පුරුදු වී සිටිනවා. මේ නිසාම සෑම දවසකම පාහේ අඩුම තරමින් කම්කරුවන් කිහිපදෙනෙකු වැඩට වාර්තා කරන්නේ නැහැ (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා,2019).

එලෙසම අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා එකතු කළ හැකි මධ්‍යස්ථාන නොමැතිවීමද දෙහිවල-ගල්කිස්ස නගර සභාවට පවතින ප්‍රධානම ගැටලුවකි. මේ පිළිබඳව අදහස් දැක්වමින් නිලධාරීන් ප්‍රකාශ කර සිටියේ

“අපට නොදිරන ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා තිබෙන යන්ත්‍රසූත්‍රවල අඩුවක් පවතිනවා. විශේෂයෙන්ම ජ්‍යෙෂ්ඨ වැනි අපද්‍රව්‍ය එකතු කොට බේල් සෑදීම සඳහා යාන්ත්‍රික අවශ්‍යතාවක් ඉතාමත් තදින් පවතිනවා. මේ වන විට අපට තියෙන්නේ එවැනි ජේලියන්හු දෙකක් පමණයි. මේවායින් එකක් හෝ යම් හේතුවකින් අකර්මණ්‍ය වුවහොත් කළමනාකරණය කරගන්න අපහසු තත්වයක් මතු වන්නට පුළුවන්. ඒ වගේමයි එවැනි තත්වයක් ඇති වුවහොත් නිවාසවල කසළ එකතු වීමටත් ඉඩ කල්පවතින මේ නිසාම අපට දෛනිකව කරන කටයුතු පහසුවෙන් කරගෙන යෑම අපහසු වෙනවා. ප්‍රතිචක්‍රීකරණය මධ්‍යස්ථානයක් රත්මලාන ප්‍රදේශයේ පිහිටුවන්න පුළුවන් නම් අපට හැකියාව ලැබෙනවා ජ්‍යෙෂ්ඨ අපද්‍රව්‍ය සෘජුවම විදේශ රටවල්වල ගැනුම්කරුවන්ට මැදිහත්කරුවන් ගෙන් තොරව විකිණීමට. මෙමගින් අපට සැලකිය යුතු ආදායමක් උපයා ගන්නටත් පුළුවන්. මෙය වටහා ගැනීම නිසා රත්මලාන ප්‍රදේශයේ ප්‍රතිචක්‍රීකරණ

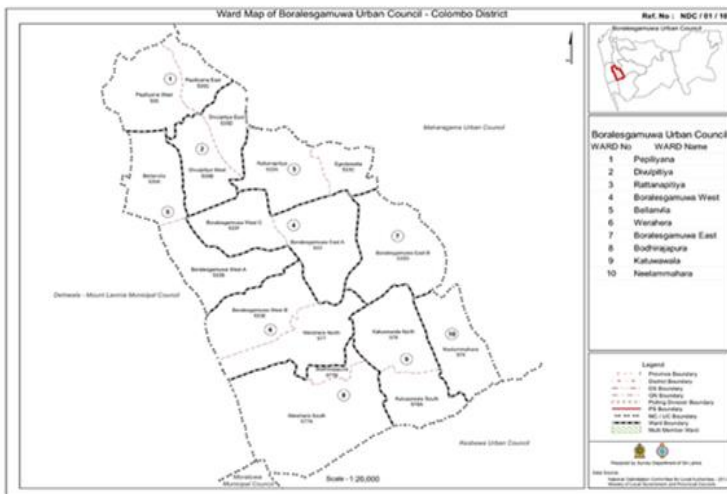
මධ්‍යස්ථානයක් ඉදිකිරීම සඳහා අවශ්‍ය මූලික වියදම් අප වෙන් කොට ගෙන තිබෙනවා

(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

5.3 බොරලැස්ගමුව නගර සභාව

බොරලැස්ගමුව නගර සභාව යනු මෑත කාලීන ව පිහිටුවනු ලැබුවකි. මීට පෙර මෙය කැස්බෑව නගර සභාවේ කොටසක් ලෙස පැවතුණි. මෙම නගර සභාව වර්ග කිලෝමීටර් 13.5 ක වපසරියක පැතිර තිබෙන අතර ග්‍රාම නිලධාරී කොට්ඨාස 18 ක් මීට අයත් වේ. 2011 වසරේ වාර්ෂික සංගණන වාර්තාවලට අනුව නගර සභාව තුළ ජනගහනය 37,260 වන අතර නගර සභාව තුළ රජයේ පාසල් හයක්, පිරිවෙනක්, කතෝලික දේවස්ථාන තුනක්, බෞද්ධ සිද්ධස්ථාන දාහතරක්, බැංකු හයක් ආදී පහසුකම් දක්නට ලැබේ.

සිතියම 5.2 බොරලැස්ගමුව නගර සභාව

මූලාශ්‍රය: මිනින්දෝරු දෙපාර්තමේන්තුව, 2013

නගර සභාව තුළ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ සහ පරිසර ආරක්ෂණ කමිටුවක් පවතින අතර මෙම කමිටුවේ සභාපතිවරයා ලෙස කටයුතු කරන්නේ නගර සභාවේ සභාපතිවරයාය. අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම, ප්‍රවාහනය, මහජන සෞඛ්‍යය කළමනාකරණය හා

මාර්ග ශුද්ධ පවිත්‍ර කිරීම, මහජනතාව අතර නිවැරදි කසළ කළමනාකරණ ක්‍රමවේද ප්‍රචලිත කිරීම සහ දැනුවත් කිරීම්, කසළ වෙන් කිරීමේ කටයුතු අධීක්ෂණය මෙම කමිටුවේ ප්‍රධාන වගකීම් ලෙස හඳුනාගත හැකිය. මෙම වැඩ කටයුතු සඳහා ප්‍රධාන මහජන සෞඛ්‍යය පරීක්ෂක සහ අනෙකුත් මහජන සෞඛ්‍ය පරීක්ෂකවරුන් මෙන්ම සෞඛ්‍යය අධීක්ෂකවරුන්ගේ සහයෝගය ද ලබා ගැනේ.

කසළ කළමනාකරණය සඳහා එක් පියවරක් ලෙස කසළ වෙන් කොට එකතු කිරීම නගර සභාව තුළ හඳුන්වා දී ඇති අතර වැසියන්ට තම නිවසින් ඉවත දමන දිරන සහ නොදිරන අපද්‍රව්‍ය වෙන් වෙන් වශයෙන් ප්ලාස්ටික් මලුවල බහා නියමිත දිනයන්හි දී නිසි පරිදි නගර සභාවේ කසළ එකතු කරන කමිකරුවන්ට බාරදීම සිදු කළ යුතුය. කොළඹ මහ නගර සභාව, දෙහිවල ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව මෙන්ම නිවසෙන් නිවසට ගොස් කසළ එකතු කිරීම සිදු කරනු ලබන අතර මේ සඳහා ටැක්ටර් රියදුරෝ දසදෙනෙක් සහ කසළ එකතු කරන කමිකරුවෝ හතළිහක් වෙති. මෙම කළමනාකරණ සිදුකෙරෙන්නේ මහජන සෞඛ්‍ය පරීක්ෂකවරුන්ගේ මඟ පෙන්වීම සහ අධීක්ෂණය යටතේය.

මෙලෙස එක්කාසු කරනු ලබන අපද්‍රව්‍ය කරදියාන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානයේ දී බැහැර කිරීමට කටයුතු කරනු ලැබේ. නගර සභාවේ දත්තයන්ට අනුව බලන විට දෛනිකව මෙවුක් ටොන් 34 කට ආසන්න ප්‍රමාණයක කසළ නාගරික සභා බල ප්‍රදේශය තුළින් ජනනය වන අතර දෙහිවල ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව මෙන්ම බොරැලස්ගමුව නගර සභාව ද කසළ එකතු කිරීම සඳහා නිවැසියන්ගෙන් කිසිදු මුදලක් අය කරන්නේ නැත.

නගර සභාව දිරන කසළ අඟහරුවාදා දිනයන්හිදී එකතු කිරීමට කටයුතු කරනු ලබන අතර බදාදා සහ සෙනසුරාදා දිනයන්හිදී නොදිරන කසළ එකතු කරයි. මෙයට අමතරව බොරැලස්ගමුව වෙළඳපොළ ප්‍රදේශයෙන් දිනපතා උදෑසන 5 සිට උදෑසන 6 දක්වා පිරිසිදු කිරීමේ කටයුතුවල නිරත වන අතර එම වෙළඳපොළේ නම් කරන වෙළඳුන්ටත් සහ අපද්‍රව්‍ය වෙන් කොට බාරදෙන ලෙස නගර සභාව දන්වා තිබේ.

කෙසේ වෙතත් මේ පිළිබඳව අදහස් දක්වමින් නගර සභාවේ නිලධාරීන් සඳහන් කර සිටියේ

“මේ විදිහට කසළ වෙන් කරලා ලබා දෙන කියලා අපි ඉල්ලීම් කරලා තිබුණා. බොහෝ වෙලාවට එහෙම කරන්නේ නෑ. සියලුම කසළ එකට අපිට ලබා දෙන හේතුව නමයි වෙළඳපොළේ නිලධාරීන් දන්නවා මධ්‍ය වෙළෙඳපොළ පිහිටා තිබෙන නිසා මෙන්ම නගරාසන්න පිහිටා තිබෙන වෙළඳසැල්වල අසල තිබෙන කසළ අපට අනිවාර්යෙන්ම පිරිසිදු කිරීමට සිදුවන බව. ඒකට පිලියමක් විදිහට නිවාසවලින් නම් අපි කිසිසේත්ම මිශ්‍ර කසළ එකතු කරන්නේ නෑ. නමුත් නගරය හරහා වැටී තිබෙන ප්‍රදේශයවල කසළ එකතු නොකර ඉන්න අපට හැකියාවක් නෑ. සෑම විටම නගරයේ පිරිසිදුව පවත්වා ගැනීමට කටයුතු කරන්න ඕන. සමහර මිනිසුන්ගේ පුරුද්දක් තියෙනවා ඔවුන්ගේ නිවාසවල කසළ මිශ්‍ර පවතිනවා නම් නගරබද ප්‍රදේශවලට ගෙනත් එම කුණු අත හරින එක. මොකද අපි මේ කසළ අනිවාර්යෙන් ඉවත් කරන බව ඔවුන් දන්නා නිසා (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

නිවාසවල ජනනය වන සහ අපද්‍රව්‍යයන්ට අමතරව දෛනිවල ගල්කිස්ස සහ බොරලැස්ගමුව නාගරික බල ප්‍රදේශය තුළ දෛනිකව කාර්මික වශයෙන් ජනනය වන කසළ මෙට්‍රික් ටොන් 15ක් පමණ හඳුනාගත හැකිය. විශේෂයෙන්ම මෙම කසළ ජනනය වනු ලබන්නේ ප්‍රදේශයේ පිහිටා ඇති සුපිරිවෙළඳසැල්වලින් මෙන්ම ඇඟලුම් කම්හල් සහ වෙනත් කම්හල්වලින් ය. මෙවැනි ව්‍යාපාරවලින් ජනනය වන කසළ කළමනාකරණය සඳහා බොරලැස්ගමුව නගර සභාව රුපියල් 2000 ක මුදලක් අය කරයි. එලෙසම බොරලැස්ගමුව නගර සභාවට කොළඹ උප නාගරික ප්‍රදේශයේ පිහිටා තිබෙන ප්‍රධානතම බොද්ධ සිද්ධස්ථාන දෙකකින් ජනනය වන කසළ කළමනාකරණය සිදු වේ. එනම් බෙල්ලන්විල රාජ මහා විහාරය, පිල්ලෑව පුරාණ විහාරයන් යන ස්ථාන දෙකෙහි ය. මෙම සිද්ධස්ථාන දෙකම ඉතාම ප්‍රසිද්ධ සිද්ධස්ථාන වන නිසා දෛනිකව දහස් ගණනක් ජනතාව පැමිණීම දැකිය හැකිය. එම නිසා විශාල ප්‍රමාණයක කසළ රැස් වීමක් සිදු වේ. විශේෂයෙන්ම මෙම සිද්ධස්ථාන දෙකේම ජනනය වන කසළවලින් විශාල ප්‍රමාණයක් දිරන කසළ වන අතර ඒවා අතරට පූජා කිරීම සඳහා භාවිත කරන මල් ද ඇතුළත් වේ. නගර සභාව සතුව මෙම සිද්ධස්ථානවලින් ජනනය වන කසළ ප්‍රමාණයන් පිළිබඳව නිශ්චිත දත්ත දක්නට නොලැබේ.

මෙම සිද්ධස්ථානයන්හි කසළ කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් අදහස් පල කරමින් නිලධාරියෙකු සඳහන් කර සිටියේ

“මෙම සිද්ධස්ථාන දෙකින් ජනනය වන කසළ කළමනාකරණය අපට තියෙන එක්තරා අභියෝගයක්. මේ වන විටත් මෙම සිද්ධස්ථානයන්හි පරිපාලනය මඟින් මෙලෙස එකතුවන කසළ වෙන් කිරීමට හැකියාවක් තිබේ නම් එය අපට ඉතා පහසුවක් වෙනවා. මොකද කසළ තොගයක් එක් වරකට බැහැර කිරීම සඳහා කරදියාන ආපදා කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානය රුපියල් පන්දහසක මුදලක් අය කරන නිසා. කෙසේ නමුත් වෙන් කරන ලද කසළ කළමනාකරණය සඳහා වියදම් වන්නේ ඉන් හරි අඩක ප්‍රමාණයක් (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

5.3.1 ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා හඳුන්වා දී ඇති වැඩසටහන්

බොරලැස්ගමුව නගර සභාව විසින් අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීමේ සහ ප්‍රතිචක්‍රීකරණය සඳහා සම්බන්ධ මධ්‍යස්ථාන පිහිටුවා තිබෙන අතර එමඟින් ආර්ථික වශයෙන් වටිනාකමක් ඇති නොදිරන ලෝහ වීදුරු ප්ලාස්ටික් පොලිතින් වැනි අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම සිදු වේ. මෙම ව්‍යාපෘති සඳහා මූල්‍යමය සහයෝගය ලබා දී ඇත්තේ බස්නාහිර පළාත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අධිකාරිය විසින් ය. මෙම සම්පත් පියස නගර සභා පරිශ්‍රය තුළ තබා තිබෙන අතර නිවැසියන්ට තම දිරන කසළ ප්‍රතිචක්‍රීකරණය සඳහා බාර දිය හැකිය. මෙම පර්යේෂණය සිදු කරන අවස්ථා වන විට ලද බොරලැස්ගමුව නගර සභාව මෙයට වඩා විශාල සම්පත් පියසක් ඉදිකිරීම සඳහා රුපියල් ලක්ෂ 7 ක මුදලක් සභාවේ අනුමැතිය ලබා ගෙන තිබුණි.

බොරලැස්ගමුව නගර සභාව හඳුන්වා දී ඇති තවත් කසළ කළමනාකරණ වැඩසටහනක් ලෙස කසළ පොළ සංකල්පය හඳුන්වා දිය හැකිය. මෙය ජංගම කසළ වෙළඳපොළක් වන අතර එහිදී වැසියන්ට ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කළ හැකි ඝන අපද්‍රව්‍ය වටිනා මල් පැළ හෝ ශාක පැළවලට හුවමාරු කරගත හැකිය. මෙම ව්‍යාපෘතිය මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින් හඳුන්වා දෙන ලද මෙම ක්‍රියාවලිය තුළ අවිධිමත් ලෙස ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කරන ව්‍යාපාරිකයන්ගේ සහයෝගයෙන් ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබුවකි. ඒ අනුව තෝරාගත් ජංගම කසළ කළමනාකරුවන් ප්‍රදේශයේ පවතින පන්සලකට හෝ ක්‍රීඩා පිටියකට පැමිණෙන අතර එම ප්‍රදේශයේ ජනතාවට තමා සතු ආර්ථික වශයෙන් යම් වටිනාකමක් ඇති කසළ ලබාදී හුවමාරුවට වටිනා ශාක පැළ ආදී ලබාගත හැකිය. සෑම මාස දෙකකට වරක්ම මෙවැනි කසළ පොළක් සංවිධාන කිරීමට බොරලැස්ගමුව නගර සභාව කටයුතු කර ඇත. මේ පිළිබඳව

අදහස් දක්වමින් බොරලැස්ගමුව නගර සභාවේ නිලධාරීන් සඳහන් කර සිටියේ

“සාර්ථක ලෙස කසළ කළමනාකරණයට විසඳුමක් සපයන මෙහිදී හුවමාරුවක් ලෙස පැළ සඳහා අවශ්‍ය වන කොම්පෝස්ට් පොහොර ලබා ගැනීමට කුඩා කුටියක් ද අපි කසළ පොළට එක්කර තිබෙනවා. එලෙසම මේ කසළ පොළවලදී වැරදි ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳව පරිසර ආරක්ෂණය පිළිබඳව නිවාසවල ගෘහස්ථ උද්‍යාන පවත්වා ගන්නා ආකාරය පිළිබඳව තොරතුරු බෙදා දීමට උපදෙස් පත්‍රිකා බෙදා හැරීමක් සිදු කරනවා.
(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

5.3.2 ශ්‍රම බලකාය

පෙර සඳහන් කළ පරිදි බොරලැස්ගමුව නගර සභාව ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ කර්තව්‍යයන් සඳහා ලොරි රථ දහයක් සඳහා රියදුරු මහත්වරුන් අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම සඳහා කම්කරුවන් හතළිස් දෙනෙකුගේ සේවය ලබා ගනී. එලෙසම නගර සභාවේ නිලධාරියෙකු පෙන්වා දුන් ආකාරයට

“අපගේ ශ්‍රම බලකාය වැඩිහරියක් සිටින්නේ පිරිමි. මෙයට මූලික වශයෙන්ම හේතුවන්නේ කාන්තාවන් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීමේ වැඩ කටයුතුවලදී මහා මාර්ගවල කුණු එකතු කිරීමට අකැමැත්තක් දැක්වීමයි. මේ නිසාම මූලින් කසළ කළමනාකරණයට එකඟතාව පළ කරලා කාන්තාවන් තමන්ව කසළ කළමනාකරණ ඒකකයේ සිට වෙනත් එකකට මාරු කරන ලෙස ඉල්ලා සිටිනවා. මෙය අවස්ථා කිහිපයකදීම සිදු වී තිබෙන නිසා අපට කසළ කළමනාකරණ කටයුතු සිදු කර ගැනීමේදී මින් දැඩි ගැටලු ඇති වෙනවා. මේ හේතුවෙන් කසළ කළමනාකරණය සඳහා කම්කරුවන් බඳවා ගැනීමේදී පිරිමි පාර්ශවයට වැඩි ඉඩකඩක් ලබා දීමට අපි තීරණය කොට තිබෙනවා
(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

බොරලැස්ගමුව නගර සභාවේ කසළ කළමනාකරණය කරන කම්කරුවන් සඳහා නාගරික සභාව ලබාදෙන පහසුකම් කිහිපයක් හඳුනාගත හැකියි. මේවා අතර නොමිලේ සෞඛ්‍ය පරීක්ෂණ සිදු කිරීම, නොමිලේ ඇස් කණ්ණාඩි ලබාදීම, සෞඛ්‍ය සේවා ලබා දීම පණු ප්‍රතිකර්ම ලබා දීම ආදිය හඳුනා ගැනීමට හැකිය. මෙම කසළ කළමනාකරණ කටයුතුවලට සහභාගි වන කම්කරුවෙකුගේ මූලික වැටුප රුපියල් 34,000 ක් වන අතර එක මසකට නිල නිවාඩු දෙකක් ලබා ගැනීමේ අයිතිය ඔවුනට තිබේ.

එලෙසම සෑම මසකම අතිකාල දීමනා පැය විස්සක් ලබා ගැනීමටත් ඔවුන්ට අවස්ථාව සලසා දී තිබේ. නගර සභාවේ නිලධාරියෙකු සඳහන් කළ ආකාරයට

“කසළ කළමනාකරණය කරන කම්කරුවන් කසළ සමග වැඩ කරන නිසා නිරන්තරයෙන් අසනීප වෙනවා. ඔවුන්ට බැක්ටීරියා ආසාදන තත්ත්වයන් , පණුවන්ගෙන් ඇතිවන ආසාදන වගේම ඩෙංගු උණ තත්ත්වය වැනි තත්ත්වයන් පවා නිතරම ඇතිවන තත්ත්වයක් දකින්න ලැබෙනවා. සනීපාරක්ෂක ක්‍රම වැනි අපිරිසිදු කසළ සමග දිනපතා වැඩ කිරීමට සිදුවනවා.
(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

එවැනි පහසුකම් ලබාදී තිබුණද නගර සභාවේ නිලධාරියෙකු සඳහන් කර සිටියේ

“ඔවුන්ට දිනපතාම කසළ සමග වැඩ කිරීමට සිදුවන නිසා ඔවුන්ට එම දුර්ගන්ධය මැස්සන් සමග තරග කිරීමට සිදුවෙනවා. ඔවුන් දවසකට සේවා මුර කිහිපයක නිරත වෙනවා. මේ සියල්ලටත් වඩා කම්කරුවන්ගෙන් බහුතරයක් මත්ද්‍රව්‍ය සහ මත්පැන්වලට ඇබ්බැහි වී ඇති නිසා ඔවුන්ගේ ශරීර සෞඛ්‍යය ඇති වන හානිය මෙන්ම ඔවුන්ගේ පවුල්වලට ඇතිවන හානිය සම්බන්ධයෙනුත් අපි අවබෝධයෙන් වැඩ කරනවා. මේ නිසාම වැටුප් ලබා දීමේදී අපි ඔවුන්ගේ බිරින්දෑවරුන් ගෙන් එම මුදල්වලින් යම් කොටසක් පවුල සඳහා ලබා දෙනවාද යන්න පිළිබඳව විමසා බලනවා. අපට දැනගන්නට ලැබුනොත් මත්ද්‍රව්‍ය සහ යහළුවන් සමඟ විනෝද විම සඳහා මේ සියලුම මුදල් අවහාලිත කරනවා කියා එවැනි අවස්ථාවකදී ඔවුන්ගේ වැටුපෙන් අත්තිකාරම් මුදල් ලබා නොදීමට කටයුතු

කරනවා. එලෙසම මෙම කමිකරුවන් සිය දරුවන්ගේ නම්වලට අපි බැංකු ගිණුම් විවෘත කර තිබෙන අතර සෑම මසකම එම බැංකුවලට එක්තරා මුදලක් බැර වන ආකාරයෙන් කටයුතු කරනවා (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

නගර සභාව අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කමිකරුවන් ගේ යහපැවැත්ම සම්බන්ධයෙන් ගෙන ඇති පියවර ප්‍රශංසනීය මට්ටමක පවතින බව අවසාන වශයෙන් කිව හැකි ය.

5.3.3 කසළ කළමනාකරණයේ දී නගර සභාව මුහුණ දෙන අභියෝග

මූලික තොරතුරු ලබා දෙන්නන් සමඟ සිදු කළ සම්මුඛ සාකච්ඡාවලින් බොරලැස්ගමුව නගර සභාව සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීමේදී මුහුණ දීමට සිදුවන ගැටලු සහ ව්‍යුහයන් කිහිපයක් හඳුනා ගැනීමට හැකිය. මෙම ප්‍රධානතම අභියෝගය වන්නේ දෙහිවල ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව මෙන්ම බොරලැස්ගමුව නගර සභාව කළමනාකරණය නිසි පරිදි පවත්වාගෙන යෑම සඳහා අවශ්‍ය මූල්‍යමය ප්‍රතිපාදන ලබා ගැනීම අසීරුභාවයයි. ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින පළාත් පාලන ආයතන අතරින් අඩුම ආදායම් තත්ත්වයක් වාර්තා කරන නාගරික සභාවක් ලෙස බොරලැස්ගමුව නගර සභාව හඳුනාගත හැකියි. නගර සභාවට ලැබෙන ආදායම පවතින්නේ ඉතාම අඩු මට්ටමකයි. නගර සභාව සතුව කසළ එකතු කිරීම සඳහා විශේෂයෙන්ම සකසන ලද ට්‍රැක්ටර් මෙන් ම රියදුරන් ඇතුළුව කසළ කළමනාකරණය සඳහා සේවකයෝ පනස් දෙනෙකු සිටිති.. නාගරික සභාවට සාකච්ඡා සඳහා ගිය අවස්ථාවලදී පර්යේෂකයන්ට නිරීක්ෂණය වූයේ මෙම ට්‍රැක්ටර් රථ සහ ලොරි රථ ඉතා පැරණි ඒවා බවයි. මේ පිළිබඳව අදහස් දක්වමින් නගර සභාවේ නිලධාරීන් ප්‍රකාශ කර සිටියේ

“අප පළාත් සභාවට තිබෙන්නේ ඉතාම කුඩා අයවැය හේතුව නිසා අපට කසළ කළමනාකරණය සඳහා වාහන මිලදී ගැනීමේදී ණය පහසුකම් සහ කල්බදු පහසුකම් ලබා ගැනීමට සිදුවී තිබෙනවා. එලෙස වාහන ලබාගන්නත් එම වාහන නිසි පරිදි නඩත්තු කොට පවත්වාගෙන යාමට තරම් මූල්‍යමය ශක්තියක් අපට ඇත්තේ නැහැ. ට්‍රැක්ටර්වල රැගෙන යන කසළවලින් වහනය වන රසායනික ද්‍රව්‍ය නිසා මෙම කසළ ගෙනයන තට්ටු ඉතා ඉක්මනින් දිරා යනවා. ඒ වගේමයි ඒවා තැන් නැත්නම්වල ඇද වැටීමටත් කසළවලින් වැහෙන රසායනික ද්‍රව්‍ය මහා මාර්ගවලට පතිත වීමත් නිරන්තරයෙන් අපට දක්නට ලැබෙනවා. එම තත්ත්වයන් හේතුවෙන් ම සෑම දිනකම

පාහේ අපගේ එක් වාහනයක හෝ යම් ගැටලුවක් මතු වෙනවා, එවැන්නක් සිදුවීමෙන් කසළ කළමනාකරණ පද්ධතියට ඉතාම දැඩි බලපෑමක් සිද්ධ වෙනවා. එලෙසම කසළ කළමනාකරණය සඳහා අපට සේවකයන් හැට පස් දෙනෙකු අවම වශයෙන් අවශ්‍ය වෙනවා.

නමුත් වර්තමානයේ අපට තිබෙන අඩු ආදායම් තත්වය හේතුවෙන් අපට තබාගත හැක්කේ හතළිස් දෙනෙකුගෙන් යුත් කම්කරුවන් කණ්ඩායමක් පමණි. මේ හේතුව නිසාම අපට කසළ එකතු කරන කම්කරුවන්ගෙන් පමණ ඉක්මවා ඔවුන් වැඩියේදීමට සිදුවන අතර සෑම විටම උත්සාහ කරන්නේ අපට ඇති සම්පත්වලින් උපරිම ඵල ප්‍රයෝජන නෙළා ගැනීමටයි

(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

නාගරික සභාව මුහුණදෙන තවත් ගැටලුවක් වන්නේ කසළ කළමනාකරණය සඳහා භාවිත කරන වාහන සහ උපකරණ ඉතා මිලෙන් අධික වීමයි. එලෙසම මෙම උපකරණ සහ වාහන නඩත්තු කිරීම සඳහාද වාර්ෂික ඉතා විශාල මුදලක් වැය කිරීමට නාගරික සභාවට සිදු වේ.

“මහ නගර සභාව මගින් සෑම මසකම කරදියාන සේන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානයට රුපියල් ලක්ෂ 8ක මුදලක් කසළ බැහැර කිරීම සඳහා ගෙවීමට සිදුවෙනවා. මෙම අංගනයට අවසර දී තිබෙන්නේ නගරයේ අනිත් වැඩ කටයුතුවලට බාධාවක් නොවන පරිදි කසළ අංගනය පවත්වාගෙන යා යුතු බවට. මන්නිසාදයන් කරදියාන කසළ කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානයේ අත්‍යවශ්‍යතාව අපි හොඳින් දන්නා නිසා, එසේ නමුත් මේ හේතුවෙන් ම මධ්‍යස්ථානය අවට ජීවත්වන ජනතාවට විවිධ ගැටලුවලට මුහුණ පාන්නට සිදු වෙනවා. කසළවලින් හමන දුගඳ හේතුවෙන් රැස්වෙන මැස්සන්,කොකුන් වැනි සත්වයන් නිසා ප්‍රදේශවාසීන්ට විවිධ හිරිහැරයන්ට මුහුණ දීමට සිදුවෙනවා. එසේම කරදියාන කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථානය අනෙකුත් පළාත් පාලන ආයතන කසළ ප්‍රවාහනය කරන්නේ බොරලෙස්ගමුව නගර සභාවේ නගර සීමාව හරහා ය. මේ හේතුව නිසාම අපට වාර්ෂිකව විශදම් කිරීමට සිදුවන්නේ රුපියල් ලක්ෂ 8 කට ආසන්න මුදලක් පමණයි. මෙම එකඟතාවට පැමිණීමට පෙර අපට රුපියල් මිලියන 1.2 ක මුදලක් මාසිකව ගෙවීමට සිදුවී තිබුණා

(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

එලෙසම නගර සභාවට මුහුණදීමට සිදුවන තවත් ගැටලුවක් ලෙස කසළ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට සමහර දේශපාලකයන් සිදුකරන මැදිහත්වීම් දැක්විය හැකිය. අදහස් දැක්වූ නිලධාරියෙකු සඳහන් කර සිටියේ

“දේශපාලනඥයන් තම බලය භාවිත කරමින් වැරදි සහගත ලෙස කසළ බැහැර කරන පිරිස්වලට නීතිමය පියවර ගැනීම වැලැක්වීමට කටයුතු කර ඇති අවස්ථා තිබෙනවා. අපි අවස්ථා රැසකදී අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම සඳහා යම් බද්දක් පැනවිය යුතු බවට යෝජනා කර තිබෙනවා. අවාසනාවන්ත ලෙස සභාව තුළ දී මෙම යෝජනා ඉදිරිපත් කළ වහාම සභාවේ සිටින පත්වුණු නියෝජිතයින් මෙවැනි නීතියක් පැනවීම සහමුලින්ම ප්‍රතික්ෂේප කරන්නේ ඔවුන්ගේ ඡන්ද පදනමට යම් බලපෑමක් ඇති වේ යැයි යන බිය හේතුවෙන්. මෙලෙස යම් අවස්ථාවන්වලදී කසළ නිසි පරිදි වෙන් නොකරන තිබෙන අවස්ථාවන්වල එම කසළ එකතු නොකරන ලෙස අපි අපද්‍රව්‍ය එකතු කරන කමිකරුවන්ට දැනුවත් කර තිබෙනවා. නමුත් මෙලෙස කසළ එකතු නොකොට අවස්ථාවන්වලදී දේශපාලකයන් විසින් අපගේ කසළ එකතු කරන පිරිස්වලට බැණවැදීම් සහ තර්ජනයන් සිදු කෙරී ඇති අතර නැවත එම ප්‍රදේශවලට ගොස් එම මිශ්‍ර කසළ එකතු කරන ලෙස බලපෑම් කර තිබෙනවා. එසේ නොමැති නම් රැකියාවෙන් ඉවත් කරන බවට ඔවුන්ට තර්ජනය කරනවා. මෙවැනි නොමනා මැදිහත්වීම් හේතුවෙන් කසළ කළමනාකරණයේ වැඩකටයුතු නීති ප්‍රකාරව සහ රෙගුලාසිවලට අනුකූලව පවත්වාගෙන යාම බොහෝවිට නිලධාරීන්ට ඉතාම අපහසුයි

(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

5.4 අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ පාර්ශවකරුවන්

අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා සම්බන්ධව එක් රැස් කරගෙන ඇති දත්ත අධ්‍යයනය කිරීමේ දී අවිධිමත් ගණයේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පාර්ශවකරුවන් අපට හඳුනාගත හැකිය. කුඩා පරිමාණයේ කසළ එකතු කරන සේවකයන්, කුඩා පරිමාණ කසළ කළමනාකරුවන්ට වැඩ කරන අතර කුඩා පරිමාණ කසළ වෙළෙන්දන් විසින් ඔවුන්ට කසළ එක්කාසු කිරීම සඳහා ගෙවීමක්ද සිදු කරනු ලැබේ. කුඩා පරිමාණ අවිධිමත් කසළ කළමනාකරුවන් සැලකිය යුතු ලාභයක් සියයට දෙකක් තුනක් පමණ තබාගෙන මහා පරිමාණ

කසළ කළමනාකරුවන්ට ලබාදීමට කටයුතු කරනු ලැබේ.

5.4.1 මහා පරිමාණයෙන් කසළ ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කරන ආයතන සහ පුද්ගලයන්

කුඩා පරිමාණයේ අවධිමත් කසළ කළමනාකරුවන් එක්කාසු කරනු ලබන ආර්ථික වශයෙන් වැදගත්කමක් ඇති සහ අපද්‍රව්‍ය ඔවුන්ගෙන් මිලදීගෙන එම කසළ පිරිසිදු කොට ඒවායින් නැවත භාණ්ඩයක් නිෂ්පාදනය කළ හැකි පරිදි ඇසුරුම් සකසා ඉන්දියාව සහ චීනය වැනි රටවලට අපනයනය කිරීම සිදු කරනු ලැබේ. මෙහිදී ඔවුන් ලබාගන්නා ලාභය 15% ත් 20% ත් අතර ප්‍රමාණයක් වේ. කුඩා පරිමාණ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් එක්කාසු කරනු ලබන්නේ යකඩ, ඇලුමිනියම්, ලෝහ ද්‍රව්‍ය, වීදුරු, බෝතල්, ඉලෙක්ට්‍රොනික අපද්‍රව්‍ය සහ කඩදාසි වැනි නැවත භාවිත කළ හැකි ආර්ථිකමය වටිනාකමක් ඇති අපද්‍රව්‍ය වේ.

කසළ මිලදී ගැනීමේදී වෙළෙන්දන් නිවැසියන්ට යම් මුදලක් හෝ හුවමාරු භාණ්ඩයක් ලබාදෙන අතර මෙලෙස යම් කසළ ප්‍රමාණයක් ලබා ගැනීමේදී ඒ සඳහා ගෙවන මුදල වෙළෙන්දාගෙන් වෙළෙන්දාට වෙනස් වන අතර එම මිල උච්චාවචනය වීම වෙළෙඳ පොළෙහි ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කළ හැකි අපද්‍රව්‍යයන් සඳහා ඇති ඉල්ලුම මත තීරණය වේ. මෙලෙස කුඩා පරිමාණ කසළ කළමනාකරුවන් විසින් කසළ එකතු කරන්නන් තමා වෙත ගෙනැවිත් දෙන කසළ නැවතත් වෙන්කොට ගබඩා කොට තබා ගන්නා අතර ඉන් අනතුරුව ඒවා පෙර සඳහන් කළ පරිදි ප්‍රතිචක්‍රීකරණය කළ හැකි පහසුකම් ඇති ආයතනවලට හෝ පුද්ගලයන්ට ලබා දීමට කටයුතු කරනු ලැබේ. මෙලෙස අවධිමත් කළමනාකරුවන් විසින් එකතු කරනු ලබන්නේ නිෂ්පාදන වන ප්‍රමාණයෙන් ඉතා සුළු ප්‍රමාණයක් පමණි.

ප්‍රාථමික දත්ත එක් රැස් කර ගැනීමේ දී සාකච්ඡා කළ කුඩා පරිමාණ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවකු සඳහන් කර සිටියේ කුඩා ප්‍රමාණයේ ටාටා ලොරි රථ 3ක් ඇති බවත් එලෙසම තල්ලු කරගෙන යා හැකි කරත්ත තුනකුත් සතුව පවතින බවයි. ඔහු පහත පරිදි ඔහු ලබා දෙන සේවාව පැහැදිලි කළේ ය.

“ව්‍යාපාරය ආරම්භ කළේ මා කුඩා කාලයේ ඒ කාලයේ සිටියේ මා වැනි කළමනාකරුවන් කිහිපදෙනෙක් පමණක් වන අතර එවැනි අවධිමත් කළමනාකරුවෙකුගේ සහායකයකු ලෙස මං වැඩ කරමින් සිටියා. එකතු කළේ බියර් බෝතල්. අනතුරුව මම මගේම කසළ

එකතු කරන මධ්‍යස්ථානයක් ආරම්භ කළා. මෙම ව්‍යාපාර විකිනි වික අඩු වෙලා නියෙන්තේ මේකට ප්‍රධාන හේතුව වුණේ ඒනය සහ ඉන්දියාව ලංකාවෙන් මිලදී ගන්න ප්‍රතිවක්‍රීකරණය කරන ලද අමුද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය අඩුවීමයි (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

5.4.2 අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ අංශය ලබාදෙන සේවා

අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් තම සේවාවන් සපයනු ලබන්නේ ඔවුන් විසින් තෝරාගත් ප්‍රදේශයන් කිහිපයක පමණයි. මේ පිළිබඳව කුඩා පරිමාණ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවෙකු සඳහන් කළේ

“හැම ප්‍රදේශයකටම යන එකෙන් අපට ලාභයක් ලබා ගන්න පුළුවන් වෙන්නේ නෑ. අපි සෑමවිටම තෝරාගන්නේ රාජ්‍ය සේවකයන් සහ පෞද්ගලික අංශයේ සේවකයන් වැඩිපුර ජීවත් වන ප්‍රදේශ. මේ වගේ ප්‍රදේශවලින් අපට බෝතල්, පරණ පරිගණක, මහන මැෂින්, පරණ බයිසිකල්, මිලදී ගන්නට පුළුවන්. නගර සභාවේ නම් අපි කසළ එකතු කරන්නේ පැපිරියාන, රත්තනපිටිය, 10 කණුව සහ කොහුවල වගේ ලාභයක් ලබාගත හැකි ප්‍රදේශවලයි. (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

මෙලෙස තෝරාගත් ප්‍රදේශවල දී අවිධිමත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් නිවැසියන්ට සපයන සේවා අතර ආර්ථිකමය වටිනාකමක් සහිත කසළ මිලදී ගැනීම, නිවෙස්වල ගරාජ් හා කාමර ආදිය පිරිසිදු කොට ලබාගත හැකි ද්‍රව්‍ය ලබාගැනීමට කටයුතු කිරීමත් දක්නට ලැබේ. අවිධිමත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවෙකු පෙන්වා දුන්නේ

“මම ප්‍රතිවක්‍රීකරණය කරන්න පුළුවන් ද්‍රව්‍ය නිවැසියන්ගෙන් මිලදී ගන්නවා. පහතර කිලෝඑකකට රුපියල් දහයක්, යකඩ සඳහා රු.20 ක මුදලකුත් ලබා දෙන්න කටයුතු කරනවා. ඒ වගේම ඇලුමිනියම් විනිවිද ජේන වීදුරු බෝතලයකට රුපියල් දහයකුත්, පොල් කටු කිලෝග්‍රෑම්යකට රුපියල් දහයකුත් ලබා දෙනවා. ඉඳහිට නිවාස පිරිසිදු කිරීමට අපි බාර ගන්නවා. එහි දී පිරිසිදු කිරීම සඳහා අපි ඉල්ලා සිටින්නේ රුපියල් සියක මුදලක් පමණයි. එනනදි අපිට

ව්‍යාපාරය සඳහා එකතු කළ හැකි යම් භාණ්ඩයක් හමු වුවහොත් ඒවා අප මධ්‍යස්ථානයට රැගෙන එනවා. එලෙස ලබා ගන්නා ද්‍රව්‍යවලට මුදල් කිරීමක් සිදුකරන්නේ නැහැ. (මූලික දත්ත දායකයන් සමඟ ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

මහා පරිමාණ කසළ කළමනාකරණය කරන ව්‍යාපාර සහ සමාගම් ප්‍රජාවන්ට විවිධ සේවා ලබා දෙනු ලැබේ. මූලිකව ඔවුන් සේවා සැපයීම සිදු කරන්නේ පෞද්ගලික ආයතන සහ පළාත් පාලන ආයතන සඳහා ය. එවැනි කසළ කළමනාකරණ ආයතනයක නිලධාරීන් අප සමඟ අදහස් පළකරමින් කියාසිටියේ,

“මගේ ආයතනය මගින් නගර සභාවන්ට මා සතුව පවතින ඕනෑම වාහනයක් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා යොදාගැනීමට කුලී පදනම මත ලබා දෙනවා. බොහෝ වෙලාවට පළාත් සභා සහ පළාත් පාලන ආයතනවලට ඔවුන්ගේ කසළ එකතු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය තරම් වාහන ද සේවකයන් ඇත්තේ නැහැ. සාමාන්‍යයෙන් රියදුරාත් සමඟ මෙවැනි වාහනයක් කුලී පදනම මත ලබා ගන්නේ මාස හයක හෝ අවුරුද්දක කාලයකටයි. මෙහිදී කුලී පදනම මත ලබා දුන් වාහන සියලු නඩත්තු කටයුතු මගේ ආයතනය මගින් සිදු කරනු ලබනවා. රියදුරාගේ වැටුප් ගෙවීම සිදු කරන්නේ මා විසින්මයි. මම මේ සේවා රාජ්‍ය ආයතනවලට මෙන්ම පෞද්ගලික ආයතනවලටත් ලබා දෙනවා. මෙම සේවා සැපයීමේ දී මුදල් අය කරනු ලබන්නේ මා විසින් එකතු කිරීමට කටයුතු කරනු ලැබූ කසළ ප්‍රමාණයට අනුවයි. (මූලික දත්ත දායකයන් සමඟ ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

5.4.3 අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සහ පළාත් පාලන ආයතන

අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් සහ පළාත් පාලන ආයතන අතර සම්බන්ධතාවයේ ස්වභාවය විවිධාකාරයෙන් නිර්වචනය කළ හැකියි. පොදුවේ ගත්විට අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් සහ කසළ එකතු කරන්නන් වෙතස්කොට සැලකීමිවලට භාජනය වේ. සමහර නිලධාරීන් විසින් පෙන්වා දෙනු ලැබූයේ අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් වැදගත් සේවාවන් සපයන බව බවයි. නිලධාරියෙකු ප්‍රකාශ කර සිටියේ,

“දෙනිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ලබාදෙන සේවා ඉතා ඉහළින් අගය කරනවා. ඔවුන්ගෙන් අපට මෙන්ම අපගේ ප්‍රදේශවාසීන්ට ලැබෙන සේවය අතිමහත්. දෙනිවල-ගල්කිස්ස නගර සභා ප්‍රදේශය තුළ පමණක් මෙවැනි අවිධිමත් කසළ එකතු කරන්නන් 34 දෙනකු සිටිනවා. ප්‍රතිවක්‍රීකරණය කළ හැකි කසළවලින් වැඩිම ප්‍රමාණයක් කළමනාකරණය කරනු ලබන්නේ මෙම අවිධිමත් කළමනාකරුවන් විසින්. ඔවුන් එසේ නොකළා නම් මෙම කසළ කළමනාකරණය සඳහා පළාත් පාලන ආයතනවලට අති විශාල වියදමක් දැරීමට සිදුවනු ඇති. මෙහිදී අප වියදම් කරන වැටුප්, වාහන නඩත්තු කිරීම, ඉන්ධන ගාස්තු පිළිබඳව සලකා බලන විට ඔවුන් ප්‍රජාවටල නගර සභාවටල මාසිකව මිලියන ගණනක මුදලක් ඉතිරි කර දෙන බවට මට විශ්වාසයි.

(මූලික දත්ත දායකයන් සමඟ ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

තවත් මහජන ඡන්දයෙන් තේරී පත්වූවකු සඳහන් කර සිටියේ

“අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ කමිටුවේ සාමාජිකයන් හැටියට අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් විසින් ලබා දෙන සේවාට අප ඉතා අගය කරනවා. ඔවුන් ප්‍රතිවක්‍රීකරණය කළ හැකි සහ ආර්ථිකමය වටිනාකමක් ඇති අපද්‍රව්‍යවලින් බහුතරයක් කළමනාකරණය කිරීම සිදු කරනවා. එලෙසම ඔවුන් එක් එක් ප්‍රදේශයට ගැලපෙන ලෙස කසළ හා සම්බන්ධ සේවාවන් සපයන කසළ කළමනාකරණය කිරීම සඳහා හොඳ වාහන ද ඔවුන් සතුව පවතිනවා. ප්‍රතිවක්‍රීකරණය කටයුතු සඳහා ඔවුන් බොහෝ වෙලාවට නිවැසියන්ට යම් මුදලක් ගෙවීමට කටයුතු කරන අතර මේ හේතුවෙන්ම ඔවුන්ගේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය විවිධාංගීකරණ ලක්ෂණවලින් යුක්ත වෙනවා.

(මූලික දත්ත දායකයන් සමඟ ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

බොරැස්ගමුව නගර සභාවේ තවත් නිලධාරියෙකු සඳහන් කර සිටියේ අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් සිදුකරන මෙහෙයට සාපේක්ෂව නිර්මාණය කරන ගැටළු බරපතල බවයි. ඔහුට අනුව

‘සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ එකතු කරගන්නා සන අපද්‍රව්‍ය නිසි පරිදි ගබඩා කරන්නේ නැ. ඔවුන් එකතු කරගන්නා බොහෝ දේවල් නිසි පරිදි කළමනාකරණය නොකළහොත් ශරීර සෞඛ්‍යයට විශාල බලපෑම් ඇතිවෙන්න පුළුවන්. විශේෂයෙන් නිදසුන් ලෙස අපද්‍රව්‍ය පුපුරා යමින් ගිනි ගැනීමට ලක් වීමෙන් ගැටළු සහගත තත්වයන් ඇති වූ අවස්ථාවන් ඕනෑ තරම් දැක තිබෙනවා. ඉන් දරුවන්ට මෙන්ම පුද්ගලයන්ට තුවාල වූ අවස්ථා මා දැක තිබෙනවා. එලෙසම නිසි පරිදි ගබඩා නොකළහොත් සමහර සන අපද්‍රව්‍ය වර්ග එකිනෙක සමඟ ප්‍රතික්‍රියා කර සෞඛ්‍යයට අහිතකර වායු නිපදවීමට ඉඩ තිබෙනවා අවම තරමින් සනියකට වරක්වත් අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් පිළිබඳව පැමිණිලි අපට ලැබෙනවා

(මූලික දත්ත දායකයන් සමඟ ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

ඉහත නිලධාරීන් විසින් එල්ල කරන ලද චෝදනාවල යම් වලංගුතාවක් තිබෙන බව දැකගත හැකි විය. බොහෝ අවස්ථාවන්වල දී අවිධිමත් සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය නිසි පරිදි සිදු නොකරන අතර සමහර ස්ථානවල රසායනික ද්‍රව්‍ය පොළොව මත ගලා යමින් තිබෙනු දක්නට ලැබුණි. එමගින් ප්‍රදේශවාසීන්ට මෙන්ම අවිධිමත් සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණකරන්නන්ගේ සෞඛ්‍යයට හානිකර තත්වයක් උදා වී ඇති බවත් නිරීක්ෂණය කිරීමට හැකි විය. මේ අනුව මෙවැනි අවිධිමත් සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ මධ්‍යස්ථාන පිහිටා ඇති ප්‍රදේශවලින් මහ නගර සභාවලට නිතර පැමිණිලි ලැබෙන බව ද පෙනී යයි.

තවද මෙම පර්යේෂණය සිදු කිරීමේදී පර්යේෂකයින් ගල්කිස්ස ප්‍රදේශයේ අවිධිමත් කසළ කළමනාකරුවෙකු සමඟ දින කිහිපයක් දත්ත එකතු කරමින් කටයුතු කළ අතර ඒහිදී ඔහු කසළ කළමනාකරනයට අමතර මන්ද්‍රව්‍ය වෙළඳාමේ ද නිරතවන බව පෙනී ගියේ ය. කෙසේ වෙතත් මෙහිදී දක්වා සිටිය යුතු වැදගත් කරුණක් වන්නේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය අවිධිමත් කළමනාකරුවන් සියලුම දෙනා මේ මෙවැනි සමාජ විරෝධී වැඩ කටයුතුවල නිරත වන බවට සාක්ෂි නොලැබුණ බවයි. දෙහිවල- ගල්කිස්ස සහ බොරලැස්ගමුව නගර සභා අවිධිමත් සන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් සමඟ යහපත් සබඳතාවක් ගොඩනගා ගැනීමට උත්සාහ කරමින් සිටියි. මේ වනවිටත් දෙහිවල-ගල්කිස්ස නගර සභාවේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ කමිටුව

තම ප්‍රදේශයේ අවිධිමත් ලෙස අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කරන සියලු පුද්ගලයන් හඳුනාගෙන ඇති අතර ඉදිරියේදී ඔවුන් සමග එක්ව සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් සඳහා බල ප්‍රදේශයක් තෝරා දීමට ඔවුන් උත්සහ කරමින් සිටියි.

5.4.4 අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් මුහුණ දෙන ගැටලු

අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය එකතු කරන්නන් සහ කළමනාකරුවන් විවිධ අභියෝගයන්ට සහ ගැටලුවලට මුහුණ දෙන බව දැක්වූ විශ්ලේෂණය කිරීමේ දී පෙනී යයි. මෙම අභියෝග අතරට සමාජය සිදුකර ඇති ලේබල්කරණය, පළාත් පාලන ආයතනවලින් තිබෙන අවම සහයෝගය සහ නිලධාරීන් සහ දේශපාලනඥයන් සිදුකරන නීති විරෝධී ඉල්ලීම් දැක්විය හැකිය.

අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය හා ඒවා සඳහා ලබාගත හැකි මිල තීරණය වන්නේ ජාත්‍යන්තර මට්ටමෙන් ඉන්දියාව සහ චීනය ප්‍රතිවක්‍රීකරණය කරන ලද ද්‍රව්‍ය භාවිත කරන ප්‍රමාණය අනුවයි. මේ අනුව අවිධිමත් කළමනාකරුවන් පෙන්වා දෙන්නේ 2018 වසරේ සිට යකඩ, තඹ, සහ ඇලුමිනියම් වෙළඳපොළේ තිබූ මිල විශාල ලෙස අඩු වී ඇති බවය. මෙයට ප්‍රධාන හේතුව වී ඇත්තේ 2019 වසරේදී ඉන්දියාවෙන් යකඩ ආනයනය කිරීමට ශ්‍රී ලංකා රජය ගත් තීරණය ය.

බොරලැස්ගමුව ප්‍රදේශයේ ව්‍යාපාර කටයුතු සිදුකරන අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවෙකු අදහස් දැක්වූයේ,

*“රජයට පුළුවන් වෙන්න ඕනි මේ සෑම මිලදී ගන්නා සහ විකුණන භාණ්ඩයක් පිළිබඳවම විකුනුම් හා ගැනුම් මිල නියම කරන්න. අපට හැම විටම ඇත්තේ බොහොම කුඩා ලාභයක්. නමුත් මා දන්නා තරමට මෙවැනි ද්‍රව්‍ය සකසන ආයතන ප්‍රතිවක්‍රීකරණයෙන් පස්සෙ රුපියල් 300ක විතර ලාභයක් ලබනවා. මේක මාගියාවක් කවුරුත් හෝ මෙයට විරුද්ධව යමක් කළ යුතුමයි.
(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).*

අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සිදු කරන පුද්ගලයන්ට සමාජය විසින් ඇති කරනු ලබන ලේබල්කරණය ඔවුන්ට ඇති විශාල අභියෝගයක් වේ. මෙම අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන්, සොරුන් මත්ද්‍රව්‍යවලට ඇබ්බැහිවූවන් ලෙස සැලකීමේ පුරුද්දක් පළාත් පාලන ආයතන මෙන්ම

මහජනතාව අතර ද පවතී. එසේම ඒ නිසාම අවිධිමත් සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ නිවැසියන් සමඟ ගැටුම් ඇතිකරගත් අවස්ථාත් තිබේ. සමහර අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් පෙන්වා දෙන්නේ පළාත් පාලන ආයතනවලින් සහ මධ්‍යම රජයෙන් ඔවුනට ලැබෙන සහයෝගය ඉතාම මදි බවයි. යම් අවස්ථාවලදී අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් සිය සේවාව සහ විශේෂඥතාව මෙම පළාත් පාලන ආයතනවලට ලබාදීමට කැමැත්ත පළ කළ ඔවුන්ගේ සහයෝගය ප්‍රතික්ෂේප කොට තිබේ.

එලෙසම තවත් අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවෙකු සඳහන් කර සිටියේ

“බෝතලේ පන්නරකාරයින් කියලා හඳුන්වන්නේ නැත්තං අපට අපේ කළමනාකරණ කටයුතුවලට තරුණ දරුවන් සම්බන්ධ කරගන්න පුළුවන්. කසළ එකතු කරන එක පහසු වැඩක් නෙමෙයි තල්ලුකරගෙන පැය කිහිපයක් දැඩි අවි රැගිමිය එහෙම නැත්නම් වැස්සේ ගමන් කරන්න වෙනවා. මේ හේතුව නිසාම මේ අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය එකතු කරන සේවකයින් මන්ද්‍රව්‍ය සහ මත්පැන් භාවිතා කරනවා. නමුත් බොහෝ නිලධාරීන් හිතන විදිහට සෑම කෙනෙක්ම මන්ද්‍රව්‍ය පාවිච්චි කරන්න නෑ. මේ ආකල්පය වෙනස් කරන්න පළාත් පාලන ආයතන මැදිහත් වෙන්න ඕනෑ (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

ඔහු තවදුරටත් ප්‍රකාශ කර සිටියේ

“මම අනිවාර්යෙන්ම දන්නවා මා යටතේ වැඩ කරල තියෙන සේවකයින්ගෙන් බහුතරයක් හිංසනයකට ලක් වෙලා තියෙනවා. ඒක වාචික හිංසනයක් හෝ ශාරීරික හිංසනයක් වෙන්න පුළුවන්. සමහර පුද්ගලයෝ සමහර පාරවල්වල අපද්‍රව්‍ය එකතු කරන්න යනකොට මගේ සේවකයන්ට පහර දෙන්න තර්ජනය කරලා තියෙනවා. අපි මෙතරම් සේවයක් සමාජයට ලබා දීලා අපට සමාජය සලකන්නේ ඇයි ? මේ විදියට ඒ සේවය පිළිබඳව මහ ජනතාවට අවබෝධයක් නැහැයි කියලයි මට හිතෙන්නේ (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවෙකු සඳහන් කර සිටියේ

“පළාත් පාලන ආයතන නැත්නම් මධ්‍යම රජයට පුලුවන්නම් අපි කරන වැඩ කටයුතු අධීක්ෂණය කරලා අපට මේවා නිසි පරිදි කරන්න ඕන ආකාරය පිළිබඳව අවබෝධයක් හෝ පුහුණුවක් ලබා දෙන්න අපට මේ අවිධිමත් කළමනාකරණය වඩා විධිමත් විදිහකට කරන්න පුළුවන්. මේ වගේ පුහුණුවක් පිළිගැනීමක් ලබා දුන්නොත් අපට අද හොඳ සේවාවක් මහජනතාවට ලබා දෙන්න පුළුවන් වෙයි. ඒ වගේම අපේ රැකියාවටත් සමාජය තුළ පිළිගැනීමක් ඇති වේවි. ඒ පිළිගැනීමෙන් අපට මෙම ව්‍යාපාර තවදුරටත් දියුණු කරගන්න අවස්ථාවන් උදා වේවි. මේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කරන සේවකයින් මූල්‍ය ආයතන හා බැංකුවලින් ණය පහසුකම් වගේ මූල්‍ය පහසුකම් ලබා ගන්නත් ඔවුන්ගේ ජීවන තත්ත්වය උසස් කර ගන්න පුළුවන් වේවි

(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

එම දත්ත දෙස බැලීමේදී පෙනී යන කාරණාව නම් අවිධිමත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් ලබාදෙන සේවා මධ්‍යම රජය සහ පළාත් පාලන ආයතන විසින් පිළිගැනීමේ වැදගත්කම අවිධිමත් කළමනාකරුවන් හොඳින් දන්නා බවයි

එක් අවිධිමත් කළමනාකරුවෙකු සඳහන් කර සිටියේ

“සමහර නිලධාරීන් වගේම දේශපාලඥයන් අපෙන් නීත්‍යානුකූල නොවන ලෙස වැඩ කටයුතු කරන්න බලපෑම් කරනවා.

(ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

මෙම කාරණා පිළිබඳව තවදුරටත් තොරතුරු දක්වමින් අවිධිමත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවෙකු පෙන්වා දුන්නේ,

“මම මූලික වශයෙන් කරන්නේ පළාත් පාලන ආයතනවලට ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයට වාහන සපයන එක. මේවැනි අවස්ථාවකදී ටෙන්ඩර් ඉදිරිපත් කිරීමත් එක්කම දේශපාලනඥයින් මාව දුරකථනයෙන් අමතලා මා සමග සාකච්ඡා කළ යුතුයැයි හමුවීමට ස්ථානයක් යෝජනා කලා. ඒලෙස හමුවුණ අවස්ථාවේදී ඔහු මට

සඳහන් කර සිටියා මා විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද ටෙන්ඩර් යෝජනාව පිළිගැනීම ද ඔහු සුදානම් බවකි. නමුත් එය අනුමත කිරීමට නම් මා විසින් ඉදිරිපත් කරන ලද ටෙන්ඩර් යෝජනාවට තවත් රුපියල් ලක්ෂ දෙකක මුදලක් ඔහු සඳහා එකතු කළ යුතු බවත් ඔහු දන්වා සිටියා. (ගැඹුරු සම්මුඛ සාකච්ඡා, 2019).

මෙම දත්ත මගින් පෙනී යන්නේ අවිධිමත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන්ට අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයේ නිරතවීමේ දී බොහෝ ගැටලු සහ අභියෝගවලට මුහුණ දීමට සිදුවන බවය. එසේ වුවත් ඔවුන් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා සැලකිය යුතු දායකත්වයක් ලබාදෙන බව මින් පැහැදිලි වේ.

6. අවසාන නිගමන

ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් මෙම පර්යේෂණ කෘතියේ ලංකාවේ නාගරික ප්‍රදේශයක් මෙන්ම අර්ධ නාගරික ප්‍රදේශවල ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳව ඉතා දීර්ඝ ලෙස සාකච්ඡා කෙරිණ. මෙහිදී බොරැස්ගමුව නගර සභාව මෙන්ම දෙහිවල-ගල්කිස්ස මහ නගර සභාව ආශ්‍රයෙන් මෙම කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම්වල ප්‍රායෝගික තත්ත්වය, මුහුණ දෙන ගැටලු, ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතා පිළිබඳව යම් අවබෝධයක් ලබාගැනීමට පරීක්ෂකයන් කටයුතු කරනු ලැබුණි.

තොරතුරුවලින් අනාවරණය වන කරුණුවලින් පෙනී යන්නෙන් ලංකාව තුළ දක්නට ලැබෙන ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ව්‍යුහය මධ්‍යම රජයේ මැදිහත් වීමක් දේශපාලඥයන් සහ ජාත්‍යන්තර ආධාර සපයන ආයතන ආදී පාර්ශ්වකරුවන් රැසකගේ සහයෝගීත්වය මත ක්‍රියාත්මක වන බව ය. එලෙසම ව්‍යුහය පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීමේදී පෙනී යන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ව්‍යුහය සහ කළමනාකරණ පද්ධතිය රේඛීය දිශානතියක් දක්වන බවයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ මධ්‍යම රජය තවදුරටත් පළාත් පාලන ආයතනවල අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා ඉඩප්‍රස්ථා සහ තාක්ෂණික දැනුම වර්ධනය කළ යුතු අතර කාර්යක්ෂමතාව ඉහළ නැංවීමද කල යුතුය.. එහිදී නව තාක්ෂණය මෙන්ම මූල්‍යම සහයෝගය ලබාදීම ඉතාමත් වැදගත් වේ. එලෙසම මේ වන විට පළාත් පාලන ආයතන සතුව පවතින තාක්ෂණික ඥානය මෙන් ම සම්පත් ද උපරිම ඵල නෙළා ගත හැකි ආකාරයෙන් ප්‍රයෝජනයට ගත යුතු බව පෙන්වා දිය හැකිය. මෙලෙස ගත හැකි පියවරවලින් වඩාත් වැදගත් පියවරක් ලෙස ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට මහජනතාවගේ සහයෝගීත්වය සහ සහභාගිත්වය වැඩිපුර ලබා ගැනීම දැක්විය හැක.

එලෙසම ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ කතිකාව සම්බන්ධයෙන් අවධානය යොමු කිරීමේ දී පර්යේෂණය මගින් නිරාවරණය කරනු ලැබූ කරුණුවලට අනුව පෙනී යන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ කතිකාවේ ප්‍රධාන ආබාහනය වන්නේ අපද්‍රව්‍ය ඇසට පෙනෙන මානයෙන් පිට ප්‍රදේශයක කළමනාකරණය කළ යුතු බවට මතයක් ගොඩනැගී

තිබෙන බවය. ඒ අනුව යටත් විජිත සමයේ සිටම මෙම මහජන ජීවික ආධ්‍යානය දක්නට ලැබෙන අතර ඉන් අනතුරුව 1900, 1980 සහ 1987 යන කාල පරිච්ඡේදවලදී මධ්‍යම රජය විසින් ඉදිරිපත් කරනු ලැබූ නීති සහ රෙගුලාසි මෙ මහජන ජීවික ආධ්‍යානය සහිත ඒවා බවය. එමෙන්ම 2005 වසරෙන් අනතුරුව අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳව තවත් ආධ්‍යානයක් මතු වී තිබෙන අතර එම ආධ්‍යානයට අනුව කසළ නාගරික අලංකරණයට බාධාවක් බව හඳුනාගැනීම සමඟ නාගරික ප්‍රදේශ ඉතා පිරිසිදුව සහ අලංකාරවත්ව කරගැනීමට කටයුතු කරනු ලැබුණි.

කෙසේ වෙතත් මෙය තවදුරටත් ක්‍රියාත්මක වූයේ මධ්‍යම පංතියේ අවශ්‍යතා සහ උවමනාවලටය. මෙම පර්යේෂණය යටතේ අධ්‍යනය කෙරෙන පළාත් පාලන ආයතන ද්විත්වය කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීමේ දී පෙනී යන්නේ එම ආයතන ද්විත්වයම සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයට වාර්ෂිකව අතිවිශාල මුදලක් වැය කරන බව ය. එලෙසම මෙම පළාත් පාලන ආයතන ද්විත්වය එම පළාත් පාලන ආයතන තුළ අපද්‍රව්‍ය දිරන සහ නොදිරන ලෙස වෙන්කොට කරදියාන අංගනයට බැහැරලීම සිදු කරයි. මේ අනුව දිරායන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීමේදී පළාත් පාලන ආයතන ඉතා විශාල සේවාවක් සපයන බව පෙනී යන අතර ප්‍රතිඵලයක් ලෙස කළ හැකි සහ නැවත භාවිත කළ හැකි කසළ කළමනාකරණයේ දී අවිධිමත් කළමනාකරුවන් විශාල සේවාවක් සපයන බවත්ය.

එලෙසම තවත් පෙනී යන කාරණාවක් වන්නේ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පළාත් සභා සහ පළාත් පාලන ආයතන තුළ දැඩි ලෙස දේශපාලනීකරණයට ලක් ව ඇති බව ය. විශේෂයෙන්ම අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා යම් මුදලක් අය කිරීමට යෝජනා කිරීම ප්‍රතික්ෂේප කිරීමෙන් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයට බලපෑම් ඇති කරන ආකාරය පැහැදිලිව දැකගත හැකි ය. තවද අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සඳහා කටයුතු කරන නිලධාරීන් සහ කම්කරුවන්ගේ ශාරීරික සහ සමාජීය යහපැවැත්ම වර්ධනය කිරීම සඳහා පළාත් පාලන ආයතන මගින් වගකීමක් දරා ඇති බව පෙනීයයි. ආපදා කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳව අවධානය යොමු කිරීමේ දී පෙනී යන්නේ තවමත් මෙම කම්කරුවන් තම සේවාව සපයන්නේ එතරම් යහපත් රැකියා පරිසරයක නොවන බව ය. මෙම තත්ව සුබවාදී ලෙස වර්ධනය කිරීම හරහා කාර්යක්ෂම සහ යහපත් සේවයක් මහජනතාවට සැපයීමේ අවස්ථාව උදාවනු ඇත.

අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයේදී අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් විශේෂ කාර්ය භාරයක් ඉටු කරන අතර විශේෂයෙන්ම නොදිරන වාණිජමය වටිනාකමක් ඇති අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය කිරීමේ දී ප්‍රධාන භූමිකාව සිදු කරයි. සමාජය තුළ අවිධිමත් ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන් කෙරෙහි වර්ධනය වී ඇත්තේ ශුභවාදී ආකල්පයක් නොවන බව පෙනී යන අතර එම ආකල්ප වර්ධනය වීම සඳහා අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන්ගේ හැසිරීම සහ ක්‍රියාකලාප හේතු වී ඇති බව පෙනීයන්නකි. මධ්‍යම රජය සහ පළාත් පාලන ආයතන එක්ව මෙම සේවාව සපයන්නන්ගේ හා අවිධිමත් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරුවන්ගේ ශක්‍යතාව වැඩි දියුණු කිරීමට මෙන්ම අවශ්‍ය විශේෂඥ උපදෙස් ලබා දීම වැදගත් වනු ඇත.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

Arachchige, U. S., Heshanka, S., Peiris, H. I., Udakumbura, M. G. P., & Nishantha, P. G. (2019). Proposed model for solid waste management in Sri Lanka.

Asian Institute of Technology (2004), Municipal Solid Waste Management in Asia, A publication of SIDA funded Sustainable Solid Waste Landfill Project.

Bell, K., & Sweeting, D. (2013). Waste collection as an environmental justice issue: A case study of a neighbourhood in Bristol, UK. In *Organising waste in the city* (pp. 201-222). Policy Press.

Chirantha, D., Herath, H. M. D. K., Chandrapala, H. M. N. I., Chaminda, S. P., Dassanayake, A. B. N., & Jayawardena, C. L. (2021). Assessment of the effect of Aruwakkalu waste dump on surrounding water resources.

Colombo Page . (2019, August 13). Retrieved from Aruwakkalu solid waste management facility to be completed by March 2020 meets all scientific, safety standards: - http://www.colombopage.com/archive_19B/Aug13_1565715233CH.php

Daechsel, M. (2004). Nobodies to Somebodies–The Rise of the Colonial Bourgeoisie in Sri Lanka. By Kumari Jayawardena. pp. 416. London, Zed Books, 2003. *Journal of the Royal Asiatic Society*, 14(2), 153-155.

Dias, K. (2016, November). National classified garbage collection programme launched .Newsfirst. Colombo, Sri Lanka.

Dias, K. (2017, April 17). Disposal of Colombo garbage obstructed after tragedy at Meethotamulla. Retrieved from News First :

<https://www.newsfirst.lk/2017/04/21/disposal-colombo-garbage-obstructed-tragedy-meethotamulla/>

EFL. (n.d.). Retrieved from Contributing to the new National Waste Management Policy 2018: <https://efl.lk/portfolio/contributing-to-the-new-national-waste-management-policy-2018/>

Etal., D. C. (n.d.). 2019. Decades to accumulate seconds to fall ; A case study on meethotamulla Garbage Dump collapse in Sri Lanka.

Guerrero, L. A., Maas, G., & Hogland, W. (2013). Solid waste management challenges for cities in developing countries. *Waste Management*, 33(1), 220–232.

<https://doi.org/10.1016/j.wasman.2012.09.008>

Imitiaz, Z. (2019, October 16). Karadiyana bound garbage tractors turned back by angry crowds. Retrieved from <http://www.dailynews.lk/2017/04/20/local/113678/karadiyana-bound-garbage-tractors-turned-back-angry-crowds>

Jayasinghe, R., Azariadis, M., & Baillie, C. (2019). Waste, power, and hegemony: a critical analysis of the wastescape of Sri Lanka. *The Journal of Environment & Development*, 28(2),

Kollikkathara, N., Feng, H., & Stern, E. (2009). A purview of waste management evolution: Special emphasis on USA. *Waste management*, 29(2), 974-985.

Kuruppuge, R. H., & Karunarathna, A. K. (2013). Waste Management & Resource Utilisation. *Waste Management & Resource Utilisation*, 567.

Kuruppuge, R., & Karunarathna, A. (2014). Issues in Management of Municipal Solid Waste: Institutional Capacity of Local Authorities in Sri Lanka. In *Waste Management & Resource Utilisation*.

Landstrom, I. (2006). *Towards Collaborative Coastal Management in Sri Lanka: A study of Special Area Management planning in Sri Lanka's coastal region* (Doctoral dissertation, Kulturgeografiska institutionen).

Loorbach, D. A. (2010). Transition Management for Sustainable Development: A Prescriptive, Complexity-Based Governance Framework. *Governance, An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, 23(1), 161–183.

Ministry of Environment (2020), *National Policy on Waste Management*. Colombo.

Ministry of Megapolis and Western Development, (2007) *Metro Colombo Solid Waste Management Project*.

Municipal Council Act 1947. (SL).

NSWMSC, (2014). *National Solid Waste Management Status Report 2013*, Colombo: NSWMSC.

Nuisance Ordinance 1862 (Cth) s. 15. (SL).

Pradeshya Saba Act, No. 15 1987 (Cth) s. 41, 93, 95. (SL).

Provincial Councils Act 1987 (Cth) s. 129, 130, 131. (SL).

Sinnathamby, Vijayapala & Paul, Johannes & Oloruntoba, Elizabeth & Gunawardena, Sanja & Dasanayaka, Swsb. (2017). *Involvement of Women in Municipal Solid Waste Composting in Sri Lanka*.

The National Environmental Act, No. 47 1980 s. 41, 93, 95. (SL).

Turner, H. A. (1958). How pressure groups operate. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 319(1), 63-72.

Urban Council Act 1939 (SL).

Urban Councils Ordinance, No. 61 1989 (Cth) s. 119, 120, 121. (SL).

Wijayapala, R. (2016). Mounting Garbage: Segregation the Answer to All Efforts. Sunday Observer. Colombo, Sri Lanka.

Zon, L. V., & Siriwardene, N. (2000). Garbage in Sri Lanka, an overview of solid waste management in the Ja-Ela area. 173-195.